

Vlaams
Parlement

ingediend op **15** (2017-2018) – Nr. 4-G
30 november 2017 (2017-2018)

Verslag

namens de Commissie voor Leefmilieu, Natuur,
Ruimtelijke Ordening, Energie en Dierenwelzijn
uitgebracht door Bart Nevens, Rob Beenders, Johan Danen,
Gwenny De Vroe en Hermes Sanctorum-Vandevoorde
aan de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting

over het ontwerp van decreet

houdende de algemene uitgavenbegroting
van de Vlaamse Gemeenschap
voor het begrotingsjaar 2018

over de beleidsbrief
Omgeving 2017-2018

over de beleidsbrief
Energie 2017-2018

en over de beleidsbrief
Dierenwelzijn 2017-2018

Samenstelling van de Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening, Energie en Dierenwelzijn:

Voorzitter: Tinne Rombouts.

Vaste leden:

Piet De Bruyn, Andries Gryffroy, Bart Nevens, Axel Ronse, Ludo Van Campenhout, Wilfried Vandaele;
Robrecht Bothuyne, Lode Ceyskens, Tinne Rombouts, Valerie Taldeman;
Gweny De Vroe, Lydia Peeters;
Rob Beenders, Bruno Tobback;
Johan Danen.

Plaatsvervangers:

Jelle Engelbosch, Sofie Joosen, Jos Lantmeeters, Jan Peumans, Grete Remen, Sabine Vermeulen;
Sonja Claes, Jos De Meyer, Bart Dochy, Orry Van de Wauwer;
Mathias De Clercq, Willem-Frederik Schiltz;
Bert Moyaers, Els Robeyns;
Elisabeth Meuleman.

Toegevoegde leden:

Stefaan Sintobin;
Hermes Sanctorum-Vandevoorde.

Documenten in het dossier:

- 15** (2017-2018) – Nr. 1: Ontwerp van decreet + Bijlagen
 - Nr. 2 en 3: Amendementen
 - Nr. 4-A t.e.m. F: Verslagen aan de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting
- 14** (2017-2018) – Nr. 1: Ontwerp van decreet
 - Nr. 2: Amendementen
- 12-A** (2016-2017) – Nr. 1: Advies van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
 - Nr. 2: Verslag
- 13** (2017-2018) – Nr. 1: Algemene toelichting
 - Nr. 2: Toelichtingen per programma
- 16** (2017-2018) – Nr. 1: Verslag van het Rekenhof over de begroting
- 21** (2017-2018) – Nr. 1: Meerjarenraming
- 1330** (2017-2018) – Nr. 1: Beleidsbrief
- 1339** (2017-2018) – Nr. 1: Beleidsbrief
 - Nr. 2: Motie
- 1349** (2017-2018) – Nr. 1: Beleidsbrief

INHOUD

I.	Deel Omgeving en Natuur, bevoegdheden van Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw	5
	1. Toelichting door de minister	5
	1.1. Beleidsbrief.....	5
	1.2. Uitgavenbegroting 2018	8
	2. Vragen van de leden	9
	2.1. Tussenkomsst van Wilfried Vandaele.....	9
	2.2. Tussenkomsst van Rob Beenders.....	11
	2.3. Tussenkomsst van Lydia Peeters.....	11
	2.4. Tussenkomsst van Johan Danen	14
	2.5. Tussenkomsst van Valerie Taeldeman.....	16
	2.6. Tussenkomsst van Hermes Sanctorum-Vandevoorde	16
	2.7. Tussenkomsst van Axel Ronse.....	17
	2.8. Tussenkomsst van Bart Nevens	18
	2.9. Tussenkomsst van Tinne Rombouts	20
	3. Antwoorden van de minister	21
	4. Discussie.....	29
	5. Indicatieve stemming.....	31
II.	Deel Energie, bevoegdheid van Bart Tommelein, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Begroting, Financiën en Energie	31
	1. Toelichting door de minister	31
	1.1. Beleidsbrief.....	31
	1.2. Uitgavenbegroting 2018	36
	2. Vragen van de leden	37
	2.1. Tussenkomsst van Rob Beenders.....	37
	2.2. Tussenkomsst van Robrecht Bothuyne	39
	2.3. Tussenkomsst van Johan Danen	42
	2.4. Tussenkomsst van Andries Gryffroy	43
	2.5. Tussenkomsst van Valerie Taeldeman.....	45
	2.6. Tussenkomsst van Willem-Frederik Schiltz	46
	2.7. Tussenkomsst van Bart Nevens	46
	2.8. Tussenkomsst van Tinne Rombouts	47
	3. Antwoorden van de minister	48
	4. Discussie.....	59
	5. Indicatieve stemming.....	61

III. Deel Dierenwelzijn, bevoegdheid van Ben Weyts, Vlaams minister van Mobiliteit, Openbare werken, Vlaamse Rand, Toerisme en Dierenwelzijn.	61
1. Toelichting door de minister	61
1.1. Beleidsbrief.....	61
1.2. Uitgavenbegroting 2018	69
2. Vragen van de leden	69
2.1. Tussenkomsst van Hermes Sanctorum-Vandevoorde	69
2.2. Tussenkomsst van Gwenny De Vroe.....	71
2.3. Tussenkomsst van Sofie Joosen.....	74
2.4. Tussenkomsst van Björn Rzoska.....	74
2.5. Tussenkomsst van Els Robeyns	75
2.6. Tussenkomsst van Bart Dochy.....	76
2.7. Tussenkomsst van Tinne Rombouts	77
3. Antwoorden van de minister	77
4. Discussie.....	82
5. Indicatieve stemming.....	83
Gebruikte afkortingen	84

Bijlagen: zie [dossierpagina](#) op www.vlaamsparlement.be

De Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening, Energie en Dierenwelzijn besprak op 14, 15 en 29 november 2017 de algemene uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 2018 (*Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 15/1).

De uitgavenbegroting werd samen behandeld met de beleidsbrief Omgeving, de beleidsbrief Energie en de beleidsbrief Dierenwelzijn (*Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1339/1, 1330/1 en 1349/1).

De uitgavenbegroting 2018 werd ook samen geagendeerd met het ontwerp van decreet houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 2018 (*Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1313/1) waarover afzonderlijk verslag wordt uitgebracht (*Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1313/8).

Bart Nevens en Rob Beenders brengen verslag uit over het deel Omgeving en Natuur. Johan Danen brengt verslag uit over het deel Energie. Gwenny De Vroe en Hermes Sanctorum-Vandevoorde brengen verslag uit over het deel Dierenwelzijn.

De bij de toelichtingen gebruikte presentaties van minister Joke Schauvliege, minister Bart Tommelein en minister Ben Weyts zijn terug te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

I. Deel Omgeving en Natuur, bevoegdheden van Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw

Het deel Omgeving en Natuur werd op 14 november 2017 besproken.

1. Toelichting door de minister

1.1. Beleidsbrief

Minister *Joke Schauvliege* gaat in op de globale ambitie, maar vooral op de vijf krachtlijnen, waarvan de minister een aantal speerpunten toelicht.

1.1.1. Ambitie

De ambitie is gekend: het versterken van de ruimtelijke organisatie van Vlaanderen en het realiseren van een kwaliteitsvol leefmilieu. Dat is een vertaling van het beleidsdomein Omgeving, waarin zowel de ruimtelijke als de milieuaspecten vervat zijn.

1.1.2. Krachtlijnen

Ontwikkeling en uitrol van een gedragen langetermijnvisie

Er is de langetermijnvisie van de Vlaamse Regering, de Visie 2050. Deze vormt een heel belangrijke mijlpaal waarop het beleid wordt geënt. Daarbinnen is Vlaanderen Circulair een belangrijke transitieprioriteit. Dat is de reden waarom er in 2018 bijkomende middelen worden ingezet voor nieuwe projecten in het kader van die circulaire economie. Die middelen staan louter en zuiver vanuit Leefmilieu ter beschikking om die circulaire projecten, die heel concreet zijn op het terrein, te ondersteunen. Er was dit jaar al een oproep. De aanvragen overtreffen alle verwachtingen. Er moet zelfs extra budget worden gezocht om die aanvragen te kunnen honoreren. De minister verwacht dat het in 2018 dezelfde weg zal opgaan. Op het terrein is er dus heel veel interesse en zijn er heel veel concrete projecten.

De vooropgestelde doelstellingen in verband met klimaat moeten worden gehaald. Op dit moment werken de diensten van de minister hard aan twee documenten: de

Vlaamse Klimaatvisie 2050 – een doorkijkvenster op lange termijn – en het Vlaamse Klimaat- en Energieplan voor de periode 2021-2030. De Europese Commissie had aanvankelijk gevraagd om dat plan tegen eind 2017 klaar te hebben. Er is echter een uitstel van termijn, omdat de doelstellingen nog maar net vastliggen. Er wordt nu gevraagd om tegen eind 2018 dat Vlaamse Klimaat- en Energieplan klaar te hebben. Er is ook inspraak van andere beleidsdomeinen. De andere Vlaamse ministers kunnen en moeten dus ook een insteek leveren. In het parlement wordt daarover in de komende weken verder van gedachten gewisseld op basis van de Klimaatresolutie (*Parl.St.* VI.Parl. 2016-17, nr. 992/2) die werd gestemd.

Het witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen is goedgekeurd. Men gaat nu naar een ontwerp van een effectief beleidsplan. De operationele kaders moeten worden vertaald. Er wordt ook een financiële kosten-batenanalyse opgemaakt, maar het omvat ook de belangrijke beleidstopics, zoals regiovorming, de waterproblematiek en demografische ontwikkelingen.

Er komt volgend jaar ook een nieuw luchtbeleidsplan, waarbij de nadruk ligt op het halen van de doelstellingen en het verder gaan dan die doelstellingen, inzake fijn stof, inzake NOx. Daar is ook een heel groot inspraaktraject aan gekoppeld. Voor de transportsector blijft dat een grote uitdaging. Die vergroening wordt voortgezet. Met de wijziging van de jaarlijkse verkeersbelasting, maar ook de belasting op de inverkeerstelling ziet men een tendens dat er minder diesels op de markt komen. De minister kan daar alleen maar tevreden om zijn.

De lokale leefkwaliteit en de duurzame consumptie blijven natuurlijk ook een aandachtspunt, want alles inzake leefmilieu start ook lokaal en start ook bij onszelf. De consumptie van de burger zelf en dat lokaal beleid zijn dus cruciaal. Ook inzake de waterproblematiek is er een heel uitvoerig luik in de beleidsbrief, met de meerlaagse waterveiligheid, met de drie p's – protectie, paraatheid en preventie – waarop verder wordt ingezet. Op het asbestafbouwbeleid is men al heel vaak verder ingaan in de commissie. Ook dat blijft bijzonder belangrijk in het beleid van de minister voor het komende werkjaar.

Eenvoudige en doeltreffende instrumenten

In het ontwerp van Instrumentendecreet zal de harmonisering van compenserende vergoedingen staan, maar ook nieuwe instrumenten, zoals de verhandelbare ontwikkelingsrechten en de activiteitencontracten. Er is ook de afstemming op andere bestaande decreten of instrumenten. Dat gaat dan bijvoorbeeld over natuur- en landinrichting. De omgevingsvergunning blijft een punt waaraan heel hard wordt gewerkt. Om geen twijfel te doen ontstaan ter zake: 1 januari 2018 is het moment waarop van start zal worden gegaan, vooral voor de lokale besturen.

Er is ook de afstemming inzake handhaving, met ook de accenten die ter zake worden gelegd, zoals de programmatische aanpak. De minister vindt dat zeer belangrijk. Handhaving is altijd het sluitstuk van heel wat zaken die de regering vooropstelt, dus daar moet zeker verder op worden ingezet. Er zijn ook nog een aantal wijzigingen die moeten worden gedaan, onder andere door Europese regelgeving. Dan gaat het bijvoorbeeld over de VLAREM-trein 2017 maar ook over de Codextrein (*Parl.St.* VI.Parl. 2016-17, nr. 1149/11), die net is goedgekeurd door de commissie. Er zijn ook nieuwe regels voor geïntegreerd natuurbeheer. Ter zake gaat men naar een vereenvoudiging: geen aparte plannen meer voor bos en andere natuur, maar een geïntegreerde aanpak. Alle spelers op het terrein worden betrokken, dus niet alleen de terreinbeherende verenigingen, maar iedereen die daar de schouders onder wil zetten. Dat is als het ware een democratisering van het natuurbeleid.

Ook de woningpas is een sterke vereenvoudiging: men wil de burger met één computerklik wegwijs maken in alle verschillende attesten en zaken die zijn verbonden aan de woning. Dat is ook een heel ingewikkelde oefening, maar daar zit wel schwing in en in 2018 zal men ter zake zeker belangrijke stappen vooruit kunnen zetten.

Ook het zwerfvuil staat met stip genoteerd. Ter zake is er een inhaalbeweging gemaakt. Er is een nieuwe aanpak. Er wordt ook vooropgesteld dat men in 2018 naar een grondige evaluatie gaat, waarna men indien nodig nieuwe instrumenten zal bovenhalen. Dat valt natuurlijk ook onder die eenvoudige en doeltreffende instrumenten, want de bedoeling is natuurlijk dat het zwerfvuil afneemt.

Geïntegreerde gebiedsontwikkeling en projectwerking

De derde krachtlijn is de geïntegreerde gebiedsontwikkeling en projectwerking. Dat moet meer globaal kunnen worden aangepakt, in plaats van ieder op zijn eilandje te laten werken en elk op een ander niveau iets te laten doen. De minister wil dat verder doen via de GRUP's, maar ook via landinrichtings- en ontsnipperingsprojecten. Een voorbeeld is de afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur, maar er is bijvoorbeeld ook de versterking van de groenblauwe netwerken. In het Vlaamse regeerakkoord staat dat men de kwetsbare waardevolle bossen op lange termijn wil veiligstellen, maar er is ook de implementatie van Natura 2000, en ook aan de instandhoudingsdoelstellingen en de Programmatische Aanpak Stikstof wordt voortgewerkt. Men merkt op het terrein dat er ter zake vooruitgang wordt geboekt. Het is de bedoeling om in 2018 met de eerste managementplannen richting openbaar onderzoek te gaan. Er zijn ook de ruimtelijke strategieën voor uitdagingen, zoals onder meer de circulaire economie en ecosysteemdiensten. Bij die geïntegreerde werking en projectwerking zitten natuurlijk ook de complexe projecten. Dit jaar wordt dat eigenlijk voor het eerst in de praktijk uitgerold. Er zijn al een aantal startbeslissingen genomen. Het klopt dat men nog niet tot een definitieve uitspraak is gekomen, maar dat is natuurlijk eigen aan dat traject dat wordt doorlopen. Op het terrein lopen er ook heel veel strategische projecten. Iedereen is tevreden met de aanpak die ter zake wordt gehanteerd, aldus de minister.

Interbestuurlijk samenspel

De vierde krachtlijn is die van het interbestuurlijk samenspel, met een versterkte bestuurskracht. In Ruimtelijke Ordening of nu Omgeving blijft de subsidiariteit heel belangrijk: men moet geloven in de kracht en het inzicht van de lokale besturen. Zij kennen ook zeer goed de ruimtelijke ontwikkelingen op hun terrein. De minister blijft daarin geloven, maar men mag ook niet op een eiland leven. Het is heel belangrijk om ervaringen uit te wisselen. Bijvoorbeeld met Nederland, Noordrijn-Westfalen of Noord-Frankrijk zijn er vaak contacten om zaken op elkaar af te stemmen.

Proactieve omgevingsadministratie

De eigen diensten moeten het goede voorbeeld geven en proactief, efficiënt en realisatiegericht werken. Dat gebeurt soms met vallen en opstaan, maar de minister is ervan overtuigd dat iedereen die binnen het Departement Omgeving werkt, die missie een warm hart toedraagt, dat ieder op zijn niveau hard werkt om daarvan een feit te maken. Dat gaat van het verlenen van vergunningen tot het opmaken van RUP's of actieplannen inzake fijn stof. Het is een heel omvattend departement, met heel veel boeiende aspecten, waar we Vlaanderen nog aangenamer, nog beter qua leefkwaliteit kunnen maken, aldus de minister. Dat is wat de hele equipe dag in dag uit bewerkstelligt.

1.2. Uitgavenbegroting 2018

Minister Joke Schauvliege vestigt er de aandacht op dat de structuur van de uitgavenbegroting enigszins is gewijzigd. Ook in de memorie van toelichting werden de lettercodes van de artikelen gewijzigd: van L, Leefmilieu, en N, Ruimtelijke Ordening, naar Q. Die wijziging houdt verband met de inkanteling naar het Omgevingsdepartement. Een andere reden is dat de prestatiebegroting overal in de Vlaamse overheid wordt uitgerold. De artikelen werden daarom ondergebracht in beleidsmatige thema's. Voor de minister gaat het om de bevoegdheden 'water', 'bodem en ondergrond', 'natuur en biodiversiteit', 'lucht', 'klimaat', 'afval en materialen', 'omgevingsbeleid voor ruimte en milieu' en 'themaoverschrijdend instrumentarium omgeving'.

Ontvangsten

Er zijn een aantal belangrijke wijzigingen wat de ontvangsten betreft, vooral binnen het Minafonds. Er is een vernietiging geweest door het Grondwettelijk Hof wat betreft de heffing op de reserves van Bebat en Recupel. Daardoor vervallen de inkomsten, zo'n 6,6 miljoen euro. Er wordt gewerkt aan een alternatief om die middelen uit die reserves te activeren, maar dat vertaalt zich nog niet in de begroting.

Daarnaast tellen de inkomsten uit de heffing op de waterverontreiniging en de heffing op de winning van grondwater, door de invoering van een debetnota door de watermaatschappijen voor 2,9 miljoen euro. Dat is een verschuiving, het is een rechtzetting in de begroting.

Verder zijn er geen grote wijzigingen wat betreft de inkomsten bij Ruimtelijke Ordening. Wel worden de ontvangsten van het Vernieuwingsfonds iets hoger ingeschat, op 5,8 miljoen euro.

Uitgaven

Aan uitgavenzijde blijven de extra beleidsimpulsen die de voorbije jaren van start zijn gegaan, zoals de instandhoudingsdoelstellingen en Programmatische Aanpak Stikstof, maar ook rioleringsubsidies, aanhouden. Er zijn echter ook bijkomende investeringen, specifiek voor 2018. Eerst en vooral wordt het accent gelegd op asbestafbouw. Er wordt een versnelde afbouw van asbest gedaan tegen 2040. In 2017 werd er 7,5 miljoen euro vrijgemaakt voor het verwijderen van asbest in schoolinfrastructuur. In 2018 wordt er nog eens 5,8 miljoen euro vrijgemaakt voor het verwijderen van asbesthoudend materiaal bij particulieren, landbouwbedrijven en kmo's.

Circulaire economie is een tweede belangrijk speerpunt van het beleid, een accent dat de minister volgend jaar zal leggen. 5,3 miljoen euro werd extra vrijgemaakt om het gebruik en hergebruik van natuurlijke hulpbronnen te stimuleren. Op die manier worden heel concrete projecten gefinancierd: proefprojecten en proeftuinen. Er zijn heel wat geïnteresseerden ingegaan op een oproep. Op die manier kunnen concrete projecten worden gefinancierd. Binnen de Vlaamse Milieuholding wordt in 2019 daarbovenop 5 miljoen euro vrijgemaakt voor dat beleid.

Natuur en biodiversiteit blijft een van de belangrijke speerpunten. In 2018 wordt 3,7 miljoen euro extra uitgetrokken voor natuuraankopen in het kader van de uitvoering van het geactualiseerde Sigmaplan. Het lopende jaar werd er bijkomend 2,8 miljoen euro geïnvesteerd in de realisatie van het Parkbos in Gent. In 2018 maakt de minister bijkomend 2,7 miljoen euro vrij voor de realisatie van toegankelijk groen in de Vlaamse Rand.

In het kader van de nieuw af te sluiten beheersovereenkomsten in uitvoering van de Europese PDPO-programma's wordt door het stijgend aantal aanvragen 2,9 miljoen euro bijkomend uitgetrokken ter ondersteuning van het milieu, natuur en de biodiversiteit door landbouw.

In verband met het klimaat worden de totale ontvangsten door de veiling van emissierechten voor Vlaanderen geraamd op 66,4 miljoen euro in 2018. Het engagement van deze legislatuur is gekend: met de inkomsten uit deze veilingen zou er 300 miljoen euro worden geïnvesteerd in intern klimaatbeleid en 24 miljoen euro in internationale klimaatfinanciering. Dit jaar wordt er voor 103,5 miljoen euro aan maatregelen gefinancierd. Het gaat over 20 miljoen euro voor energetische renovaties van sociale woningen, 7,5 miljoen euro investeringen in hybride bussen door De Lijn, 18 miljoen euro aan investeringen in het kader van energetische renovaties voor onderwijspatrimonium, 10 miljoen euro voor het stimuleren van energie-efficiëntie in de welzijnssector, 5 miljoen euro voor energiezuinige renovaties via het Fonds Culturele Infrastructuur en 1,1 miljoen euro voor emissiereducerende investeringen in de landbouw. Dat gebeurt uiteraard telkens in overleg met de bevoegde minister.

Voor de uitrol van het witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen is er niet alleen nood aan de regelgeving vervat in het decreet houdende wijziging van diverse bepalingen inzake ruimtelijke ordening, milieu en omgeving (*Parl.St.* VI.Parl. 2016-17, nr. 1149/11), maar ook aan concrete projecten op het terrein. Daarom werden er in 2018 extra middelen vrijgemaakt, 3 miljoen euro, voor de subsidiëring van die ruimtelijke impulsprojecten.

2. Vragen van de leden

2.1. Tussenkomen van Wilfried Vandaele

In OD 3, aldus *Wilfried Vandaele*, heeft de minister het over de externe milieu-kosten die ze wil internaliseren in de prijzen van producten en diensten. Het gaat dan over onder andere een onderzoek naar rekeningrijden, maar ook over de mogelijkheid om een CO₂-belasting te introduceren. Aan welke producten en diensten denkt de minister concreet? Als er dan opbrengsten zijn, weet ze al waar die naartoe moeten, waarvoor die moeten dienen?

In OD 4 zegt de minister dat ze de landbouwers gaat stimuleren om de uitdagingen met betrekking tot duurzame voedselproductie aan te gaan, en dat ze inzet op de integratie van agro-ecologische principes in educatie voor land- en tuinbouw. Hoe gaat ze die integratie precies op gang brengen?

Bij OD 12, het ontwerp van Instrumentendecreet, wil de minister het instrument 'herverkaveling met planologische ruil' optimaliseren aan de hand van de ervaring van de eerste pilotcases. *Wilfried Vandaele* meent dat dat instrument nog maar in één dossier gebruikt is en vraagt zich af of dat voldoende is om nu al een evaluatie te doen die tot optimalisatie moet leiden.

OD 18 sluit een beetje aan bij het werk dat de commissie daarnet heeft gedaan, namelijk de Codextrein (*Parl.St.* VI.Parl. 2016-17, nr. 1149/1-11). De minister vermeldt terecht een aantal elementen uit dat ontwerp die precies betrekking hebben op het verhogen van dat ruimtelijk rendement, zoals bijvoorbeeld afwijkingbepalingen ten opzichte van voorschriften van oude BPA's in verkavelingen. Het valt *Wilfried Vandaele* echter op dat ze niet die elementen vermeldt die onze open ruimte moeten vrijwaren en een antwoord moeten geven inzake de klimaatdoelstellingen. Hij denkt dan bijvoorbeeld aan het vrijwaren van de signaalgebieden, aan de bescherming van waardevolle natuur, bosgebieden, woonreserve-

gebieden, woonuitbreidingsgebieden. Dat zijn toch allemaal belangrijke elementen in dat witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen. Hij had die daar wel graag vermeld gezien, want die zijn toch bijzonder belangrijk, en hij denkt dat de minister die ook belangrijk vindt.

Bij OD 19, over het geïntegreerd regisseren en afstemmen van ruimtevragen op maat van het gebied, spreekt de minister over het 'programma Water-LandSchap', een nieuwe methodiek om problemen met water in landelijke gebieden in onderlinge samenhang op te lossen. Wilfried Vandaele vindt dat een beetje algemeen, een beetje voluntaristisch klinken. Kan ze daar al iets concreter over zijn?

Bij OD 25, over ruimte voor water, zegt de minister in te zetten op overstromingsveilig bouwen en het overstromingsbestendig maken van bestaande bebouwingen. Ze gaat daar ook een doorlichting voor op gang trekken. Wat houdt die doorlichting precies in en tot hoever reikt de taak van de overheid als het gaat over het verlenen van financiële of andere steun voor dat waterbestendig maken van die bebouwing? Dat is immers natuurlijk een heikele discussie: tot hoever reikt de verantwoordelijkheid van de overheid?

In OD 26, over afvalwatersanering, heeft de minister het over een uitbreiding van de rapportage. Hoe moet men zich die uitbreiding voorstellen? Er wordt immers al behoorlijk wat gerapporteerd, en ook met een hoge kwaliteit, trouwens. Waar kan de minister nog winst boeken op dat gebied? Waar kan ze nog een preciezer rapportage bewerkstelligen?

OD 32 gaat over een gebiedsgerichte aanpak van de mestproblematiek in het nieuwe Mestactieplan. De minister spreekt over een tussentijdse evaluatie van het mestbeleid voor het najaar van 2017. Dat is dus eigenlijk nu. Heeft men daar al resultaten van? Misschien is het nog iets te vroeg, maar misschien kan de minister toch een tipje van de sluier oplichten of aangeven wanneer men daarover iets te weten kan komen. De minister heeft het ook over verder onderzoek naar bemestingsvrije stroken langs waterlopen en de invloed van grondwater op het oppervlaktewater. Welke nieuwe informatie hoopt ze daarmee boven water te krijgen? Ook op dat vlak zijn er in het verleden immers toch al wat onderzoeken gebeurd, aldus Wilfried Vandaele. Dat is niet nieuw.

OD 37 gaat over duurzaam bodembeheer. Daarbij heeft de minister het onder andere over waterbodems, een thema dat onlangs nog ter sprake werd gebracht in de commissie en de plenaire vergadering. Ze spreekt over een voorstel voor een financieringsmechanisme ter ondersteuning van de waterbeheerders. Kan ze al concreter aangeven in welke richting ze dan denkt?

OD 41 betreft de verdere vermindering van luchtverontreinigende stoffen. De minister zegt te zullen onderhandelen over het kader van een nieuwe NEC-richtlijn. Kan ze iets aangeven over de uitgangspunten daarvoor?

Bij OD 43, over het verhogen van de lokale leefkwaliteit, gaat het over de biodiversiteit van vijf bedrijventerreinen. Weet de minister al welke terreinen ze daarvoor gaat nemen? Wat moet men zich daarbij voorstellen?

Met betrekking tot het asbestdossier in OD 55 wordt gemeld dat de nodige aanpassingen in de wetgeving worden voorbereid. Welke aanpassingen zijn er precies nodig? Er is ook sprake van specifieke proefprojecten inzake asbestafbouw tegen eind 2017. Kan de minister aangeven waar dat concreet over gaat?

2.2. Tussenkoms van Rob Beenders

Rob Beenders heeft een aantal opmerkingen bij OD 27, waarin de minister stelt dat de resultaten van de evaluatie van de integrale waterfactuur bekend zijn tegen eind 2018. Het is de spreker niet duidelijk hoe de evaluatie precies verloopt. Hij had ook verwacht dat de evaluatie sneller zou gebeuren. Kan de minister daar wat uitleg over geven? Hoe verloopt de evaluatie? Wie voert ze uit? Kan de commissie een stand van zaken betreffende de werkzaamheden krijgen?

In dezelfde operationele doelstelling is ook sprake van enkele kleine optimalisaties in de nieuwe tariefmethodologie. Over welke optimalisaties gaat het daar? Het is evenmin duidelijk hoe ver de minister staat met de opvolging en bijsturing van het voorraadbeleid inzake water. Kan ook daar wat meer uitleg bij gegeven worden? Er was gevraagd of de minister kon nakijken wat de winst qua efficiënt watergebruik is na het afnemen van een waterscan. Heeft de minister daar al een evaluatie voor uitgevoerd? Zal ze waterscans verplichten voor bijvoorbeeld klanten die recht hebben op een sociale korting? Vandaag blijkt dat bepaalde watermaatschappijen geen waterscans uitvoeren. Rob Beenders is van oordeel dat daar meer sturend moet worden gewerkt, uiteraard alleen als blijkt dat het ook effect heeft voor de klant.

Rob Beenders vindt het bij OD 30 goed dat de minister inzet op kennisopbouw over waterschaarste en droogte en de toepassing ervan. In het najaar van 2017 verwacht de minister een aanpak voor de verdere uitwerking van het Droogteplan door de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid. Is die al ter beschikking? Zo ja, kan die bezorgd worden?

Bij OD 44 stelt de spreker dat het beleid inzake het beperken van geluidshinder bij muziekactiviteiten juist zit. De evaluatie heeft dat ook getoond. Het zou volgens Rob Beenders goed zijn om dit jaar nog een sensibiliseringscampagne te plannen, om de bescherming van het gehoor zo maximaal mogelijk onder de aandacht van de jongeren te houden.

Wat de uitgaven betreft, is er een subsidie van 800.000 euro voor het Proefcentrum voor Sierteelt, een organisatie uit de landbouwsector die ook door de sector zelf bestuurd wordt. Rob Beenders herinnert aan een oproep door het centrum voor een oplossing voor de plaag van de buxusmot, waarin particulieren en lokale besturen werden opgeroepen om te sproeien in plaats van te kiezen voor alternatieven. Dat is volgens de spreker de omgekeerde wereld, als men ziet dat partijen die al jaren bezig zijn met een meer natuurlijke invulling van bebouwde omgevingen, zoals Velt, Natuurpunt of de Regionale Landschappen, niet vermeld worden en geen subsidie krijgen. Hij betwijfelt of die investering van 800.000 euro iets zal opbrengen. Het zou jammer zijn, mocht dat geld alleen gaan naar structuren, en niet naar realisaties op het terrein. Een budget van 800.000 euro lijkt Rob Beenders ook niet consistent met eerdere uitspraken van de minister dat er meer geld moest gaan naar bioboeren op het terrein en minder naar structuren. Het zou dan ook consequent zijn om die 800.000 euro maximaal in te zetten op realisaties op het terrein. Kan de minister daar nog wat meer over zeggen?

2.3. Tussenkoms van Lydia Peeters

Lydia Peeters is van oordeel dat 2018 een cruciaal jaar wordt voor heel wat dossiers inzake Ruimtelijke Ordening: het BRV, het ontwerp van Instrumentendecreet, de omgevingsvergunning, de regeling rond de woonuitbreidingsgebieden, de boskaarten en dergelijke meer. Die dossiers werden ook al in vorige beleidsbrieven aangekondigd, maar Lydia Peeters hoopt dat in 2018 de doorbraak er effectief zal komen, en dat daarbij zeker rekening wordt gehouden met de bescherming van de eigendomsrechten van de mensen. Ze hoopt ook dat er bij het BRV rekening

wordt gehouden met de kansenkaarten en het uitdoven van de mogelijkheden voor welbepaalde regio's.

Onder OD 1 staat vermeld dat men de economische actoren wil stimuleren om de milieu-impact te verminderen. Het gaat dan onder meer over de Green Deals. Er zijn twee Green Deals lopende: die van mobiliteit en van circulaire aankopen. Welke Green Deals met betrekking tot ruimte worden er op dit moment voorbereid? Welke experimenteerruimte wordt dienaangaande verder onderzocht?

Met betrekking tot het verlagen van de milieu-impact van het consumentengedrag, OD 2, zou de minister in het najaar van 2017 een nudgetool verspreiden die retailers helpt om gedragsinzichten toe te passen voor milieuverantwoorde consumptie. Waar en hoe werd dat al gepromoot of toegelicht? Kan de minister daar wat meer informatie over verschaffen?

Bij OD 9 zou Lydia Peeters graag een overzicht krijgen van de financiering van het omgevingsloket. Hoeveel werd oorspronkelijk gebudgetteerd bij de eerste aanbesteding? Hoeveel bijkomende middelen werden er intussen vrijgemaakt? Hoeveel budget zal er nog vrijgemaakt worden om het omgevingsloket optimaal te laten werken vanaf 1 januari 2018? Heeft de minister de garantie van de softwareleverancier dat er een optimale werking is per 1 januari 2018? Zal het omgevingsloket de toename van het aantal gebruikers per 1 januari aankunnen? Wat zijn de resultaten van de capaciteitstesten? Worden er sancties gekoppeld aan de niet-werking van het omgevingsloket bij de softwareleverancier?

Bij OD 10 met betrekking tot het decreet Complexe Projecten (*Parl.St.* VI.Parl. 2013-14, nr. 2417/4) wil de minister naar een verruiming van de proceswinsten gaan. Er is sprake van verschillende initiatiefnemers en een tiental projecten. Op de website gaat het over een negental projecten, en volgens Lydia Peeters zijn dat de projecten die twee jaar geleden al stonden aangemeld op de website. De meeste daarvan zijn niet verder geraakt dan een startbeslissing, bij enkele is er alleen maar sprake van een alternatievenonderzoek. Hoe kan de minister verklaren dat er geen enkele voorkeursbeslissing of projectbesluit genomen is? Heeft de minister nog kennis van andere mogelijke initiatiefnemers buiten die negen? Is er al sprake van een eerste evaluatie van die negen projecten? Is dat voldoende representatief?

De minister heeft aangegeven dat ze de systematiek van het decreet Complexe Projecten na analyse en evaluatie wil doortrekken naar andere projectgedreven ruimtevragen waarvoor een bestemmingswijziging nodig is. Wanneer kan daar concreet mee gestart worden?

Lydia Peeters leest in de beleidsbrieven Mobiliteit en Omgeving dat minister Schauvliege en haar collega minister Weyts initiatief zullen nemen om de startnota voor het complexe project Noord-Zuid-Limburg zo snel mogelijk voor te leggen aan de Vlaamse Regering. Kan de minister de exacte timing daaromtrent meegeven? Wanneer mag die startnota verwacht worden? Is het project al aangemeld? Hoeveel tijd acht de minister nodig voor het doorlopen van het volledige traject? Welke tijdsinstellingen worden verwacht?

OD 12 – wat betreft de omzendbrief 'Een gedifferentieerd ruimtelijk transformatiebeleid in de bebouwde en de onbebouwde gebieden' hoort Lydia Peeters van diverse juridische bureaus dat er heel wat juridische bedenkingen zijn bij de omzendbrief. Vreest de minister niet dat de omzendbrief vroeg of laat vernietigd wordt en/of voorwerp uitmaakt van een annulatieberoep? Er werd inmiddels al een eerste annulatieberoep ingeleid bij de Raad van State. De minister begeeft zich volgens Lydia Peeters op glad ijs door telkens naar de omzendbrief te verwijzen.

Bij OD13 geeft de minister aan dat ze inzet op vooroverleg en bemiddeling en 'iedereen VIP'. Kan de minister aangeven hoeveel projecten daar vermoedelijk onder kunnen vallen? Zijn het zowel de gemeentelijke, de provinciale als de gewestelijke? Hoe evalueert de minister het verhaal van 'iedereen VIP' met betrekking tot voorgaande jaren? Welke dossiers zullen er in de toekomst niet onder vallen? Of wordt er straks voor elk project in een vooroverleg en een bemiddelingsprocedure voorzien?

Onder OD 18 betreffende het BRV stelt de minister dat ze zal starten met een nieuw pakket aan acties, die voortvloeien uit de beleidskaders. Kan de minister aangeven hoe dat precies verloopt? Welke acties mogen daaromtrent verwacht worden? Wanneer mogen de beleidskaders verwacht worden? In het verleden zijn er heel wat atria en is er heel wat partneroverleg geweest. Dit is al geruime tijd geleden. In deze commissie is gevraagd om daarover een hoorzitting te organiseren. Lydia Peeters hoopt dat deze eraan komt. Kan de minister zeggen of er nog nieuwe atria en nieuw partneroverleg zal plaatsvinden in 2018? Hoe ziet de minister de gebiedsgerichte en aangemoedigde bovenlokale samenwerking versus de lokale autonomie?

Bij OD 22 met betrekking tot bijkomende woongelegenheden staat dat op basis van de beleidskaders een verdere verbetering aan de regelgeving zal worden voorbereid. Kan de minister uitleg geven over welke verbeteringen het gaat en over de timing? Ook daar wordt gewag gemaakt van de omzendbrief. Lydia Peeters herhaalt haar voorgaande bemerkingen omtrent de juridische kritiek daarop. De minister spreekt in die doelstelling ook over het operationaliseren van ruimtelijke impulsprojecten om het ruimtebeslag kwalitatief te verhogen. Aan welke projecten denkt ze? Worden deze regionaal gespreid of is er een andere spreiding? Hoe zullen ze bijdragen tot een kwalitatieve terugdringing van het ruimtebeslag? Wanneer zullen de resultaten van de maatschappelijke kosten-batenanalyse beschikbaar zijn? Lydia Peeters had begrepen dat deze er eind 2017 zouden zijn, maar dat is tot op heden nog niet zo. Heeft de minister al ontwerp- of richtcijfers ter beschikking die een beeld geven van de totale kostprijs van het transitieproject om naar 0 hectare open ruimte te gaan in 2040?

In OD 24 geeft de minister aan dat er overleg is met de ontginningssector voor mogelijke locaties inzake motorcross. De beloftevolle sites worden in overleg met de sector verder opgevolgd vanuit de administratie. Wat is de stand van zaken? Is er een zicht op een duurzame oplossing op termijn voor de motorcrosssport?

In OD 25 geeft de minister aan dat ze het belangrijk vindt dat eigenaars snel duidelijkheid en rechtszekerheid krijgen over de toekomstige bouwmogelijkheden in watergevoelige gebieden. Daarbij verwijst ze naar de billijke vergoeding voor eigenaars in geval van planschade. Open Vld kan dit volledig onderschrijven. Lokale besturen weigeren echter blijkbaar meermaals om een vergunning af te leveren vanwege het watergevoelige karakter zonder dat er op dit ogenblik een vergoeding tegenover staat. Kent de minister deze problematiek? Hoe gaat ze daarmee om?

In OD 26 is er sprake van een rioolinventarisproject. Lydia Peeters vindt dit vreemd. Ze dacht dat er al een duidelijk zicht was op waar er rioolprojecten zijn uitgevoerd en gepland. Is er nog geen dergelijke gedetailleerde inventaris voorhanden? Wat moet ze begrijpen onder deze rioolinventaris?

In OD 28 heeft de minister het over de waterkwaliteit in de Maas en Schelde. De minister geeft aan dat ze in 5 miljoen euro extra middelen zal voorzien voor een verdere intensifiëring en samenwerking. Hoe worden deze middelen besteed? Welke concrete acties worden er voorgesteld?

Welke innovatieve proefprojecten worden er voorgesteld voor de ontwikkeling van de brownfields in OD 34?

Kan de minister bij OD 37 een stand van zaken geven inzake de oprichting van een Stookolietankfonds samen met de Federale Regering en de gewesten? Inzake het versneld asbestafvalbeleid is de minister al ingegaan op de middelen die bestemd zijn voor scholen. Lydia Peeters is blij te horen dat de minister ook voor de andere elementen extra middelen uittrekt voor 2018.

Kan de minister bij OD 43 aangeven hoe ze het bestaande groen-blauwe netwerk in beeld brengt? Wanneer zal de dataviewer 'lokale leefkwaliteit in beeld' online zijn? Het instrument dat groene functionele belevingstrajecten voor fietsers en voetgangers moet uitbouwen, staat op punt. Wanneer wordt daarover gecommuniceerd? Op welke manier wordt dit verder uitgewerkt?

De minister geeft bij OD 46 aan dat ze op basis van ervaring met de eerste pilootcases het instrument 'herverkaveling met planologische ruil' via het Instrumentendecreet wil optimaliseren. Lydia Peeters citeert: "Met dit instrument kunnen naast gebiedsbestemmingen ook eigenaars en gebruikers geruild worden.". Wanneer verwacht de minister de eerste evaluatie van deze pilootcases? De meest kwetsbare waardevolle bossen wil de minister op lange termijn veiligstellen en ze wil het bestaande waardevolle bosareaal maximaal vrijwaren vanuit het oogpunt van duurzaam ruimtegebruik. Ze heeft een herziening van de criteria en de bijpassende kaart voor ogen en wil zorgen voor een betere inspraak en billijke vergoeding. Is er al een concreet voorstel tot decretale aanpassing?

Kan de minister bij OD 49 een stand van zaken geven over de 36 acties die werden aangekondigd na het Vlaams Natura 2000-programma? Volgens Lydia Peeters komt de instandhoudingsdoelstelling Grondenbank maar aarzelend van start. Zal de minister maatregelen nemen om het proces te versnellen? Het Agentschap voor Natuur en Bos biedt met de voortoets de mogelijkheid om op voorhand in te schatten welke de mogelijke implicaties zijn van een voorgenomen vergunningsplichtige activiteit op de speciale beschermingszones. Wanneer zal de uitbreiding van de voortoets in de praktijk voor de initiatiefnemers voelbaar zijn?

In OD 63 en het milieubeleidsplan voor 2016-2020 geeft de minister aan uiteindelijk te willen komen tot een Omgevingsbeleidsplan. Welke stappen worden er tot op heden gepland en wat is de timing?

Onder OD 70 geeft de minister aan een bouwmeestersscan te willen ondersteunen om samen met de lokale besturen een ruimtelijke diagnose te maken van hun grondgebied. Op welke termijn ziet de minister dat? Wat is de kostprijs en wie zal de kosten daarvan moeten betalen? Valt dit voor de pilootprojecten ten laste van de Vlaamse overheid?

Inzake OD 71 is er altijd gezegd dat de Omgevingsadministratie enorme efficiëntiewinsten met zich mee zou brengen. Welke efficiëntiewinsten worden er geboekt? Hoe zal dit in de toekomst verder worden gemonitord?

2.4. Tussenkomen van Johan Danen

Johan Danen merkt dat de beleidsintenties en de doelstellingen in vele gevallen te verdedigen zijn. In sommige gevallen kan hij zich erachter scharen, maar hij vraagt zich wel af of de beleidsinstrumenten die de minister daartegenover zet, wel voldoende zijn.

Wat betreft het klimaat stelt OD 56 het uitvoeren en het versterken van het kortetermijnklimaatbeleid voorop. Dat moet uiteraard gebeuren, maar de minister zegt

vooral wat ze aan het doen is en minder wat ze nog zal doen tot 2020. Vanaf 2021 zal er dan weer van alles gebeuren. Johan Danen vraagt zich af of er niet meer moet gebeuren als hij de cijfers van de evolutie van de CO₂-uitstoot in Vlaanderen bekijkt. Dat komt niet naar boven in de beleidsbrief.

Een ander belangrijk element op vlak van klimaat gaat over transport. De minister gaat daarop in in OD 60. In welke mate wil de minister de CO₂-uitstoot van het transport verminderen met de maatregelen die ze naar voren schuift? Johan Danen heeft de indruk dat de minister wel zal zien waar ze zal uitkomen. Hij vindt het niet duidelijk. Transport is nochtans een van de hardnekkigste sectoren om de CO₂-uitstoot te verminderen. Hij vraagt om nog wat tandjes bij te steken. Zal de minister dit doen? Zijn de beleidsmaatregelen in de beleidsbrief voldoende?

De minister is ook coördinerend minister van Klimaat. Op welke manier zet de minister haar collega's actief aan om bijkomende klimaatinspanningen te doen? Iets coördineren, kan op een passieve maar ook op een proactieve, actieve of zelfs heel actieve manier. Hij ziet vooral dat de minister de rol van coördinerend minister nogal passief opneemt. Hij hoopt dat hij zich vergist en dat de minister hem ervan kan overtuigen dat ze toch een proactieve of een actieve rol op dat vlak speelt.

Johan Danen is niet alleen geïnteresseerd in de prijs van water, maar ook in de kwaliteit van het drinkwater. In de beleidsbrief staan daarover bij OD 27 twee zinnestukjes waarin de minister zegt dat ze de Europese actieprogramma's zal implementeren en dat ze een opvolgprogramma zal opstarten met betrekking tot nieuwe vervuilers. Die twee zinnen houden heel veel in, maar hij vraagt zich af of we voldoende zijn uitgerust om de uitdagingen door alle nieuwe pollutanten in het drinkwater aan te gaan. Op welke manier gaat de minister die uitdagingen aan? Er zijn een aantal dingen gebeurd, zoals het recente proefproject met betrekking tot residuen van geneesmiddelen. Hij heeft de resultaten bekeken, en we moeten zeker niet panikeren maar wel waakzaam blijven. We moeten er vooral voor zorgen dat in de toekomst die residuen nog meer verminderen en zeker ook het cocktaileffect. Op welke manier zijn we in staat om de toekomstige uitdagingen aan te gaan?

Over de prijs van het drinkwater is in de commissie ook al veel gezegd. Wanneer wordt de evaluatie verwacht en wanneer volgen de maatregelen om bij te sturen? Johan Danen is vooral geïnteresseerd in de mensen die het moeilijk hebben om de factuur te betalen. Over de waterscans wordt gesproken in de beleidsbrief. In het begin van de beleidsperiode was er daarover heel wat te doen en er werd een evaluatie aangekondigd. Is die intussen gebeurd en wat waren de conclusies? De spreker wil de waterscan niet zozeer afschaffen, maar eerder nagaan hoe die kan worden gebruikt als instrument om het waterverbruik, zeker van de meest kwetsbaren, te verminderen, zodat de factuur ook meer betaalbaar wordt.

In maart is er een gedachtewisseling met de OVAM over de asbestproblematiek geweest (*Parl.St.* VI.Parl. 2016-17, nr. 1144/1). Op het terrein is van alles aan het bewegen. Johan Danen is al tevreden dat er bedragen worden vrijgemaakt om niet alleen in scholen asbest aan te pakken maar ook bij natuurlijke en rechtspersonen en overheden. Maar zullen die bedragen wel volstaan? De minister zegt dat ze wil nagaan hoeveel het kost om niet enkel die 350 scholen asbestvrij te maken maar alle scholen asbestveilig te maken. Hoeveel geld is daarvoor nodig en binnen hoeveel jaar wil de minister de scholen asbestvrij maken? Voor Johan Danen verdienen de scholen absolute prioriteit, en dan is 7,5 miljoen euro onvoldoende, zeker als men weet dat sommige asbestsaneringen bijzonder complex zijn en helaas ook bijzonder duur. Wat de verwijdering van asbest bij natuurlijke en rechtspersonen en overheden betreft, vraagt Johan Danen zich af wat de methodologie gaat zijn om te bepalen waar het geld naartoe zal gaan. De noden zijn natuurlijk veel groter dan 5,8 miljoen euro. In ons land is in het verleden, net zoals in andere landen, gemorst met asbest, en dan zal die som niet volstaan.

De minister spreekt in de beleidsbrief niet over de asbestaanvoer en -afvoer in de containerparken. Daar gebeuren nog vaak zaken die niet horen. Ook al is nog maar de helft waar van wat daarover geregeld in de pers verschijnt, dan nog is een en ander problematisch. Heeft de minister een plan om in de containerparken de afvoer van asbest op een veilige manier te laten gebeuren? Er is een plan, maar er schort iets aan de handhaving.

In de commissie is ook vaak gesproken over een asbestinventarisatie voor woningen en de integratie hiervan in de woningpas. Zit dat op schema? De minister zegt dat ze werk wil maken van een attest voor asbestinventaris. Wordt dat dan in de woningpas geïntegreerd of is dat meer generiek bedoeld? De minister zegt dat ze begin 2018 een asbestafbouwplan wil hebben. Zit dat op schema? Johan Danen zou het bijzonder jammer vinden dat men op de rem gaat staan omdat een aantal dingen nog niet klaar zouden zijn.

2.5. Tussenkoms van Valerie Taeldeman

Inzake klimaat vraagt *Valerie Taeldeman* hoe ver het staat met de bijdrage van Vlaanderen aan het nationaal Energie- en Klimaatplan dat bij Europa moet worden ingediend. Ze vraagt de stand van zaken van het plan en wanneer dit ten laatste moet worden ingediend.

In aanloop van de Klimaatop van Parijs heeft Europa vooropgesteld dat de uitstoot van broeikasgassen met 40 procent moet worden gereduceerd tegen 2030. Deze doelstelling zou worden vertaald in doelstellingen per lidstaat. Voor België zou de doelstelling voor de uitstootreductie vermoedelijk op 35 procent worden gelegd. Valerie Taeldeman vraagt of de minister weet wanneer de uitstootreductie voor ons land definitief wordt vastgelegd. Ze vraagt of er al intra-Belgische onderhandelingen bezig zijn om deze doelstelling te verdelen over de gewesten.

Het Burgemeestersconvenant is gelinkt aan het Klimaatplan en heeft behoorlijk wat dynamiek gebracht rond klimaatacties in steden en gemeenten. Een tweehonderdtal steden en gemeenten in Vlaanderen hebben het Burgemeestersconvenant ondertekend. In die steden en gemeenten worden concrete inspanningen geleverd om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. Kan de minister een inschatting geven van de uitstootreductie die op Vlaams niveau al zou zijn gerealiseerd dankzij die burgemeestersconvenanten? Is het effect meetbaar?

Wat OD 52 betreft, vraagt ze of er ook al conclusies zijn van de proefprojecten rond pmd. Er zijn projecten in onder meer Aalter en Mechelen, telkens met een ander type van zak. En wat is de laatste stand van zaken in verband met statiegeld?

Valerie Taeldeman wil zich ook aansluiten bij de vraag van Rob Beenders en Johan Danen over de waterfactuur en de waterscan, OD 27. Wat is de stand van zaken met betrekking tot de aanpak van de grootschalige evaluatie van de waterfactuur? De regering heeft een evaluatie van de energiescan gedaan. In de commissie werd steeds gepleit om de waterscan en de energiescan meer samen te promoten en te laten behandelen door de sociale economiebedrijven. Wat is de stand van zaken?

2.6. Tussenkoms van Hermes Sanctorum-Vandevoorde

Hermes Sanctorum-Vandevoorde stelt dat 2018 voor het klimaat in een vorig debat nog werd genoemd als scharnierjaar, terecht, alleen al omdat het het laatste jaar van de legislatuur is. Ook de magische datum van 2020 komt dichterbij. Hij zou het nuttig vinden om een overzicht te maken van welke emissiereducties er zijn gerealiseerd en welke nog zijn gepland tegen 2020 via maatregelen die nu ter tafel liggen. De betreffende begrotingsartikelen zijn duidelijk wat het Klimaatfonds betreft. De bedragen zijn conform de regelgeving van Eurostat, maar men

kan er niet uit opmaken wat de precieze impact zal zijn. In de begroting wordt ook verwezen naar de voortgangsrapportage eind 2018, maar dat is bijzonder laat. De discussie is vaak of het gaat over het behaalde percentage tegen 2020 of over de gecumuleerde eventuele kloof over de periode 2013-2020. Voor Hermes Sanctorum-Vandevoorde mag de analyse voor beide gebeuren.

Hij vindt het internaliseren van de externe milieukosten een interessante piste. In de beleidsbrief wordt eerst concreet verwezen naar de slimme kilometerheffing voor personenwagens, maar verder staat dat het over meer kan gaan en dat dit verder wordt onderzocht. Hij vraagt of er meer informatie beschikbaar is over welke producten en diensten het zou gaan en over welk onderzoek er precies wordt verricht.

In de beleidsbrief wordt er vrij vaag gesproken over de kwetsbare bossen, wat hem niet echt verbaast. Hij vraagt naar het precieze tijdsplan. Wat is er al gebeurd en wat wordt er het komende jaar gepland? Het parlement heeft recht op duidelijkheid, want er zijn een aantal engagementen uitgesproken.

Het viel hem op dat de formulering over statiegeld in de presentatie anders was dan in de beleidsbrief. In de presentatie stond 'statiegeld invoeren', in de beleidsbrief gaat het over 'onderzoeken'. Hij vraagt duidelijkheid.

2.7. Tussenkomen van Axel Ronse

Axel Ronse stelt bij OD 9 vast dat de minister spreekt over het verder uitbouwen van het digitale loket. Hij vraagt of dit bijkomende functionaliteiten betekent of meer performantie. Er is ook een soort van financiële ondersteuning voor lokale besturen die hun eigen dossierbehandelingssysteem daaraan koppelen. Worden gemeenten die later aansluiten ook nog financieel ondersteund?

Is er bij OD 10 een overzicht van projecten die in het kader van het decreet Complexe Projecten zijn opgestart of in de pijplijn zitten?

Wat OD 11 betreft, vindt Axel Ronse het fantastisch dat het Omgevingsbesluit dit najaar op de ministerraad wordt geagendeerd. Maar hij benadrukt dat men zal moeten proberen een aantal zaken die in diezelfde filosofie zitten het komende jaar op een goede manier in te voeren. De omgevingsvergunning, de socio-economische en natuurvergunning moeten worden ingekanteld, met RUP-integratie. Dat is nog maar net ingevoerd. Loopt dat goed of niet? Er is ook het decreet Complexe Projecten. Een aantal dossiers zijn in uitvoering. Maar werkt het decreet? Verder is er het BRV, waarvoor het Instrumentendecreet nodig is in verband met de harmonisatie van de financiële vergoedingen. Het Omgevingsbesluit is goed, de N-VA staat daarachter, maar de zaken die Axel Ronse net opsomde, moeten met de grootste zorg worden behandeld.

OD 12 gaat over de modernisering voor bruikbare en sluitende instrumenten. Een tijdje geleden kwam Axel Ronse hierover al eens tussen, met de vraag of de minister geen omzendbrief kon opstellen voor lokale en regionale bedrijven met een aantal verouderde typevoorschriften. De minister antwoordde toen dat ze het idee niet ongenegen was. Denkt de minister daar nog steeds zo over?

OD 23 handelt over ruimte om te ondernemen. E-commerce wordt steeds belangrijker. Kan er ruimte worden gecreëerd voor kleinschalige distributiehubs, waarover wordt nagedacht in het nieuwe BRV?

Ten slotte wenst Axel Ronse de minister veel goede moed. 2018 wordt een enorm belangrijk jaar. Het wordt het jaar van de waarheid voor heel wat dossiers in de portefeuille van minister. Ze zal in de N-VA alleszins een loyale partner vinden.

2.8. Tussenkoms van Bart Nevens

Bart Nevens wil graag een aantal stokpaardjes onder de aandacht brengen in het kader van de bespreking van de beleidsbrief. In het kader van OD 1, economische actoren stimuleren om hun milieu-impact te verminderen, heeft de minister een aantal Green Deals gesloten. Ze heeft die ondertekend in het kader van gedeelde mobiliteit en circulaire economie. Welke partners heeft de minister daarbij betrokken? Ook rond ruimte en houtverbranding bereidt de minister een aantal nieuwe Green Deals voor. Welk doel beoogt de minister daarmee? Welke partners zal ze daarbij betrekken? Wat is het doelpubliek: de individuele burger of anderen?

OD 27 gaat over drinkwater. De minister is er al een tijdje mee bezig. Ook in het verleden heeft Bart Nevens daarover al vragen gesteld. Hij is het ermee eens dat we de evaluatie moeten afwachten. In 2016 werd de nieuwe tarifiering voor de eerste keer toegepast. De minister zou in 2017 een aantal kleine optimalisaties willen doorvoeren op die tariefregulering. Welke zijn die optimalisaties? Hoe kan de minister de drinkwaterfactuur nog transparanter maken? Bart Nevens erkent het belang van de prijszetting. Hij benadrukt dat het belangrijk is dat er voldoende middelen zijn om de uitdagingen aan te gaan. Vandaag zijn er nog kilometers giet-ijzeren waterleiding en cementvezelleidingen waar het drinkwater door loopt. Ook zijn er nog een aantal loden aansluitingen. Wat is de investeringskost hiervoor? Hoe wil de minister dit financieel aanpakken? Hoe groot zal de impact zijn op de waterfactuur van de burger? Dat is voor Bart Nevens even belangrijk als de evaluatie van de drinkwaterfactuur. Ook de saneringsbijdrage maakt deel uit van de drinkwaterfactuur. Iedereen wenst dat het water gezuiverd wordt. Op dat vlak staan er ons nog een aantal uitdagingen te wachten. Het afvalwater moet worden gezuiverd. Daarvoor wordt ook een bijdrage gevraagd. Op het vlak van microplastic of medicijnen die in het afvalwater zitten en die er vandaag niet worden uitgehaald, zijn er nog een aantal uitdagingen. Er moeten nog investeringen gebeuren in verouderde netwerken. Dat zijn ook de verliezen. In de commissie werd al aangehaald dat er nog waterverliezen zijn. Rob Beenders had al een berekening gemaakt van de effectieve kostprijs van één liter water. Hij kwam tot een gigantisch bedrag. Volgens Bart Nevens was het niet correct om dat zo weer te geven. Maar dat betekent niet dat men niet aan de slag moet gaan met die waterverliezen. Drinkwater is per slot van rekening een kostbaar goed. We moeten er dan ook kostbaar mee omspringen.

OD 29 gaat over de grondwaterkwantiteit en -kwaliteit. In het verleden zijn er, met de droogte en de schaarste van water, vooral in West-Vlaanderen, al een aantal signalen geweest dat het zo niet verder kan. Er moeten dus maatregelen worden genomen, ook wat betreft de kwaliteit van het water. Volgens Bart Nevens kunnen er enkele gemakkelijke maatregelen worden genomen. Zo moet er worden vermeden dat er binnen de 5 meter van een waterloop kan worden gesproeid. Dat heeft te maken met handhaving. Vandaag staan sommige mensen daar niet bij stil. Volgens de spreker moet de waterkwaliteit worden bewaakt via handhaving. Er moet worden vermeden dat men achteraf een aantal zaken uit het water moet halen om er drinkbaar water van te maken, want dat doet de factuur alleen maar stijgen.

In verband met OD 31, de sluitende financiering, is er een debat gevoerd met de Vlaamse watermaatschappijen. Er zal ook een overlegplatform zijn. De spreker hoopt dat de factuur kan worden geoptimaliseerd en dat nodige beleidsvoorstellen op komst zijn om de financieringen van acties in uitvoering van de kaderwetrichtlijn en de volgende planprocessen rond te krijgen.

Wat OD 36 in verband met bodembeheer betreft, heeft de minister samen met de garage- en koetswerkbedrijven een akkoord rond de principes van het oprichten van een sectorfonds. Bart Nevens is voorstander van zo'n sectorfonds. De vervuiler

betaalt. Maar met welke finaliteit worden ze opgericht? Hoe worden ze gefinancierd? Is dat voor solventen, voor verven? Voor welke zaken zal de minister dat sectorfonds oprichten? Zijn er eventueel andere bedrijfstakken waarin de minister zo'n sectorfonds zou kunnen oprichten?

OD 37 gaat over de stookolietanks. Bart Nevens stelde hierover eerder al een aantal vragen. Hij ziet eindelijk licht aan de tunnel. De federale overheid, de gewesten en minister Schauvliege zijn het eens geraakt over de verdeling van de reservemiddelen van het BOFAS-fonds. Die middelen kunnen nu worden uitgerold voor de particulier, de persoon die vandaag met een lekkende stookolietank zit. De spreker vindt dat een goede zaak. Wanneer kan dat fonds van start gaan? Er is sprake van 1 januari 2018. Volgens de spreker is dat echter te vroeg, want men is hier nog niet klaar voor. Kan de minister bevestigen dat het inderdaad 1 januari 2018 zal zijn?

In verband met OD 38, het ontsluiten en aanbieden van kwalitatieve informatie met betrekking tot bodemverontreiniging, is er de woningpas. In 2018 wordt er online gegaan. Zijn er nog stappen te nemen? Kan dat onlineplatform effectief al in de praktijk worden gebracht? Of bevat het nog kinderziektes?

Het verwonderde Bart Nevens om in OD 47 te lezen dat de minister 800.000 euro uittrekt voor het oprichten van een afdeling Groen binnen het Proefcentrum voor Sier-teelt. De spreker had hierover al een schriftelijke vraag (*Schriftelijke vragen* VI.Parl. 2017-18, nr. 54, aan minister Joke Schauvliege) ingediend, waarop hij vandaag het antwoord ontving. Het blijft hem verwonderen dat er al zoveel instanties zijn die ondersteuning bieden, zowel naar lokale besturen toe als naar particulieren. Het verbaast hem dat de Vereniging voor Openbaar Groen niet aan het rondetafelgesprek heeft deelgenomen. Er is ook Inverde, vanuit de schoot van het Agentschap voor Natuur en Bos, dat vandaag dagelijkse ondersteuning biedt aan lokale besturen en hen met raad en daad bijstaat. Er wordt dan nog eens 800.000 extra uitgetrokken voor een ondersteuning. Bart Nevens denkt dat lokale besturen beter af zijn met een aantal middelen om concrete injecties te doen of concrete maatregelen te nemen. Hij denkt bijvoorbeeld aan de hervorming van kerkhoven, waar elk lokaal bestuur vandaag een uitdaging heeft. Sommige besturen slagen erin, andere niet. Er mogen geen pesticiden worden gebruikt voor het onderhouden van die verhardingen. Er moet op het terrein daadwerkelijk een vergroening gebeuren van die kerkhoven. Elke gemeente kampt met dat probleem. De spreker stelt voor om op het terrein de nodige middelen uit te trekken om die problematiek aan te pakken.

Wat afval en OD 52 betreft, heeft de minister gezegd de sorteerregels te willen verruimen door keukenafval bij de gft-inzameling te voegen. Wat doet men met de gemeentes waar er vandaag geen gft-inzameling is? Bart Nevens heeft daar een aantal vragen over gesteld, en daaruit blijkt dat 15 procent van ons restafval nog altijd gft-afval is. Als men dan toch die doelstellingen zo hoog in het vaandel voert, dan lijkt het hem dat men een quick win heeft door een verbod op te leggen op gft in restafval, zoals men vandaag verbiedt om glas in de restafvalbak te gooien. Dat gft is immers eigenlijk een zware fractie, nog 15 kilogram per inwoner.

Wij lopen achter wat de inzameling van plastic verpakkingen betreft, aldus Bart Nevens. Heel veel gemeentes, heel veel intercommunales hebben vandaag een eigen systeem uitgerold, dikwijls in de vorm van de roze zak. Vanaf 1 januari wordt het ook al huis-aan-huis opgehaald. Het spijtige is alleen dat de factuur wordt gepresenteerd aan de belastingbetaler, aan de inwoner, terwijl men naar een verantwoordelijkheid voor de producent moet gaan. De producent moet instaan voor het verwijderen van die restplastics. Hij hoop dat bij die nieuwe erkenning Fost Plus zal worden verplicht om ook in te staan voor het ophalen van die restverpakking. Hij veronderstelt dat echter wel. Hij heeft gelezen dat de minister daar zelf ook een voorstander van is. Ze werkt ook aan de ontwikkeling van een duurzaamheidskader voor bioplastiek. Dat vindt hij zeer interessant, want dat kan een

alternatief bieden in de discussie over de plastic wegwerpzak. Misschien kan ze dat echter zelf toelichten.

Wat het sluiten van materiaalketens betreft bij OD 53, wenst de minister dat ook te doen voor textiel en meubelen? Welke mogelijkheden liggen voor ter zake? Is dat ook een terugnamesysteem, zoals men dat bijvoorbeeld heeft gedaan met matrassen of ander materiaal? Dat lijkt interessant. Met de producenten van luiers en incontinentiemateriaal werd een collectief plan ondertekend. Ook daarover zou hij graag wat meer toelichting hebben.

Het sluiten van materiaalkringlopen en de kringlooeconomie stimuleren, dat is de circulaire economie. Dat is waar men naartoe gaat. Ook heel veel bedrijven zetten daar vandaag al op in. De minister wil ter zake de producentenverantwoordelijkheid breder inzetten en uitbreiden via de aanpassing van instrumenten en procedures. Wat bedoelt ze daar concreet mee?

Ten slotte is er OD 59 betreffende grensoverschrijdende ruimtelijke samenwerking. In haar beleidsbrief stelt de minister dat ze structurele relaties onderhoudt met het Waalse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Bart Nevens verwijst naar een vraag die Jan Peumans hierover onlangs stelde. Toen bleek toch duidelijk dat die structurele relaties niet veel voorstellen. De N-VA vindt dat de minister wat forser en gedurfter uit de hoek mag komen betreffende de problematiek van gewestgrensoverschrijdende zaken, zoals het plaatsen van windmolens. Er moeten contacten worden aangegaan om ervoor te zorgen dat de rechten van de omwonenden die aan de andere zijde wonen, worden gevrijwaard.

2.9. Tussenkoms van Tinne Rombouts

Tinne Rombouts vindt dat in de bespreking één ding regelmatig naar voren is gekomen, namelijk dat er in de beleidsbrief heel veel historische momenten zitten. De minister staat aan de vooravond van het uitvoeren van belangrijke beleidskeuzes, waar ze ondertussen al meerdere jaren naartoe werkt. Tinne Rombouts hoopt dat men dat snel en vruchtbaar kan afwerken en resultaten kan boeken. Ze gaat niet al die zeer waardevolle elementen uit de beleidsbrief opnoemen, maar heeft enkele punctuele vragen, zonder afbreuk te willen doen aan die belangrijke elementen die in de beleidsbrief zijn opgenomen.

OD 9 gaat over het operationaliseren van het decreet van 25 april 2014 betreffende de omgevingsvergunning. Dat op zich is al een historisch element. In heel de opsomming van de acties die werden gedaan om dat alles in goede banen te leiden, komt de Gewestelijke Omgevingsvergunningscommissie echter niet voor. Wat is de stand van zaken wat dat betreft?

OD 26 houdt verband met de rioolinventaris. De minister schrijft dat de riooloperators een grote bereidheid tonen om daaraan mee te doen, dat ze dus ook het belang daarvan heel duidelijk inzien, om ook op dat vlak nog grote stappen voorwaarts te kunnen zetten. Heeft ze enig zicht op de timing?

OD 29 gaat over het grondwater. De minister wil de verontreiniging van grondwater zowel globaal als lokaal in kaart brengen, ook wat pesticiden betreft. Wie ontwikkelt dat? Welke sectoren, middenveldorganisaties en/of gemeenten worden in dezen betrokken, en hoe? Dat is de spreekster niet helemaal duidelijk.

Bij OD 42 las Tinne Rombouts dat de minister in het kader van de lage-emissiezones zeer terecht ook bekijkt op welke manier niet-Belgische overtreders ook zouden kunnen worden vervolgd. Ze zou daarover ook overleggen met de andere ministers. Hoe ver staat het daarmee? Het is immers toch wel belangrijk dat iedereen hier op een gelijke manier wordt behandeld. Ziet ze eventueel ook de kans om

daar op Europees niveau duidelijkheid over te krijgen? Kan daar een regelgeving worden afgesproken? Die problematiek komt inderdaad ook in andere dossiers naar voren, wat Tinne Rombouts betreurt. Ze hoopt dat de minister resultaat kan boeken, om zeker ook voor de lage-emissiezones stappen voorwaarts te kunnen zetten, zeker ook als andere gemeenten daar stappen in zouden zetten.

Bij OD 61 leest Tinne Rombouts dat zal worden onderzocht op welke manier de ecosysteemdiensten kunnen worden geïntegreerd in beleidsondersteunende instrumenten. Dat lijkt haar goed om alles wat inzake die ecosysteemdiensten gebeurt, meer te stimuleren en te ondersteunen, maar uit de formulering kan ze onvoldoende afleiden wat de minister daar precies mee bedoelt. Heeft de minister al voorbeelden of ideeën inzake dat meer integreren in beleidsondersteunende instrumenten? Zijn er eventueel voorbeelden uit het buitenland waar ze aan denkt om op dat vlak stappen voorwaarts te kunnen zetten?

3. Antwoorden van de minister

Green Deal

Minister *Joke Schauvliege* antwoordt dat in het kader van OD 1 'Stimuleren van economische actoren om hun milieu-impact te verminderen' de Green Deal inderdaad een nieuw instrument is. Een afgesloten Green Deal is die met betrekking tot de circulaire aankopen. Daar zijn heel veel partners bij betrokken. Dat is heel ruim. Er zijn heel veel ondertekenaars. Er zijn ook heel wat lokale besturen bij. Het is dus niet zo dat die niet betrokken zijn. Iedereen was uitgenodigd om daaraan mee te werken. Het is ook niet zo dat een Green Deal het einde is. Het is een soort experimenteerruimte: met een stuurgroep wordt bekeken wat de knelpunten op het terrein zijn, en op basis daarvan wordt geleerd. Het is dus ook niet iets dat definitief is afgesloten. Men kan daar nog wel aan meedoen. De andere afgesloten Green Deal is die inzake gedeelde mobiliteit.

Dat waren de twee eerste. Er komt er een aan met betrekking tot houtkachels. Qua doelgroep is het uiteraard de bedoeling om richting het grote publiek te gaan. Het is een Green Deal die ook samen met de leveranciers en met de ruime sector wordt afgesloten. De bedoeling is om mensen ertoe aan te zetten om de betere en beste alternatieven in te zetten. Onder andere het gebruik van een open haard is nog een probleem waarmee Vlaanderen kampt als het gaat over het nog verbeteren van de luchtkwaliteit. Daarop moet worden ingezet. Het maakt een gigantisch verschil uit welk type kachel men heeft. Je hebt kachels die veel performanter zijn dan andere. Vlaanderen is niet bevoegd voor de productnormering, maar via die Green Deal kan het wel proberen te sturen in de informatie voor de burger en bekijken hoe ter zake nog veel meer kan worden gesensibiliseerd. Dat is eigenlijk de bedoeling van die green deal.

Ook is er de Green Deal inzake ruimte. Iedereen is ook opnieuw uitgenodigd om daaraan mee te werken. Het instappen is vrijwillig. Qua stakeholders gaat het over de Confederatie Bouw, maar ook over de Orde van Architecten, het netwerk van architectenverenigingen. Iedereen die wil, werkt daaraan mee. De bedoeling is om op het terrein nu al volop te werken aan verdichtingsprojecten, projecten waarbij men aan ruimtelijk rendement doet. De eerste start is gepland in december. Dan brengt men alle actoren samen om de aftrap te geven, en eigenlijk ook met een soort regelluwe zones te kunnen werken. Men zet zo dus al volop in op het uitvoeren van het principe van het zo veel mogelijk sparen van open ruimte.

Internaliseren van externe milieukosten – OD 3

De minister benadrukt dat er met betrekking tot het internaliseren van externe milieukosten al heel wat gebeurd is: het verhogen van de afvalheffingen, het

afschaffen van de gratis kubieke meter water, de vergroening van de verkeersfiscaliteit. Die zaken leveren ook resultaten op. Rond de CO₂-taks loopt nog een verkennend onderzoek. Er wordt ook ingezet op het rekeningrijden. Het traject van de kilometerheffing voor personenwagens is opgestart, samen met Mobiliteit. Die middelen komen normaal gezien in het Minafonds, dat dan wordt gehanteerd om nuttige en zinvolle milieu-investeringen te doen.

Duurzame voedselproductie – OD 4

Wat de duurzame voedselproductie betreft, wordt ingezet op de beheersovereenkomsten en op de vergroening van het gemeenschappelijk landbouwbeleid. Met het oog op 2020 voert de Vlaamse Regering volop onderhandelingen over het MAP VI en dergelijke zaken die op haar afkomen.

Gewestelijke Omgevingsvergunningscommissie – OD 9

De Gewestelijke Omgevingsvergunningscommissie is gestart op 25 juli 2017 en zit intussen aan de vijfde vergadering. Minister Joke Schauvliege geeft aan dat er al heel wat adviezen naar haar zijn doorgestuurd, op basis waarvan dan beslissingen zijn genomen. De optimalisatie waarvan sprake in de beleidsbrief slaat zowel op performantie als op wat je met dat omgevingsloket doet. Bijvoorbeeld het invoeren van de socio-economische vergunning in dat loket maakt daar deel van uit.

De minister heeft vernomen dat er inzake de optimale werking al heel wat vooruitgang is geboekt. De uitvoering is een middelenverbintenis. De dienstverlener geeft tweewekelijkse updates en verzekert dat het op schema zit. Er zijn al verschillende loadtests uitgevoerd en er worden in november nog nieuwe load- en stresstests uitgevoerd. De minister gaat er dan ook van uit dat het correct functioneert en dat men daarmee kan doorgaan.

Complexe projecten – OD 10

Met betrekking tot de complexe projecten meldt minister Schauvliege dat er negen startbeslissingen genomen zijn, vijf op Vlaams en vier op gemeentelijk niveau. Het decreet is tweeënhalve jaar van kracht. De eerste startbeslissing was die van het project 'Leefbaarheid Klein-Rusland', de meest recente is die van het Kluisbos in Kluisbergen. Er wordt bij de complexe projecten sterk ingezet op de voorfase. De timing is afhankelijk van het project, maar normaal zou je vier à vierenhalve jaar na de startbeslissing tot een projectbesluit moeten kunnen komen. Soms kan het ook sneller. De minister is van oordeel dat die negen projecten wel degelijk representatief zijn. Het gaat immers om een ruime schakering van projecten. Alle informatie is te vinden op www.complexeprojecten.be.

Instrumentendecreet – OD 12

De minister vindt het goed dat de omzendbrief er is. De omzendbrief laat maatwerk toe, en ook ruimtelijke kwaliteit, leefkwaliteit en een goede interpretatie. Verder meldt minister Schauvliege dat er een nieuw pakket aan beleidskaders is die een operationalisering moeten geven aan het BRV. Dat wordt binnenkort voorgelegd aan de Vlaamse Regering, maar de minister wil eerst duidelijkheid over het ontwerp van Instrumentendecreet en wat daarmee samenhangt. Hetzelfde geldt voor de zonevreemde bossen: als men naar een andere aanpak gaat, zal er een ander decretaal kader moeten zijn. Het lijkt de minister cruciaal dat er eerst duidelijkheid is over het ontwerp van Instrumentendecreet. Als de bescherming in het nadeel is van de burger, moet de overheid daar ook correcte instrumenten naast zetten. Dat is hard nodig. De precieze timing kan de minister nog niet geven. Die hangt immers ook af van de eerder genoemde elementen.

Ruimtelijk beleid – OD 18

Minister Schauvliege wil in het ruimtelijk beleid de regionale samenwerking volop stimuleren. Daar lopen ook een aantal projecten rond. De minister gelooft heel sterk in de lokale autonomie en de subsidiariteit, maar er is ook veel vraag om samen te werken, om dat nog te versterken en gebiedsgericht maatwerk te kunnen doen. Daarom zit de geïntegreerde gebiedsontwikkeling ook heel sterk verweven in het BRV.

Dat in de zogenaamde Codextrein vooral naar mogelijkheden en minder naar de open ruimte wordt verwezen, heeft alles te maken met het feit dat moest worden geselecteerd wat in de brief kon staan. Volgens minister Joke Schauvliege moet Wilfried Vandaele hier verder niets achter zoeken.

Motorcross – OD 24

Wat betreft de motorcrossgebieden, laat de minister weten dat er onderhandelingen bezig zijn tussen de ontginners en de motorcrosssector om twee terreinen te realiseren: een in Oost-Vlaanderen en een in West-Vlaanderen. De minister hoopt dat dat positieve resultaten zal opleveren.

Rioolinventaris – OD26

De rioolinventaris is een samenwerking tussen de rioolbeheerders, de lokale besturen en de Vlaamse Milieumaatschappij. Het is een stap bij de bouw van een afvalwaterinformatiesysteem. De minister geeft aan dat het de bedoeling is dat er een nieuwe internetapplicatie komt, die vooral door professionele gebruikers kan worden gehanteerd en die het opladen van gedetailleerde infrastructuurdata mogelijk maakt op basis van afgesproken standaardgegevens. In 2018 zullen ook de steden en gemeenten die het rioolbeheer niet hebben uitbesteed aan een rioolbeheerder, gecontacteerd worden om mee in dat systeem te stappen. Er staat veel uitleg daarover op de website van de VMM.

Waterlandschappen

De minister erkent dat de waterlandschappen heel beknopt in de beleidsbrief vermeld staan, maar ze wijst erop dat er instructies zijn van het parlement over de lengte en het formaat van de beleidsbrief en dat het een gigantische opgave is om het hele beleidsdomein Omgeving in zo'n gestandaardiseerd format te krijgen. Men heeft dus heel veel moeten snoeien, maar het is niet omdat iets niet uitgebreid in de beleidsbrief staat, dat men het niet belangrijk vindt.

De minister geeft aan dat de waterlandschappen volledig operationeel zijn. Het is een mooie samenwerking tussen de Vlaamse Landmaatschappij, de VMM, VITO en Landbouw. Er kunnen projecten worden ingediend tot 1 maart 2018. Het gaat om samenwerkingen met lokale besturen, de lokale bevolking en de landbouw, met oplossingen voor de waterkwaliteit, de waterkwantiteit, droogte en schaarste, en dat gecombineerd met een prachtig landschap. Er zijn centen voor en er is een jury die zal selecteren. Er wordt ook samengewerkt met de Architecture Workroom Brussels.

Waterbestendig bouwen – OD25

Met betrekking tot het waterbestendig bouwen benadrukt minister Schauvliege dat het niet de bedoeling is dat de overheid centen op tafel zou leggen om huizen te beveiligen. Het gaat om een proefproject, om te kijken of er mogelijkheden zijn om in een aantal probleemgebieden huizen te gaan beveiligen. Er wordt ook nagedacht over een soort scan: als je een woning koopt in waterziek gebied, kunnen experts

zeggen of die al of niet waterbestendig is. Het is echt om mensen te helpen die in de penarie zitten door fouten die in het verleden gebeurd zijn.

Watersanering – OD 26

Minister Schauvliege geeft aan dat er al behoorlijke rapportering is inzake watersanering, maar er wordt ook wel wat geld opgepot, en daarom wil ze dat men actief aan de toezichthouder gaat rapporteren wat men daarmee doet.

Drinkwaterfactuur – OD 27

Wat betreft de drinkwaterfactuur doet de VMM een grondige evaluatie van de tariefstructuur. Dat wordt gefaseerd aangepakt, met deelonderzoeken. Eind dit jaar zullen er een aantal resultaten zijn, andere resultaten zullen pas in de loop van 2018 en eind 2018 beschikbaar zijn. De minister vindt dat rijkelijk laat en is van oordeel dat op basis van de eerste resultaten in 2018 al een richting moet worden aangegeven of er al een aantal bijstellingen kunnen gebeuren. Alle organisaties die betrokken worden – AquaFlanders, SERV, de Minaraad, Samenlevingsopbouw, de Vlaamse Ombudsman, het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting – doen ook allemaal mee aan de onderzoeken. Dat is ook wat de minister bedoelt met de optimalisatie van de tariefmethodologie.

De minister erkent dat de waterscans geen groot succes waren. Vier maand geleden is een nieuw afsprakenkader gemaakt met de drinkwatermaatschappijen om hen ertoe aan te zetten om dat actiever te doen. Ook de doelgroep is verruimd, waardoor meer mensen er gratis gebruik van kunnen maken. De resultaten daarvan moeten nu nog even worden afgewacht. De minister zal het kind niet met het badwater weggoien. Ze is niet de idee toegedaan dat het maar moet worden afgeschaft omdat het niet opbrengt wat verwacht werd. Het moet nog meer worden bekendgemaakt.

Valerie Taeldeman had een vraag gesteld over de energie- en waterscan. Die samenwerking gebeurt al. Het hangt er een beetje van af hoe de drinkwatermaatschappijen ertegen aankijken.

Stroomgebiedbeheersplannen – OD 28

Er waren vragen over het voorraadbeleid. In de stroomgebiedbeheersplannen zijn zowel het oppervlaktewater als het grondwater opgenomen. Voor het grondwater bevatten de tweede stroomgebiedbeheersplannen een specifiek herstelbeleid dat moet leiden tot een goede kwantitatieve toestand. Er zijn een aantal bijstellingen gebeurd met betrekking tot bijvoorbeeld heffingen. Als men water optrekt in gebieden waar water schaars is, zal men voortaan veel meer betalen.

Er is inderdaad in 5 miljoen euro voorzien voor de uitrol van de stroomgebiedbeheersplannen en een betere samenwerking. Er zijn afsprakenkaders uitgewerkt tussen de VMM en de drinkwatersector voor de verdere uitrol en het dynamiseren van de waterscan. De bedoeling is natuurlijk ook om de waterkwaliteit in de Maas en de Schelde te verbeteren.

Grondwaterkwaliteit – OD 29

Wat betreft de grondwaterkwaliteit is er een instrument in opmaak door VITO dat normaal in 2018 zal worden opgeleverd.

Waterschaarste – OD 30

We hebben een coördinator aangesteld op vlak van droogte en waterschaarste. De Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid heeft op 16 oktober 2017 een algemene aanpak goedgekeurd voor de verdere uitwerking van het droogterisicobeheer. Er is ook een evaluatierapport inzake de droogte van het voorbije voorjaar en de zomer. Er is ook een draaiboek opgemaakt indien deze situatie zich opnieuw voordoet. De minister denkt dan aan informatie-uitwisseling, afstemming van crisismaatregelen, communicatie en afspraken over wie er voorrang heeft op vlak van watergebruik.

Mestactieplan – OD32

De tussentijdse evaluatie van het Mestactieplan komt er binnenkort aan. De minister stipt aan dat ze met die 'midterm review' ook naar de Europese Commissie moet. Er wordt volop aan gewerkt, en intussen wordt de onderhandeling over het volgende Mestactieplan verder opgevolgd.

Bodembeheer – OD 37

Er waren een aantal vragen over de waterbodems. Het onderzoek daarnaar is een prioriteit. Het is duidelijk dat het handenvol geld kost en dat er moet worden gesaneerd, maar dat kan niet overal even efficiënt en het brengt soms grote risico's met zich mee. Ook daar is de bedoeling om een duidelijke prioriteitenlijst op te maken. Waar kunnen de waterbodems het beste eerst worden gesaneerd? Er moet dus een prioritering worden opgesteld in samenspraak met alle partners.

Er is een politiek akkoord over BOFAS. De procedure voor goedkeuring van het voorontwerp van decreet is gestart. De bedoeling is om retroactief te kunnen werken. Het is niet zo dat mensen die nu met een probleem zitten, niet zullen worden geholpen. Men zal ook de tijd hebben om dit aan te melden. Het klopt dat de goedkeuring er niet zal zijn voor 1 januari 2018. De bedoeling is wel om zo snel mogelijk de oprichting af te krijgen. De minister is bijzonder blij dat er op 28 september 2017 eindelijk een intergewestelijke oplossing uit de bus is gekomen.

Er waren ook vragen over het sectorfonds Garagisten. Dat is een gedeelde financiering tussen de overheid en de sector zelf en zal binnenkort worden gelanceerd. Het gaat vooral over olie en solventen opdat die op een veilige manier zouden kunnen worden verwijderd.

Asbestverwijdering

Voor het versneld afbouwen van asbest in scholen is er extra 7,5 miljoen euro vrijgemaakt. De OVAM heeft wat dat betreft verschillende bestekken gelanceerd voor erkende asbestverwijderaars en -inventariseerders. Vanaf begin volgend jaar zal dit maximaal worden gebruikt. Er is ook contact opgenomen met de scholen om op korte termijn acties te ondernemen. Dat staat ook in het protocol. Er zijn 300 scholen bij betrokken. Tot op vandaag meldden 83 scholen zich binnen het protocol aan. In 5 scholen werd effectief overgegaan tot asbestverwijdering. 19 scholen hebben gevraagd om nog te kunnen deelnemen aan het project. Uit de resultaten van de steekproef blijkt dat de 7,5 miljoen euro voldoende is om de scholen opgenomen in het protocol asbestveilig te maken.

Wilfried Vandaele had gevraagd over welke proefprojecten het gaat. Die zijn in de gedachtewisseling (*Parl.St.* VI.Parl. 2016-17, nr. 1144/1) aan bod gekomen. De minister denkt aan het gezamenlijk ophalen van asbest dat is verwijderd uit particuliere gebouwen. Voor particulieren en bedrijven wordt in bijkomende middelen voorzien. Er is ook een proefproject bij landbouwbedrijven. De bedoeling is om

uit die proefprojecten lessen te trekken over hoe het best kan worden ingezet op asbestafbouw. De bedoeling is dat het asbestafbouwplan er zal zijn in 2018 om aan de Vlaamse Regering voor te leggen. Daarin zal ook een langetermijnfinanciering zijn opgenomen.

Luchtkwaliteit – OD 41

Wat betreft de luchtkwaliteit is er gevraagd naar een stand van zaken in de andere regio's. Op het overlegcomité van 25 oktober is beslist dat de federale overheid de gegevens van de kentekenregisters zal uitwisselen met onder meer Nederland en Frankrijk. Dat wil zeggen dat ook buitenlanders zullen kunnen worden beboet. Europese regelgeving lijkt de minister nog steeds het beste. Ze zal dat op het Europese niveau blijven aankaarten. Er moet eerst een voorstel van richtlijn komen door de Europese Commissie dat dan verder moet worden uitgerold.

Wat de National Emission Ceilings Directive betreft, is het de bedoeling niet veel te wijzigen. Het Verdrag van Göteborg is goedgekeurd. Dit moet nu worden omgezet, maar voor Vlaanderen maakt dat niet veel verschil. Het betekent geen drastische omslag.

Lokale leefkwaliteit – OD 43

Er waren vragen over de lokale leefkwaliteit en de uitrol van groenprojecten. 'Groen in de buurt' bijvoorbeeld wordt nu al gefinancierd en er zijn verschillende spelers mee bezig, maar dat is net het probleem. De minister heeft alle spelers samengebracht – dat waren er 25 tot 30 – en ze was versteld hoe iedereen naast elkaar werkt. Onder andere het Agentschap voor Natuur en Bos, het Departement Landbouw, het Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek en de Vereniging voor Openbaar Groen zijn daarmee bezig, maar weten het niet van elkaar. De minister heeft ook de architectenverenigingen, de Confederatie Bouw en iedereen die daarbij betrokken is, rond de tafel gezet. De roep was luid om dat te coördineren, om ervoor te zorgen dat de middelen ook goed worden besteed. Daarom werd dat steunpunt ook opgericht, niet om een overhead te hebben, maar om een oplossing te bieden voor heel concrete problemen op het terrein. Het gaat bijvoorbeeld over het onkruidvrij houden van bepaalde paden wanneer er geen pesticide kan worden gebruikt. Verder geeft het steunpunt ook expertise rond het onderhoud van geveltuinen. Dat is niet het eindpunt. Het is de bedoeling om naar een soort van staten-generaal te gaan over groen in de buurt, om op die manier de goede ervaringen en concrete tips uit te wisselen. Die vraag leeft al heel lang. De minister verwijst naar het mooie voorbeeldenboek van het ANB in verband met Groen in de stad. Tot haar verbazing is dat boek amper gekend. Er is dus iets mis met de doorstroming van de goede voorbeelden op het terrein. Daaraan wil ze iets doen.

Het project om de lokale bedrijventerreinen biodiverser te maken, loopt al. Er is een handboek opgesteld. Daarin staan een aantal suggesties om verloren ruimtes op bedrijventerreinen bijenaantrekkelijker te maken, om groendaken aan te leggen en om voor waterbuffering te zorgen. Voor dit project is goed samengewerkt met architecten en met de Vlaamse Confederatie Bouw. Zij rollen de goede voorbeelden nu uit op het terrein.

Geluidsoverlast – OD 44

De sensibiliseringscampagne rond muziekactiviteiten ligt de minister heel na aan het hart. Er zijn positieve resultaten. Zo zijn jongeren veel meer bereid om oordoppen te gebruiken. Vanuit Leefmilieu werd er geen specifieke campagne meer gepland, omdat preventie rond gehoorschade niet alleen Leefmilieu aangaat, maar ook Welzijn. Vooral het aspect geluidsoverlast, het aantal decibels, behoort tot

het domein van Leefmilieu. Het thema wordt verder opgevolgd. In de commissie Welzijn wordt gewerkt aan een resolutie specifiek over die preventie en vanuit de bevoegdheid Welzijn.

Herverkaveling planologische ruil – OD 12 en 46

Er is inderdaad nog maar één project in verband met de herverkaveling planologische ruil. Maar de landcommissie heeft op basis daarvan toch al een aantal vaststellingen gedaan waarmee ze aan de slag wil gaan. Uit dat pilootproject wil ze een aantal zaken distilleren. De minister heeft er nog niet echt zicht op welke richting dat uitgaat.

Restafval – OD 52

Er lopen een aantal projecten rond het inzamelen van plastic afval: de roze zak, de paarse zak. Dat zijn proefprojecten, waaruit men lessen wil trekken. Het ene staat niet los van het andere. Als men de strijd tegen zwerfvuil en plastic wil aangaan, moet men het totale plaatje bekijken. Dan moet men het ook hebben over producentenverantwoordelijkheid, al of niet zwerfvuil, over wat voortaan al dan niet in de pmd-zak, de roze of paarse zak kan. Ook het verbod op plastic zakjes moet worden bekeken. Er is een unieke opportuniteit, aangezien Fost Plus volgend jaar opnieuw een engagement zou moeten aangaan. Het totale plaatje moet met open vizier worden bekeken, om zo naar een nog efficiënter systeem te gaan. Met het huidige systeem worden heel goede resultaten geboekt, maar er zijn nog een aantal knelpunten die moeten worden weggewerkt. De aanpak van zwerfvuil is cruciaal voor de minister.

Wat met het statiegeld? Het proefproject loopt. In 2018 komt er een evaluatie. Als daaruit geen afdoende resultaten blijken, zal er worden gekeken naar alternatieven, zoals versterkte producentenverantwoordelijkheid of het statiegeld. Zo staat het ook geformuleerd in de beleidsbrief.

Het duurzaamheidskader rond de bioplastics is vooral een Europees verhaal. Het wordt verder bekeken.

Het gft-afval zou inderdaad worden uitgebreid met het keukenafval. De Vlaamse Regering heeft net een nieuw afvalplan goedgekeurd, waarin de gft-aanpak en de verschillen in de gemeenten werden goedgekeurd. Dat kan worden voortgezet. Het is logisch dat gft niet overal apart wordt ingezameld. Een stedelijk milieu kan niet worden vergeleken met een landelijke omgeving waar mensen sneller naar compostering overgaan en het inzamelen van gft iets minder noodzakelijk is.

In verband met textiel en meubelen is het de bedoeling om te werken via een uitgebreide producentenverantwoordelijkheid. Voor de luiers is er een collectief plan, dat uiteraard kan worden bezorgd.

Klimaatbeleid – OD 56 en 57

Een volgend pakket heeft betrekking op het klimaatbeleid. Wat is de stand van zaken? Wat zullen we daar doen? Europa geeft de tijd om het Klimaat- en Energieplan 2021-2030 in de loop van 2018 op te maken. De minister zit daar heel actief achter. Bij een te beperkte medewerking van andere beleidsdomeinen wordt dat ook naar de regering gebracht. De gigantische uitdaging wordt gevormd door de gebouwen, maar ook door de mobiliteit. De laatste jaren neemt de mobiliteit immers toe in plaats van af.

Hoe zit het met de evaluatie? Wat is de prognose? Er zijn weinig thema's waar alles zo strikt wordt als het klimaatbeleid. In de voortgangsrapportage komt alles heel

uitgebreid aan bod en wordt alles uitgewerkt, in alle transparantie. De resultaten worden steeds online gezet en zijn door iedereen consulteerbaar. Binnenkort komt er een nieuw voortgangsrapport.

Wat moet er worden meegedeeld aan Europa? Europa kijkt naar het totaalpakket van de periode tot 2020, niet naar elk individueel jaar. In 2020 zal het ofwel nipt worden gehaald ofwel nipt niet. Het schommelt van jaar tot jaar. Nu is het weer iets verslechterd, maar er zit een enorme foutenmarge op. Het zijn allemaal prognoses. De grootste uitdaging ligt in de periode na 2020.

In de beleidsbrief worden inderdaad niet alle acties die worden ondernomen, uitgebreid en gedetailleerd opgelijst. Er is een Klimaatbeleidsplan. Er worden bijkomende maatregelen genomen. De minister verwijst naar de 300 miljoen euro die werd uitgetrokken om bijkomende interne maatregelen te nemen. Heel wat van die maatregelen moeten nu nog worden uitgerold, bijvoorbeeld rond scholen en gebouwen, waar nog een reductie van CO₂ kan gebeuren. Er zijn verder heel wat overheidsinitiatieven. De overheid wil het goede voorbeeld geven op het vlak van CO₂-uitstoot en energiebesparing. De Belgische doelstelling ligt ondertussen vast. Minister Joke Schauvliege verwijst hiervoor naar de woorden van Valerie Taeldeman.

Ecosysteemdiensten – OD 61

Wat de ecosysteemdiensten betreft, gaan het Departement Omgeving en het Agentschap voor Natuur en Bos na of de ecosysteemdiensten kunnen worden opgenomen in de project-MER en de plan-MER. Ze gaan na of dit effectiever kan worden. Dat is echter niet zo evident. Buitenlandse praktijkvoorbeelden zijn niet gemakkelijk te vinden. De oefening is echter toch aan de gang. Het is de bedoeling een maatschappelijke kosten-batenanalyse op te stellen. Het Departement Mobiliteit en Openbare Werken beschikt over een standaardmethode die hiermee kan worden vergeleken. Er is al veel bijgeleerd. Het is nog niet zeker of dit kan worden uitgebreid. Het staat allemaal echter nog in de kinderschoenen.

Wat de evaluatie betreft van de integratie van de MER en de planning, merkt minister Joke Schauvliege op dat dit nog niet zo lang loopt. Het is nog te vroeg om nu al conclusies te kunnen trekken.

Omgevingsbeleidsplan – OD 63

Vervolgens beantwoordt minister Joke Schauvliege de vraag hoe het zit met het Omgevingsbeleidsplan. Het is de bedoeling aan beleidsontwikkeling te doen en de impact op het milieu in de ruimtelijke planning op te nemen. Er lopen proefprojecten, maar het is geen gemakkelijke oefening.

Bouwmeesterscan – OD 70

Er wordt gewerkt aan een bouwmeesterscan, wat dan weer in het klimaatbeleid past. De gemeenten krijgen de kans zich volledig te laten doorlichten. Hieruit moet blijken waar nog verbeteringen mogelijk zijn om de uitstoot van CO₂ te verminderen en om de resterende open ruimte veilig te stellen.

Minister Joke Schauvliege heeft voor de lokale besturen voorzien in middelen uit het Vlaams Klimaatfonds. Die middelen zijn niet bedoeld om de scans te laten uitvoeren, want ze komen uit de begroting van het beleidsdomein Omgeving. Indien gemeenten een scan laten uitvoeren en op basis van die scan maatregelen nemen die hierop zijn geënt en die de uitstoot naar beneden halen, kunnen ze rekenen op een subsidie van het Vlaams Klimaatfonds om die maatregelen op het terrein te realiseren. Minister Joke Schauvliege is immers van mening dat de middelen van

het Klimaatfonds moeten dienen om de CO₂-uitstoot te verminderen. Op zich zal de scan de uitstoot niet verminderen.

Minister Joke Schauvliege beantwoordt vervolgens de vraag welke CO₂-reductie de burgemeesterscans hebben opgeleverd. De lokale besturen rapporteren hierover echter niet. In veel convenants wordt verwezen naar maatregelen die de Vlaamse overheid moet nemen. Ze moet het antwoord op deze vraag dan ook schuldig blijven.

Vlaamse Klimaatprijs

Minister Joke Schauvliege vindt het positief dat de lokale besturen een klimaatbeleid voeren. Ze wil de Vlaamse Klimaatprijs dan ook voortzetten. Zeer concrete lokale projecten zullen worden beloond met een subsidie die hen verder moet stimuleren.

4. Discussie

Hermes Sanctorum-Vandevoorde wil nog even ingaan op de evaluatie van de voortgang van het Vlaams Klimaatbeleidsplan en van de klimaatmaatregelen. Er is verwezen naar de voortgangsrapportage die pas eind volgend jaar wordt verwacht. België rapporteert heel wat aan de Europese Commissie. Hij twijfelt er niet aan dat de informatie bestaat. Hij vindt echter dat het Vlaams Parlement er onvoldoende zicht op heeft hoe ver Vlaanderen precies staat en waar Vlaanderen precies naartoe gaat. Hij vraagt die informatie voor het Vlaams Parlement beschikbaar te stellen. Er is vorig jaar al een voortgangsrapportage aan de Vlaamse Regering bezorgd, maar die had enkel betrekking op de periode 2013-2015. Het is ondertussen 2017. Vlaanderen staat voor een cruciaal jaar. De uitdagingen situeren zich vooral na 2020, maar dat moet nu worden voorbereid. *Hermes Sanctorum-Vandevoorde* wil dan ook een duidelijk overzicht krijgen van waar Vlaanderen nu precies staat en wat nog te gebeuren staat. Volgens hem zou dit heel wat discussies van de baan helpen.

Johan Danen stelt vast dat de minister veel over water heeft verteld, maar de vraag niet heeft beantwoord of de Vlaamse overheid voldoende op de toekomst is voorbereid met betrekking tot de nieuwe polluenten, namelijk de endocriene versturende microplastics.

Verder komt *Johan Danen* terug op zijn vragen over asbest. Hij wil preciezere informatie. De minister heeft eerder verklaard dat 7,5 miljoen euro volstaat voor de scholen. *Johan Danen* vraagt zich af of scholen nog de kans hebben tot het protocol toe te treden. Hij vraagt of de scholen die kans hebben gekregen na de eerste proefperiode en of het nu al te laat is. Volgens de beleidsbrief is een extrapolatie gemaakt voor de verwijdering van asbest uit alle problematische scholen. *Johan Danen* wil weten hoe dat precies zit.

Een andere vraag betreft de woningpas en of die een asbestattest zal omvatten. *Johan Danen* vraagt zich tevens af of die pas er volgend jaar zal komen.

Verder is er nog de procedure voor de veilige verwijdering van asbest met betrekking tot natuurlijke en rechtspersonen. Daarvoor is 5,8 miljoen euro uitgetrokken. De vraag is echter welke procedure zal worden gevolgd om geld uit te keren. Indien het om zowel natuurlijke personen als om overheden gaat, is dat bedrag immers vrij beperkt.

Tot slot is er nog de vraag over de containerparken. Er worden regelmatig problemen vastgesteld. Dat komt regelmatig in de pers. *Johan Danen* stelt vast dat daar op een weinig deskundige wijze met asbest wordt omgegaan.

Voor *Rob Beenders* was het niet duidelijk welke optimalisaties van de waterfactuur de minister al heeft doorgevoerd of nog zal doorvoeren. In het antwoord op zijn schriftelijke vraag (*Schriftelijke vragen* VI.Parl. 2017-18, nr. 23, aan minister Joke Schauvliege) hierover leest hij dat het vastrecht niet zal worden geëvalueerd, en dat de evaluatie alleen wordt beperkt tot de aspecten die niet decretaal zijn vastgelegd. Dat is een nieuw feit, omdat hij dacht dat de integrale waterfactuur in al zijn facetten zou worden beoordeeld. Als er een element is in de waterfactuur dat voor heel wat mensen forfaitair zwaar doorweegt, is het wel het vastrecht. Daar is politiek al heel wat over gediscussieerd, maar als blijkt dat dat niet wordt meegenomen in de evaluatie, vraagt hij zich af wat er dan wel wordt meegenomen.

De kostprijs van het drinkwater is een autonome bevoegdheid van de watermaatschappij en wordt voorgelegd aan en goedgekeurd door de regulator. Als het vastrecht zelfs niet wordt geëvalueerd, vraagt hij zich af waarom het zo lang moet duren om de evaluatie uit te voeren. Daarom wil hij weten wat de minister precies gaat evalueren.

Klimaatrapportering

Minister *Joke Schauvliege* zegt dat inzake klimaat alle informatie waarover ze beschikt en die gevalideerd en volledig is, beschikbaar is. Ze heeft niet gezegd dat ze de informatie pas eind 2018 zou hebben, maar misschien heeft Hermes Sanctorum-Vandevoorde dat wel zo begrepen. Binnenkort zal het volgende voortgangsrapport er zijn. En binnenkort zal er in de commissie over het klimaat uitgebreid verslag worden uitgebracht.

De minister heeft op dit moment nog geen nieuw voortgangsrapport, maar als dat er is en de Vlaamse Regering heeft het besproken, zal dat uiteraard met het Vlaams Parlement in alle openheid worden gedeeld.

Nieuwe polluenten

De nieuwe polluenten worden nu al gecontroleerd door de drinkwatermaatschappijen. Dat moeten ze ook rapporteren aan de toezichthouder en aan de Vlaamse Milieumaatschappij.

Asbest

Inzake asbest stelt de minister dat scholen verder zullen kunnen toetreden tot het protocol. Het is niet zo dat dat is afgesloten en dat het niet meer gaat. De bedoeling is dat het attest op termijn wordt ingevoegd in de woningpas. Die 5,8 miljoen euro gaat richting particulieren en bedrijven. Er zal een prioriteit worden opgesteld. Hoe dat precies gebeurt, zal worden uitgewerkt in het Asbestafbouwplan, aldus de minister.

In de loop van 2017 is er een extra toezicht gebeurd op verschillende containerparken, onder andere door de federale overheid inzake arbeidsinspectie. Dat gebeurt ook door de Vlaamse overheid.

Er zijn een aantal knelpunten vastgesteld en op dit moment overlegt de minister met de verschillende intercommunales, met de OVAM, met de VVSG en met de federale overheid om uit te zoeken hoe dat kan worden aangepakt en hoe dat veiliger kan gebeuren op een voor de lokale besturen haalbare manier.

Daar bleken enkele knelpunten te zijn, waardoor sommige containerparken door bepaalde reglementeringen direct zouden moeten sluiten. Als men nergens meer terecht kan met asbest, is er ook een probleem. De afweging wordt gemaakt en daarom wordt er overlegd om te bekijken welke knelpunten zo snel mogelijk moeten worden aangepakt. Dat initiatief loopt al op dit moment, zo besluit de minister.

Waterfactuur

De resultaten van de evaluatie van de waterfactuur zijn pas in 2017 klaar en op basis daarvan zal de minister bekijken welke optimalisaties ze in 2018 zal doorvoeren. Er zijn geen taboes voor de minister. Het is niet omdat de WaterRegulator bepaalde beslissingen heeft genomen over wat er wordt geëvalueerd, dat ze zich daardoor gebonden voelt. Het is heel belangrijk dat al die verschillende organisaties betrokken zijn en dat ze vanuit hun ervaring zaken op tafel kunnen leggen. De minister heeft in het parlement altijd gezegd dat parlementaire signalen voor haar van belang zijn.

De evaluatie gebeurt heel uitgebreid en de minister vraagt zich af waarom dat allemaal zo uitgebreid en gedetailleerd moet gebeuren en zo lang duurt, maar men hanteert natuurlijk een bepaalde methodiek. Daarom moeten sommige zaken in 2018 goed worden bekeken. Wat dat precies zal zijn, daarop kan ze niet vooruitlopen. Daarvoor zal nog wat geduld nodig zijn. De minister zal daarover niet alleen beslissen, maar het zal op een correcte manier gebeuren om na te gaan of er iets moet gebeuren en hoe dat zal worden aangepakt.

5. Indicatieve stemming

Het aan de commissie toegewezen gedeelte Omgeving en Natuur van de algemene uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 2018 wordt indicatief aangenomen met 8 stemmen tegen 2.

II. Deel Energie, bevoegdheid van Bart Tommelein, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Begroting, Financiën en Energie

Het deel Energie werd op 15 november 2017 besproken.

1. Toelichting door de minister

1.1. Beleidsbrief

1.1.1. Missie en de visie

Volgens minister *Bart Tommelein* is op elk van de negen punten van de missie en visie al grote vooruitgang geboekt. Energie-efficiëntie is altijd het belangrijkste. Op de energiepemie en de energielening werd al met succes ingezet en zal nog worden ingezet. Verstandiger omgaan met energie heeft niet alleen een positieve invloed op de energiefactuur, het helpt ook bij het bereiken van de energiedoelstellingen, die op hun beurt bijdragen tot het bereiken van de klimaatdoelstellingen. Ook de energietransitie is voor minister Tommelein een prioriteit. Daarbij moet de omslag van centrale naar decentrale productie worden gemaakt. Met het Zonne-, Wind- en Warmteplan wordt volop ingezet op die transitie.

Minister Tommelein heeft de indruk dat sommigen nog altijd niet weten dat er een Vlaamse Energievisie bestaat die werd goedgekeurd door de Vlaamse Regering en die zeer nauw aansluit bij de kamerbreed goedgekeurde resolutie van het Vlaams Parlement (*Parl.St.* VI.Parl. 2014-15, nr. 342/4). Daarom moet blijvend worden herhaald dat wij een Vlaamse Energievisie en een Stroomversnelling hebben. In een volgende stap zijn we op weg naar het interfederale Energiepact, met beslissende stappen naar 2030 en 2050. Minister Tommelein hecht er veel belang aan dat dit voor het einde van dit jaar wordt goedgekeurd.

De energievoorziening en de energiespelers moeten betrouwbaar zijn. Het actieplan 'Hernieuwbare energie' oftewel het Energieplan werd door de Vlaamse Rege-

ring goedgekeurd. De ondersteuning van hernieuwbare energie wordt constant gemonitord en bijgestuurd. Zo wordt er in 2018 overgeschakeld naar de investeringssteun voor kleinere windmolens en batterijen.

Het gebouwenpatrimonium in Vlaanderen is verre van energie-efficiënt. Hier is nog een lange weg te gaan. Het Renovatiepact heeft dat in gang gezet. Samen met stakeholders worden doelstellingen naar voren geschoven.

Het certificatenoverschot wordt weggewerkt. De energiehelling is herzien. De concurrentiepositie voor de bedrijven en de uitwerking van de energienorm zullen worden opgenomen in het interfederaal Energiepact. De 'supercap' is al een eerste stap in de richting van de energienorm. We blijven inzetten, aldus nog de minister, op de EBO's. En deze regering blijft streven naar een aanpak bij de bron van de energiearmoede.

Volgens minister Tommelein zijn participatie, cocreatie, communicatie en actie op het terrein meer dan noodzakelijk. De betrokkenheid van de stakeholders en de ondersteuning door een slagkrachtige administratie zorgen voor voldoende draagvlak.

Er wordt ook ingezet op maximale samenwerking met de collega's binnen de Vlaamse Regering en op interfederaal samenwerking, teneinde maximaal gebruik te maken van opportuniteiten als innovatie, digitalisering, activering van nieuwe energieberoepen en de verduurzaming van de Vlaamse samenleving.

De volgende fase van de Vlaamse Energievisie bestaat uit het concretiseren van de energietransitie en het uitwerken van een Vlaams Klimaat- en Energieplan als voorbereiding en basis voor het nationale Energie- en Klimaatplan en als basis voor het uitwerken van het interfederaal Energieplan. Volgens minister Tommelein moeten wij een door iedereen gedragen energievisie hebben, met het oog op het Vlaamse en het federale Energiepact.

1.1.2. Strategische langetermijndoelstellingen 2030-2050

Naast de Stroomversnelling moeten we volgens minister Tommelein komen tot een grondige verbetering van de energieprestatie van het gebouwenpark. We streven naar een daling van het finale energetische verbruik voor alle sectoren: zowel de bedrijven, de huishoudens als de tertiaire sector. Het Renovatiepact wordt voortgezet met concrete instrumenten. Wij zetten daarbij vanaf 1 januari 2019 het EPC+- en het renovatieadvies in.

1.1.3. Strategische middellangetermijndoelstellingen 2020

Volgens minister Tommelein komen de volgende middellangetermijndoelstellingen aan bod: efficiënter energieverbruik; het verminderen van energieverbruik in alle woningen en in het bijzonder in de woningen van de kwetsbare gezinnen via sociale energie-efficiëntie maatregelen; het bevorderen van hernieuwbare energie en groene warmte; het verzekeren van een goede dienstverlening voor gezinnen en bedrijven; het verzekeren van de betrouwbare energievoorziening; de aansluiting op het net tegen maatschappelijk aanvaardbare nettarieven.

1.1.4. Operationele doelstellingen.

Renovatiestrategie

Bij de renovatiestrategie moet worden gefocust op energetisch zeer slechte gebouwen. Het EPC wordt opgewaardeerd naar EPC+. Door een persoonlijk renovatieadvies krijgen de eigenaars een beter zicht op het renovatietraject. Zowel het

EPC+- als het renovatieadvies zal worden gelanceerd op 1 januari 2019. Belgium Renovates For Energy And Efficient Living zal volgens minister Tommelein een boost betekenen voor bepaalde renovatiestrategieën. Een subsidie van 8 miljoen euro wordt van Europa ontvangen voor projecten in Mechelen, Gent en Antwerpen.

Verder wordt de hervorming van het takenpakket voor de Energiehuizen afgewerkt en definitief vormgegeven, in samenspraak met de Energiehuizen.

EPC-regelgeving

Inzake de EPC-regelgeving in residentiële gebouwen zet de Vlaamse overheid in op EPC+ en op renovatieadvies. Verder zal ook EPC 2.0 vorm krijgen door middel van een stappenplan met de twee andere gewesten. De opdracht daarvoor is toegekend. Inzake EPC in niet-residentiële gebouwen wordt een overheidsopdracht uitgeschreven zodat in het najaar van 2018 hiermee effectief van start kan worden gegaan. Verder worden ook de beleidsinstrumenten versterkt om de energieprestatie in nieuwbouw te verbeteren. Het S-peil wordt geïmplementeerd. De methodewijzigingen worden opgenomen waardoor de berekening zal worden gewijzigd zoals ten aanzien van koeling in woningen.

Energie-efficiëntie bij ondernemingen

De kern van energie-efficiëntie bij de ondernemingen is nog altijd de EBO. Aangezien de opstart van de EBO's later gebeurde dan gepland door de nieuwe legislatuur, zullen de huidige EBO's met twee jaar worden verlengd.

Wat betreft de verplichte energie-audits voor grote ondernemingen zijn de eerste aanmeldingen een feit. De eerste audits worden in de loop van 2018 geëvalueerd. Samen met het VLAIO wordt bekeken of men in het e-loket de benchmarktool kan opnemen zoals die in 2016 werd gelanceerd.

De mini-EBO's zijn gelanceerd en gestart. Reeds twee ervan werden ondertekend, een derde is op komst. In functie van de feedback van deze proefprojecten zal de minister bekijken of er nog meer mini-EBO's kunnen worden opgestart. Er bestaat heel wat animo voor en vraag naar op het terrein. Dat zijn nu ook eenmaal producten die dichtbij ondernemingen staan en waarbij een ontzorgder wordt aangesteld om hen te begeleiden.

Er wordt verder ingezet op het ESCO-fonds bij PMV. Dat werd dit jaar geoperationaliseerd. Het doel is dat het een werkinstrument wordt voor de bedrijven.

Investeringsklimaat voor hernieuwbare energie

Inzake een investeringsklimaat voor hernieuwbare energie zijn de verschillende conceptnota's in uitvoering, zowel het Wind- als het Zonneplan. Daarnaast is er nog een interessante tool, intussen trekt de minister er zelfs in het buitenland mee rond en daar is heel wat interesse voor, namelijk de zonnekaart. Dat kan intussen gerust een paradepaardje worden genoemd. Er zijn reeds meer dan een half miljoen bezoekers geweest. Het is een zeer gebruiksvriendelijke tool die mensen aanzet om te investeren in zonnepanelen. Van de mensen die de zonnekaart hebben opgezocht, heeft 15 procent effectief een offerte aangevraagd. Dat is niet niks. Nog eens 25 procent overweegt om een offerte aan te vragen. De zonnekaart heeft dus heel wat effect, zeker bij particuliere burgers.

De modelbestekken en draaiboeken voor openbare besturen en bedrijven worden momenteel afgerond. De regelgeving is aangepast, de verlengingsregels zijn goedgekeurd en in dat besluit zitten heel wat maatregelen om hernieuwbare energie

aantrekkelijker te maken, vooral als het in combinatie is met participatiemogelijkheden.

Groenestroomcertificatensysteem bijsturen – overschotten wegwerken

De afbouw van de overschotten was reeds ingezet, toekomstige overschotten worden vermeden, onder andere door een aanpassing van onnodige certificatensteun.

Met de vroegere energieheffing is al tweemaal 165 miljoen euro aan groenestroomcertificaten vernietigd. De evolutie van de groene stroom en de warmtekrachtcertificaten staat in detail in de beleidsbrief, alsook in het document dat aan het parlement werd bezorgd na de Septemberverklaring.

Er werden reeds verschillende maatregelen genomen in 2015 en ook nu worden nog nieuwe maatregelen genomen, zijnde de verhoging van het quotum groene stroom van 20,5 naar 21,5, en een blijvende opkoop van 93 miljoen euro aan groenestroomcertificaten in de komende jaren. In 2018 zal dit waarschijnlijk zelfs nog hoger liggen. Het is ook duidelijk dat de overschotten van de groenestroomcertificaten in dalende lijn gaan richting 2021. Minister Tommelein is blij dat het Rekenhof deze cijfers heeft bevestigd (*Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 16). Dit zijn trouwens de cijfers en grafieken van de administratie.

Parallel daarmee werd de energieheffing hervormd en anders gemoduleerd. De residentiële afnemers met domicile betalen 5 euro, de beschermde afnemers allemaal nul euro, en dit op verzoek van de collega-ministers waarmee minister Tommelein meteen heeft ingestemd. De andere afnemers zullen op laagspanning 94,5 euro betalen, de afnemers op middenspanning 1800 euro en de afnemers op hoogspanning 10.500 euro. Zo wordt jaarlijks 114 miljoen euro opgehaald wat betreft de energieheffing.

Daarmee betaalt men de VREG die oorspronkelijk begroot was op 5,7 miljoen euro, maar die met 400.000 euro naar boven is bijgesteld door de raad van bestuur. Om dit te conformeren zal de regering nog een amendement indienen. De financiering voor groene warmte bedraagt 10 miljoen euro. Ook de kleinere windmolens krijgen een investeringssteun van 4,2 miljoen euro. 1,2 miljoen euro investeringssteun gaat naar batterijen. De opkoop van groenestroomcertificaten bedraagt 93 miljoen euro.

Dit jaar wordt er voor 250 miljoen euro aan warmtekrachtcertificaten opgekocht. Door de niet-daling van het wkc-quotum, die oorspronkelijk was verwacht, zal er een gestage daling zijn van het overschot. Het overschot wordt weggewerkt, zowel voor de groenestroom- als voor de warmtekrachtcertificaten, op een manier die draaglijk is voor iedereen.

De minister benadrukt dat men bij de burgers geen middelen zal ophalen die men niet kan uitgeven. Maar met een zak geld heeft men nog geen nieuwe windmolen. De moeilijkheidsgraad voor het plaatsen van nieuwe windmolens is niet de financiële ondersteuning maar wel de vergunningen en de adviezen van derden. Deze drempels moeten worden weggewerkt voor projecten die in de steigers staan. De projecten die worden ingediend, moeten, waar mogelijk, worden uitgevoerd. De minister wil hiermee niet zeggen dat ze overal moeten kunnen worden uitgevoerd, want er zijn af en toe toch wel terechte bezwaren, maar soms gaan de bezwaren van de gemeenten toch wel wat te ver. Een drempel wegnemen, doe je niet met oversubsidiëring, maar eventueel met echte burgerparticipatie waarbij burgers zoveel mogelijk worden betrokken van bij het begin van het project.

Warmtenetten

Een belangrijk aandachtspunt zijn warmtenetten, en die komen vaak niet genoeg in de belangstelling. Warmte is, naast zon en wind, een belangrijke derde pijler voor het hernieuwbare energiebeleid. Warmte is vrij breed. Er is de aanleg van warmtenetten. Gent bijvoorbeeld gaat het warmtenet nog verder uitbreiden en dat is een tendens in heel Vlaanderen. Er is de geothermie, waar recent het ontwerp van decreet met de garantieregeling principieel is goedgekeurd met het oog op het advies van de Raad van State. Er is de uitvoering van het Warmteplan dat door de regering is goedgekeurd en dat in het parlement is ingediend. En er is de verdere verfijning van de warmtekaart. Ook voor warmte staan er dus heel wat zaken klaar om te worden uitgevoerd. In Vlaanderen heeft men weinig ervaring met warmtenetten, in tegenstelling tot de Scandinavische en Baltische staten, waar die warmtenetten al decennialang zijn ontwikkeld. Ook voor de evaluatie en een mogelijke herziening van de call groene warmte moet er aandacht zijn, zodat de middelen efficiënt aan projecten worden toegekend.

Clean power for transport

Het plan 'Clean power for transport' dateert van eind 2015. Volgend jaar werd er ook een CPT-plan voor de langere termijn vastgelegd. De minister voert informele gesprekken met zijn Waalse collega, die heeft gezegd dat de plannen binnen het Europese project zoveel mogelijk op elkaar zullen moeten worden afgestemd. Dat doet de minister veel plezier. Vlaanderen moet blijven gaan voor wat is vooropgesteld, namelijk de huidige investeringen in infrastructuur aanmoedigen. Er komen duizend extra laadpunten bij. In het kader van het Europese project zal er een call voor snelladers worden gelanceerd. In Vlaanderen is er een mix van snelladers en gewone oplaadpunten. Uit studies blijkt dat meer dan 80 procent van mensen die elektrisch rijden, thuis of op het werk opladen. Er wordt ook blijvend ingezet op de uitbouw van cng- en waterstoftankstations.

Sociaal energiebeleid versterken

De minister blijft de energie-armoede aanpakken aan de bron. Het blijft een zeer belangrijke opdracht. Het verlaagt de factuur en het verhoogt de woonkwaliteit. Het is een kwestie van informeren. De Energiehuizen kunnen een zeer goede ontzorgende en informele rol hebben voor de doelgroep. Uit de enquêtes van het Vlaams Energieagentschap blijkt duidelijk dat mensen nog te onwetend zijn. Met alle maatregelen die op dit moment op tafel liggen, kunnen heel wat mensen worden geholpen die vandaag in de overtuiging zijn dat ze dat niet kunnen doen. Er zijn premies. Er zijn verhoogde premies voor sociale doelgroepen. Er zijn energieleningen. Voor de sociale doelgroepen zijn die energieleningen zelfs aan 0 procent. In deze Week van de Isolatie is het belangrijk om dit blijvend in de aandacht te houden.

De andere acties ter uitvoering van het Armoedeplan zijn de optimalisatie van de schuldafbouw, verdere energiescans, het regelen van de waarborg en het duidelijk communiceren ten overstaan van die doelgroepen, zodat ze weet hebben van de diverse maatregelen. De minister stelt niet genoeg te kunnen herhalen dat voor hem de Energiehuizen daarin een belangrijke rol kunnen spelen.

Organisatie van de elektriciteits- en aardgasmarkt

De afnemers en decentrale producenten moeten hun flexibiliteit op een vlotte manier kunnen vermarkten. Op basis van de diverse adviezen, waaronder ook dat van de VREG, werkt de minister momenteel aan een decretaal kader met betrekking tot vraagresponso, flexibele productie en dataprocessen. De organisatie ondergaat ook een ware transitie. De leveranciers bieden veel meer energiediensten

aan. Ze zijn niet meer louter leveranciers. Verder zal de omschakeling van laag naar hoogcalorisch gas worden uitgerold. Die uitrol is opgestart.

Digitale meter

De uitrol van de digitale meter nadert met rasse schreden. Naarmate het energietransitieproces evolueert, is iedereen er zich steeds meer van bewust dat die digitale meter een absoluut noodzakelijk instrument is. Het voorontwerp van decreet is gewijzigd na de adviesraden en zal binnenkort voor een tweede lezing worden voorgelegd aan de Vlaamse Regering. Het besluit omtrent de functionaliteiten is ook principieel goedgekeurd. De reglementaire teksten zijn dus op schema, zodat men met de digitale meter kan starten in het voorjaar van 2019, zoals voorzien. Verder zal de minister ook het besluit inzake fraude afwerken, zodat ook die regelgeving volledig uitvoerbaar is.

Data ontsluiten

Het energiebeleid en het uitstippelen ervan voor de toekomst hebben een sterke cijfermatige basis nodig, zo stelt de minister. Die basis is er te weinig, en te laat. Het is essentieel om informatie in realtime te hebben om te kunnen beslissen, sturen en monitoren. De minister zal dus alles in het werk stellen om samen met zijn administratie die data sneller te doen ontsluiten, en vooral ook de processen te digitaliseren en te automatiseren. Hij heeft daarvoor al de nodige stappen gezet. Het probleem is dat de gegevens bij verschillende partijen zitten. Het doel is om die samen te brengen en met de gegevens het beleid te stofferen of bij te sturen. Als de data up-to-date zijn, kan men heel snel bijsturen en efficiënter werken. Ook de communicatie voor de beschermde afnemers zal worden geïntensifieerd, via de geëigende kanalen. Het is duidelijk dat er nood is aan een performante administratie. De minister drukt zijn waardering uit voor het VEA, dat met niet overdreven veel middelen en personeel toch wel een heel zware energietransitie moet realiseren, maar ook het Departement Omgeving is daarbij betrokken. Op die administratie zullen er drie vte's bijkomen op het vlak van energie.

De minister besluit dat er al heel wat is gerealiseerd. Er ligt echter absoluut nog heel veel werk op de plank. Hij hoopt dan ook dat men in deze commissie zal blijven samenwerken aan de energietransitie, want op dit moment schrijft men geschiedenis voor een nieuwe toekomst van hernieuwbare energie.

1.2. Uitgavenbegroting 2018

De energiebegroting 2018 kent enkele wijzigingen ten opzichte van de begrotingsaanpassing van 2017. Uiteraard is de meest fundamentele wijziging de energieheffing. Door de vernietiging door het Grondwettelijk Hof van de verhoogde energieheffing vielen ook de geraamde ontvangsten weg vanaf 2018. Daardoor daalden de ontvangsten van het Energiefonds met 384 miljoen euro. Om de omschakeling naar een hernieuwbare en duurzame energiebevoorrading alle kansen te geven, diende er dus een structurele oplossing te worden uitgewerkt.

De Vlaamse Regering wil de overschotten op de groenestroom- en warmtekrachtcertificatenmarkt nog steeds wegwerken. Om dat beleid te financieren, worden de groenestroomquota aangepast. Dat zal worden aangevuld met een beperkte energieheffing naar rato van 5 euro per gezin. Dat is dus voor gezinnen op laagspanning met domicilie, met uitzondering van de beschermde gebruikers. Dat genereert dan nieuwe middelen, naar rato van 114 miljoen euro per jaar op kruissnelheid. Voor het opstartjaar 2018 gaat het om een bedrag van 72,66 miljoen euro.

In globo zal het fonds 168,861 miljoen euro aan middelen genereren. Langs uitgavenzijde wordt er 174,388 miljoen euro uitgegeven. Initieel was in 5,727 miljoen

euro als dotatie aan de VREG voorzien. Dat is een verhoging van 688.000 euro ten opzichte van de dotatie bij de begrotingsaanpassing 2017 en dit door de nieuwe taken die de VREG op zich neemt. Echter, de raad van bestuur heeft dit bedrag nog verhoogd tot 6,237 miljoen euro. Dit zal nog door de Vlaamse Regering als amendement worden toegevoegd. Dit betekent dus een verhoging van net geen 1,2 miljoen euro ten opzichte van 2017. De minister rekent op de commissie om het budget van de regulator nauwgezet op te volgen, want dit is een nieuwe opdracht voor het parlement.

Er wordt in 10,5 miljoen euro voorzien voor calls groene warmte. In vergelijking met de begrotingsaanpassing 2017 is dit een daling van 10 miljoen euro, aangezien dit in 2017 een eenmalige investeringsimpuls was. Er is 5,4 miljoen euro voor de geraamde uitgaven voor het verstrekken van investeringssteun met het oog op de bouw van kleine windturbines en het installeren van batterijtechnologie. Er is in 152,761 miljoen euro voorzien voor het uit de markt halen van de certificaten.

Het artikel 'leningen' betreft het aflossen van kapitaal aan de federale thesaurie voor de oude energieleningen en zal met 38,5 miljoen euro terugvallen. Er is immers voor 2018 slechts 5,8 miljoen euro nodig om te voorzien in de laatste terugbetalingen voor de leningen die zijn aangegaan door het FRGE. Het budget voor de financiering van de Vlaamse energielening – de opvolger van de federale oude energielening – blijft onverkort op 55 miljoen euro.

Daarnaast was er in de begrotingsopmaak 2018 ruimte om nog enkele nieuwe initiatieven te nemen, specifiek voor Energie. Zo is er het initiatief om het energieverbruik efficiënter te maken door in 7,5 miljoen euro extra te voorzien voor energiescans en sociale energie-efficiëntieprojecten teneinde de impact van de REG-openbardienstverplichtingen op de nettarieven extra te temperen.

Verder zal de minister ook 2,583 miljoen euro uittrekken voor proefprojecten 'energie': 1,083 miljoen euro voor het lanceren van investeringssubsidies ter ondersteuning van proefprojecten inzake energie-efficiëntie en 1,5 miljoen euro voor de financiering van diverse proefprojecten inzake energie.

Tot slot is er ook nog 1,5 miljoen euro extra gepland voor diepe geothermie. Deze kredieten dienen om de deelname aan het Europese onderzoeksprogramma Geothermal ERA-NET te financieren waarin onder andere Vlaamse onderzoeksprojecten betreffende geothermie meedingen naar financiering.

2. Vragen van de leden

2.1. Tussenkomsst van Rob Beenders

Rob Beenders heeft een dubbel gevoel bij de beleidsbrief. Hij onderschrijft het einddoel, namelijk meer windenergie, meer zonne-energie, energie-efficiëntie enzovoort. Hij wil het verhaal ook steunen omdat we allemaal samen de omslag naar hernieuwbare energie moeten maken. Er is geen discussie over het einddoel. Het gaat natuurlijk over de manier waarop men er geraakt. Bij de opmaak van het Energiepact de laatste maanden heeft Rob Beenders het gevoel dat de buitenwereld verkeerde signalen aan het krijgen is. Ook in de communicatie is er opnieuw de twijfel over kernenergie, de tweede of derde keer op korte tijd. Elke twijfel die er ontstaat over het tien jaar langer openhouden van kerncentrales remt het einddoel af. Het Energiepact had er al moeten zijn en vandaag geeft de communicatie duidelijk aan dat het er heel snel moet komen zodat de discussies voorbij zijn. Dat het parlementslid niet weet wat het einddoel zal zijn in dat Energiepact, maakt het voor hem moeilijk om zo meteen te stemmen. Hij hoopt dat hij vandaag nog wat uitspraken zal horen die het einddoel, het sluiten van de kerncentrales in 2025, bevestigen zodat men onvoorwaardelijk kan gaan naar wat in de beleidsbrief staat.

Hij voelt dat er botsingen aan het komen zijn. Er ligt een Windplan, een Zonneplan, een energievisie, maar het is jammer dat Defensie koudweg met een simpel argument, misschien terecht, zegt dat het niet mogelijk is windmolens te bouwen omdat de straaljagers die wieken niet zien. Als het zo evident is dat daar geen windmolens kunnen staan, waarom hebben we daar in het Windplan dan al geen rekening mee gehouden? Daar is veel meer permanent en structureel overleg nodig met alle overheden zodat alle ambities van de verschillende ministers een maximale kans op slagen hebben. Het is niet leuk te moeten lezen dat de minister van Defensie die ambitie van minister Tommelein zomaar wegveegt met een argument dat we vorig jaar al hadden kunnen kennen, en dan had het misschien niet in het plan gestaan. Volgens Rob Beenders moeten we op voorhand over een aantal cruciale zaken structureel overleggen zodat de dingen die we presenteren in plannen, meer kans op slagen hebben waardoor het einddoel gemakkelijker kan worden bereikt. Dat is het dubbele gevoel waar hij mee zit.

Hij beperkt zijn vragen tot de essentie omdat vele zaken in de beleidsbrief de volgende maanden nog vaak zullen terugkeren in de commissie.

Over de energie-efficiëntie, een speerpunt van de Vlaamse Energievisie, op pagina 3 en 4, opteert de minister om de EU-richtlijn over energie-efficiëntie, die tussen 2014 en 2020 een jaarlijkse besparing van 1,5 procent voorschrijft, te realiseren. Dat kan worden ingevuld met alle wettelijk toegestane achterpoortjes om de doelstelling met 25 procent te reduceren. Er wordt ook voor geopteerd om de transportverbruiken uit te sluiten. De maatregel inzake de kilometerheffing voor vrachtwagens wordt wel meegeteld om de doelstelling te halen. Dat mag ook van de EU maar dat komt dubieus over: het energieverbruik van transport wordt niet in rekening gebracht, maar de maatregelen in de transportsector worden gebruikt om de besparingsdoelstellingen in te vullen. Kan de minister hier een verklaring voor geven?

Op pagina 26 staat dat Vlaanderen een Klimaat- en Energieplan heeft gemaakt, dat wordt ingeschoven in een geïntegreerd Belgisch plan. Rob Beenders hoopt dat dat er zo snel mogelijk komt zodat de discussies achterwege zijn en men in eenzelfde richting kan gaan naar het einddoel. Die afstemming zou kunnen worden voortgezet de volgende jaren zodat er structureel overleg komt met alle ministers om constant te monitoren waar we staan.

Men streeft ook naar een maximale congruentie met het Energiepact. Hoe zal dat gebeuren? Dat zit immers bij de federale administraties. Welk mandaat geeft Vlaanderen aan de afgevaardigde in de Nationale Klimaatcommissie? De minister heeft gezegd dat hij het interfederaal plan eind dit jaar zal afronden. Het parlementslid hoopt dat de commissie zo snel mogelijk inzage zal krijgen in die afspraken.

Op pagina 35 gaat het over groene warmte. Volgens de minister is dat een heel belangrijk element in zijn beleid maar het komt in de beleidsbrief eerder beknopt naar voren. Rob Beenders meent nochtans dat in Vlaanderen het doel is om voor alle woningen tegen 2020 en 2030 de reductiedoelstellingen te halen. Warmtezonneringsplannen zijn daar cruciaal in. Hij leest daar niets over in de beleidsbrief. Bij windenergie wordt er wel expliciet gesproken over een havengebied. Misschien zou het ook niet slecht zijn om dat voor warmte te doen.

Op pagina 40 gaat het over de omschakeling van gas. Het parlementslid vraagt waarom er geen studie is gebeurd naar welk deel van de woningen overgeschakeld zou kunnen worden naar groene warmte in plaats van opnieuw te investeren in gasnetten.

Op pagina 40 gaat het ook over de problemen met Atrias die vorige week door de VREG zijn aangekaart, meer bepaald in verband met het ICT-systeem dat nodig is

voor de uitrol van de slimme meters en voor de invoering van het capaciteitstarief. Er is een crisismanager aangesteld en alles wordt gedaan om de problemen op te lossen, maar de timing van september 2018 lijkt onhaalbaar. Het is belangrijk dat wanneer men begint met de uitrol van de slimme meters en de invoering van het capaciteitstarief, het hele ICT-systeem erachter goed werkt zodat mensen nietodeloos een omschakeling moeten doen. Als er een uitstel komt van heel het ICT-systeem, is de minister dan bereid om de timing voor de uitrol van de slimme meters en de invoering van het capaciteitstarief te herzien en om alles te centraliseren zodat het wordt ingevoerd op het moment dat het ICT-programma werkt?

Op pagina 42 gaat het over de energienormen voor energie-intensieve bedrijven. Komen die er ook voor de gezinnen en de kmo's?

Wat de evaluatie van het energiearmoedeprogramma op pagina 38 betreft, stelt Rob Beenders de vraag om hierop terug te komen tijdens de regeling van de werkzaamheden. Hij zou die evaluatie graag op een apart tijdstip ten gronde voeren.

Wat de Energiehuizen betreft, stelt de beleidsbrief dat de minister in 2018 voor een taakomschrijving zal zorgen. Aangezien de Energiehuizen daar echt op wachten, stelt Rob Beenders voor daar zo snel mogelijk werk van te maken. De Energiehuizen moeten zo snel mogelijk weten naar welke taken ze moeten omschakelen en moeten de financiering kennen.

Over de leesbaarheid van de energiefacturen is al het een en ander gecommuniceerd. In de beleidsbrief staat daarover echter niets te lezen. Rob Beenders merkt op dat de minister de ambitie heeft geuit om, samen met federaal minister Kris Peeters, voor een leesbaarder factuur te zorgen. Volgens een studie van de VREG hebben de Vlamingen echter geen probleem met de leesbaarheid van de facturen. Uit die studie blijkt dat de meeste mensen weten waarvoor ze betalen en dat de facturen voor hen duidelijk zijn. Hij is het er echter mee eens dat het streven naar transparanter en overzichtelijker facturen de juiste keuze is. Hij vraagt dan ook wat de stand van zaken is en wanneer de eerste aanbevelingen zullen volgen.

Tot slot merkt Rob Beenders op dat de VREG geen deel uitmaakt van die werkgroep. Het lijkt hem niet slecht een delegatie van de VREG uit te nodigen. Op die manier zouden alle betrokken partijen in de werkgroep actief zijn.

2.2. Tussenkoms van Robrecht Bothuyne

Robrecht Bothuyne dankt eerst en vooral de minister voor zijn beleidsbrief en zijn uitgebreide toelichting. De beleidsbrief Energie is duidelijk, overzichtelijk en met cijfers onderbouwd. Het is een van de betere voorbeelden van een beleidsbrief. Er is behoefte aan veel cijfers om het energiebeleid op te baseren. Met de studie van Elia zijn weer nieuwe cijfers beschikbaar gesteld. De studie, die op sociale media en in de pers tot veel discussie leidt, lijkt Robrecht Bothuyne de perfecte kapstok om de discussie over het Vlaams energiebeleid aan te gaan.

Er worden heel wat initiatieven genomen. Volgens Robrecht Bothuyne is de minister het lid van de Vlaamse Regering met het hoogst aantal goedgekeurde plannen en conceptnota's van de hele legislatuur. Dit duidt volgens hem op goede wil, voluntarisme en een bepaalde dynamiek. Dit neemt echter niet weg dat de uitdagingen groot zijn.

Pagina 10 van de beleidsbrief bevat een eenvoudig tabelletje over energie-efficiëntie en de doelstellingen die de Vlaamse overheid zich op dit vlak heeft opgelegd. Het geeft een inschatting in petajoule weer van de besparingen die tussen 2014 en 2020 moeten worden gerealiseerd.

De verwachtingen ten aanzien van de EBO's zijn groot en vertegenwoordigen meer dan de helft van de ingeschatte besparingen. Verder is er de besparing door middel van de premies van de netbeheerders, het beleid van de VREG, de gezinnen en de kmo's. Tot slot is er nog een iets beperktere besparing ten gevolge van de kilometerheffing voor vrachtwagens. De eerste vraag is hoe ver die besparingen staan. Robrecht Bothuyne zou graag wat cijfers krijgen over de energiebesparing die op dit ogenblik is gerealiseerd.

Er is een richtlijn, maar er is nog heel wat werk. Dit blijkt uit wat verder in de nieuwsbrief staat. Robrecht Bothuyne verwijst in dit verband naar het beleid inzake rationeel energiegebruik door de gezinnen. Het gebruik van een aantal premies stagneert of gaat zelfs achteruit. Er is enige onzekerheid over de energieleningen. Robrecht Bothuyne zou hierover graag wat meer uitleg en duiding krijgen.

Een andere vraag is hoe de minister de Energiehuizen in de toekomst wil inzetten. Hij is het ermee eens dat ze een loketfunctie kunnen hebben en dat ze een belangrijke rol kunnen spelen om de mensen te ontzorgen en te begeleiden. Hier is echter ook een kostenplaatje aan verbonden. Ook op operationeel vlak is Robrecht Bothuyne zeer benieuwd naar de stand van zaken.

Vlaanderen beschikt over een zeer performant REG-instrumentarium. De uitdagingen zijn echter zeer groot. Er is voorzien in een afbouwscenario voor de premies. De vraag is echter of dat scenario kan worden aangehouden. Het gebruik van de premies is beperkt en met betrekking tot energiebesparing zijn er nog grote uitdagingen. Volgens Robrecht Bothuyne kunnen de cijfers met betrekking tot de reële energiebesparing voor wat meer duiding zorgen.

Een andere grote uitdaging betreft de productie van hernieuwbare energie. In het licht van de studie van Elia spreken veel mensen nu over de bouw van gascentrales en de eventuele sluiting van de kerncentrales. De basis van de studie van Elia is echter dat de gewesten en de federale overheid met betrekking tot de offshoreproductie van hernieuwbare energie een kwantumsprong maken. Robrecht Bothuyne weet dat de minister achter deze idee en deze doelstelling staat. Hij stelt echter vast dat de cijfers niet goed zijn.

Dit geldt ook voor de subdoelstellingen voor 2020, die een aantal weken eerder zijn vastgelegd. De gezinnen, de bedrijven en de investeerders in hernieuwbare energie moeten nog een gat vullen. Daarvoor is er behoefte aan het juiste beleidskader.

De uitdagingen inzake windenergie zijn helder. Er zijn problemen met Defensie. De minister heeft werkgroepen met Defensie en met de burgerluchtvaartinstanties. Hij heeft ook aangekondigd dat hij met de provincies doelstellingen voor windenergie zou afspreken, zelfs te vertalen tot op het niveau van de gemeenten. Robrecht Bothuyne wil daarover graag een duidelijke stand van zaken. Hoe ver staan die besprekingen en wat is de concrete winst van al die werkgroepen?

Naast windenergie is er ook zonne-energie. De minister had een heel duidelijke doelstelling: er moeten in Vlaanderen 6 miljoen zonnepanelen bij komen. Robrecht Bothuyne vraagt of we daarmee op schema zitten en of er naast de zonnekaart nog andere initiatieven mogelijk zijn om een versnelling in te zetten.

Robrecht Bothuyne vindt wel dat de minister van Energie goede stappen heeft gezet richting kmo's. Er zijn al heel veel initiatieven voor de gezinnen en ook de grootindustrie doet het goed inzake energie-efficiëntie. De minister heeft initiatieven genomen conform het regeerakkoord zoals de mini-EBO, de samenwerking met sectoren enzovoort. Dat is goed, maar de spreker is ongerust over het bereik van die initiatieven. Drie sectoren zijn mee in dat verhaal en er is een investering

via het fonds dat is opgericht in de schoot van PMV. Ook daar is een acceleratie nodig om de kmo's te bereiken. De REG-premies voor kmo's maken niet meteen een grote sprong vooruit, dus ook daar moet de motor in een hogere versnelling.

De EBO's zijn bijzonder belangrijk, want als het gaat over de energieheffing verwacht de minister daarvan de meeste resultaten, de meeste petajoules energiebesparing. Er zijn alarmerende berichten over de gerealiseerde energiebesparing in de industrie. De minister wil de EBO terecht verlengen met twee jaar. In zijn beleidsbrief kondigt hij aan dat hij in het najaar van 2017 al cijfers zou hebben over de gerealiseerde energiebesparing in de industrie en in de EBO's. Robrecht Bothuyne wil die cijfers graag krijgen van de minister. Op die manier kan de minister de verontrustende berichten vanuit het veld als zou de industrie niet meer slagen in het halen van de doelstellingen inzake energiebesparing, weerleggen.

Robrecht Bothuyne is blij met de oplossing die is gevonden om op het vlak van de energieheffing en de financiering van het hernieuwbare energiebeleid in te spelen op politieke, economische en juridische onzekerheden die daarover waren ontstaan. De heffing kan worden gereduceerd naar 5 en naar 0 euro. Voor heel wat mensen die het moeilijk hebben, is dat een goede zaak. Het zorgt ook voor meer draagvlak voor het energiebeleid bij de Vlamingen.

Natuurlijk hangt er een zwaard van Damocles boven heel die oefening, namelijk de goedkeuring door de Europese Commissie met de aanmeldingsprocedure die is ingezet. Ook daarover wil Robrecht Bothuyne graag wat meer uitleg. Het Rekenhof verwees daar ook naar in zijn rapport. Die onzekerheid is een belangrijke factor bij het beoordelen van het beleid van vandaag. Hij wil graag weten hoe ver het staat met de Europese Commissie, wat de timing is van de goedkeuringsprocedure, wat als die goedkeuring er niet zou komen en welke impact dat heeft op het energiebeleid.

Op pagina 48 gaat het over een ander belangrijk onderwerp uit het regeerakkoord, namelijk de energienorm. Dat is een belangrijke bezorgdheid voor de energie-intensieve industrie en de kmo's, maar ook voor de gezinnen en alle andere bedrijven. Betalen we niet te veel voor onze energie en hoe zit dat in vergelijking met het buitenland? De minister kondigt aan dat hij dat wil meenemen in het kader van het Energiepact. In hoeverre zijn er met de regulatoren al gesprekken gevoerd om tot een framework te komen waarbij de energienorm effectief kan worden gerealiseerd?

De uitbouw van een slim net is ook een belangrijke verantwoordelijkheid van de Vlaamse overheid. Hopelijk zal Fluvius met de nodige slagkracht in de toekomst een belangrijke rol kunnen spelen, maar er zijn nog andere uitdagingen. De minister had het zelf over de digitale meter en de uitrol daarvan die volgens hem op schema zit. De regering heeft al ontwerpbeslissingen genomen. Een belangrijke vraag hierbij is de compensatieregeling voor een termijn van vijftien jaar voor mensen bij wie de terugdraaiende teller wegvalt. Een en ander zou daarover ondertussen al moeten zijn uitgewerkt. De spreker vraagt daarover enige toelichting.

Inzake CPT kondigt de minister een 2.0-plan aan in overleg met de andere deelstaatministers die hiervoor verantwoordelijk zijn. Er is al een en ander zoals snelnetstations, maar er is ook de zero-emissiepremie. Het gebruik daarvan is vandaag veeleer beperkt. Heel wat mensen en ook de CD&V-fractie pleiten ervoor om die premie te herbekijken en nog meer te richten op de lichtere elektrische voertuigen, zodat de introductie op de markt van de zero-emissievoertuigen kan worden versneld. De spreker wil daarover graag de mening van de minister horen.

2.3. Tussenkoms van Johan Danen

Johan Danen beoordeelt de beleidsbrief als consistent. Hij kan zich vinden in de doelstellingen en de missie, maar meent dat de beleidsinstrumenten vaak onvoldoende zijn om de doelstellingen te kunnen halen.

Een van de grote verdiensten van investeringen in energie-efficiëntie was dat er groei kon worden gerealiseerd zonder een gestegen CO₂-uitstoot of bijkomende energie-intensiteit, maar Johan Danen stelt vast dat die twee nu weer gelijk sporen. Dat is een slecht teken, want dat betekent dat als er economische groei gerealiseerd wordt, het energieverbruik mee stijgt. Die ont koppeling is sinds een jaar of twee opgehouden te bestaan. Hoe zal de minister proberen om die twee zaken weer uit elkaar te halen? Wat is de visie van de minister daarop?

Er zou een federaal fonds gerealiseerd worden voor de omvorming van het gasnet, maar Johan Danen heeft begrepen dat er aan Waalse kant moeilijk wordt gedaan over het spijzen van dat fonds. Wat als dat fonds er niet snel komt? Hoe zal het gefinancierd worden? Zal dat doorgerekend worden in de prijs van het gas? De VREG heeft al laten verstaan dat als men niet kan rekenen op middelen om die omvorming te realiseren, het niet anders zal kunnen dan dat men dat doorrekent in de gasfactuur. Wat is de mening van de minister ter zake?

Johan Danen stelt vast dat de minister het voorbije anderhalf jaar heeft beknipt op een aantal instrumenten om energie-efficiëntie en ontzorging te kunnen realiseren. Hij verwijst bijvoorbeeld naar een aantal ontzorgingstaken die bij de Energiehuizen lagen. Een aantal mensen zullen minder op de Energiehuizen kunnen rekenen. De spreker betreurt dat, zeker als bijvoorbeeld blijkt dat er inzake de isolatiegraad een hardnekkige kloof is tussen de 100 procent en de percentages die gehaald worden, ook als het over de evidente dakisolatie gaat. Het ziet ernaar uit dat we er niet in zullen slagen om alle daken geïsoleerd te krijgen tegen 2020. Legt de minister zich daarbij neer of zal hij bijkomende inspanningen leveren?

Ook het energieverbruik in de transportsector blijkt niet af te nemen. Het neemt zelfs licht toe. Johan Danen ziet daar ondanks alle beleidsinspanningen en alle goede bedoelingen weinig in gebeuren. Wat gaat de minister doen om ervoor te zorgen dat het energieverbruik van de transportsector substantieel daalt? Versie 2.0 van het programma voor zuiver transport staat dan wel in de steigers, maar de cijfers die daarbij horen, ontgoochelen. Volgens de spreker is het een druppel op een hete plaat. Daarmee zullen de doelstellingen moeilijk of niet gehaald worden.

Daarnaast zijn er ook zaken die Johan Danen wel enigszins hoopvol stemmen. Zo is er de grafiek op bladzijde 14 van de beleidsbrief, over de toekomstplannen van investeringen. Een deel van de Vlamingen is bereid om te investeren in energiezuinige toepassingen of hernieuwbare energie. De wensen en intenties van de burgers moeten zo veel mogelijk worden gerealiseerd. De minister verwees zelf naar de succesvolle zonnekaart, waarop de mensen kunnen zien of hun dak gunstig gelegen is om zonne-investeringen te doen. 15 procent van de mensen die de zonnekaart hebben bezocht, gaan effectief investeren. Als de juiste instrumenten worden ingezet, zijn de mensen dus wel degelijk bereid om te investeren. Anderzijds is er nog heel wat werk aan de winkel op het vlak van dak-, muur- en glisolatie. De minister heeft al veel gedaan op het vlak van communicatie en premies, net als zijn voorgangers. Toch volstaat dat niet.

Een paar maanden geleden gaf de minister al aan dat er heel wat haken en ogen zijn rond de verslaggeving, handhaving en het instrument zelf van energieprestatie en binnenklimaat. Het VEA werkt inderdaad goed, met de middelen en de mensen die ze hebben. Maar gezien de uitdaging die er is, zijn ze eigenlijk onderbemand. Dat zei de minister toen zelf. In de beleidsbrief is er echter niets dat wijst op een

uitbreiding van het personeelsbestand of de middelen van het VEA. Kan de minister dat toch doen? Of wat zijn de redenen om het niet te doen?

In de beleidsbrief is een element opgenomen over de schenkingsrechten en de kortingen die mensen kunnen krijgen als ze hun woning energetisch renoveren. De minister stelt dat het slechts om een 50-tal dossiers gaat, op anderhalf jaar tijd. Op zich vindt Johan Danen het een interessant instrument, maar het aantal ontgoochelt hem. Net op sleutelmomenten is de kans er om daar zwaar op in te grijpen. De verlaging van de schenkingsrechten en erfenisrechten wil daar net op ingrijpen. Het gebeurt echter weinig. Het is weliswaar een nieuw instrument, maar kan er eventueel een tandje bij worden gestoken? Dat bij schenking of erfenissen de eerste focus misschien niet op het energetisch renoveren van de woning ligt, komt misschien door het feit dat het niet geweten is. Misschien brengen notarissen dat niet spontaan aan als kans om de kost van de schenkings- en erfenisrechten te verlagen en de woning te verbeteren? Kan de minister ook op dat vlak bijkomend investeren?

Johan Danen sluit zich aan bij de vragen die Robrecht Bothuyne stelde in verband met de kmo's. Hij ondersteunt de vraag om daar bijkomend op in te zetten.

De spreker wil het hebben over de energie-intensieve bedrijven. Kan de minister verduidelijken wat hij bedoelt met het instellen van een 'supercap'? In de beleidsbrief wordt het in algemene termen besproken. De spreker vraagt om die energie-intensieve bedrijven niet te veel te steunen zonder dat daartegenover bijkomende inspanningen staan. Er wordt namelijk vanuit het Klimaatfonds een 'carbon leakage'-bijdrage gegeven aan die bedrijven, zonder bijkomende inspanningen. Er moet uiteraard voor worden gezorgd dat de energie-intensieve bedrijven concurrentieel blijven. Maar anderzijds wil Johan Danen dat daar iets voor terugkomt. Tewerkstelling is natuurlijk erg belangrijk, maar volstaat wat hem betreft niet om een subsidie of steun te krijgen in verband met energie. Er moeten volgens Groen ook energetische verbeteringen komen als ze daarvoor worden betoelaagd, net zoals bij burgers of kmo's.

Er is in de commissie al vaak gesproken over het inzetten op warmte. Johan Danen blijft erop hameren dat men ervoor moet zorgen dat mensen met een warmtepomp op een concurrentiële manier moeten verwarmen tegenover mensen die met gas of stookolie verwarmen. In de pers heeft de minister recent gezegd dat er eventueel een verschuiving kan komen in de taksen. Eventueel kan er een aparte prijszetting zijn.

De minister denkt dat de warmtekrachtcertificaten fel zullen toenemen. Hij heeft een prognose gemaakt tot 2026. Er zouden certificaten uit de markt worden gehaald om terug tot een evenwicht te komen. Zal de minister dan geen bijkomende beleidsinstrumenten inzetten om ervoor te zorgen dat er meer warmtecertificaten worden uitgereikt, dus dat er meer op warmte wordt ingezet? Want dan zullen er allicht nog meer certificaten komen en zal er in de toekomst nog meer uit de markt moeten worden gehaald. De ambitie wat dat betreft is dus vrij laag.

2.4. Tussenkoms van Andries Gryffroy

Andries Gryffroy wil eerst een reeks specifieke vragen stellen en daarna nog enkele meer actuele, generieke vragen.

Pagina 198 van de toelichtingen bij het beleidsdomein Q van de begroting vermeldt 1,5 miljoen euro voor diverse proefprojecten energie. De spreker wil weten waarover dat concreet gaat. Dezelfde vraag geldt voor de investeringssubsidies ter ondersteuning van proefprojecten inzake energie-efficiëntie, vermeld op pagina 201. Op pagina 204 is er sprake van 2,4 miljoen euro voor investeringssubsidies voor wind-

molens. De spreker wil weten of er een studie komt die de subsidiedoelstellingen zal bepalen, gelijkaardig aan de onrendabeletoepberekening of wat de parameters zullen zijn op basis waarvan de investeringssubsidies gaan worden toegekend. Hij wil weten waarom er geen investeringssubsidies komen voor kleine wkk's, want die hebben ook geen recht op wkc's. Momenteel is er onderzoek bezig rond kleine windmolens van minder dan 10 kilowatt, die momenteel ook een prosumertentaks betalen. Ze krijgen geen ondersteuning in groenestroomcertificaten, evenmin als de micro-wkk's. Nochtans zijn dat twee technieken die, zeker in het kader van decentrale energieproductie, goed zouden zijn. De vraag is of ze passen in dat verhaal van die 2,4 miljoen euro op pagina 204. Andries Gryffroy heeft dezelfde vraag met betrekking tot de batterijtechnologie.

In verband met de VREG heeft de minister de begroting opgemaakt op basis van de begroting die de VREG heeft ingediend. Op de hoorzitting (*Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1372/1) van woensdag 8 november werd een ondernemingsplan voorgesteld, dat verschilt van de initieel ingediende begroting. De meerkost in dat ondernemingsplan volgt vooral uit het feit dat ze meer vte voorzien dan wat ze in de begrotingsopmaak hadden voorzien. Als we willen dat de regulator een performant orgaan is, hebben we die mensen wel nodig.

In 2018 worden EPC+ en het renovatieadvies verder uitgewerkt met het oog op de lancering ervan op 1 januari 2019. Andries Gryffroy vraagt zich af wat de reden is voor de vertraging.

Hij vraagt de minister meer toelichting over de sociale isolatieprojecten. Hij wil weten hoeveel acties er zijn geweest voor hoogrendementsgascondensatieketels en andere sociale dakisolatieprojecten en of de minister daarmee tevreden is.

Er is een drempel in functie van de uitrol van de warmtenetten. De minister zal bekijken, meer bepaald wat betreft het sociaal warmtetarief, of en hoe hij dat kan aanpakken binnen de Vlaamse bevoegdheden, dan wel of dat federaal moet worden geregeld. Andries Gryffroy wil weten of hierover al overleg geweest is met het federale niveau, of die problematiek duidelijk gesteld is en of daar al een oplossing uit gekomen is.

De reatimedataproblematiek heeft te maken met het feit dat de verschillende diensten of administraties elk bezig zijn hun eigen data te verzamelen, soms nog op een archaische manier. De minister wil daar snel werk van maken. Andries Gryffroy wil weten hoe hij dat gaat aanpakken en of daar al een timing voor bestaat.

In reactie op wat Robrecht Bothuyne eerder zei, in het kader van de EBO's, wil de spreker aangeven dat daar mogelijk ook gevaren in schuilen. Er mag immers niet gekeken worden naar het totaal energieverbruik over de gehele industrie heen, want als de economie aantrekt, bestaat ook de kans dat ze meer verbruiken. Andries Gryffroy wil vermijden dat aan de industrie de boodschap zou worden gestuurd dat we geen economische groei willen. Er moet dus gekeken worden naar de nullijn en naar het specifiek energieverbruik per ton, per hectoliter enzovoort. Hij is blij dat de economie aantrekt en dat er jobs bij komen. Dat alles moet energie-efficiënt gebeuren, maar er mag niet gekeken worden naar het absolute totaalcijfer, maar wel naar de nullijn en het verbruik per eenheid product.

Andries Gryffroy verwijst nog naar het gisteren ontvangen verslag van het Rekenhof. Dat toont zich volgens hem relatief tevreden over de aangekondigde maatregelen in verband met de groenestroom- en warmtekrachtcertificaten. Hij vraagt zich daarbij af of het Energiefonds toereikend zal zijn indien het onbestemde deel 1418 gigawattuur bedraagt, zoals nu gepland is binnen de Vlaamse doelstellingen 'hernieuwbare energie', die dan moet worden aangekocht bij een andere lidstaat. Volgens Andries Gryffroy heeft minister Tommelein die 1418 gigawattuur voorop-

gesteld bij het naar voren brengen van het groene-stroomcertificatendossier. Een voetnoot bij de tabel voor de klimaatdoelstellingen stelt dat die 1418 gigawattuur afhankelijk is van wat er effectief in 2020 zal worden geproduceerd. Maar Andries Gryffroy vermoedt dat het tekort dan 1800 gigawattuur zal bedragen. Het kan meer zijn, maar ook minder. Is er voldoende budget om een eventueel tekort aan te kopen? En wat doe je met het aanmeldingsdossier? Stel dat dit eind 2017 niet bij Europa aankomt, wordt het dan doorgeschoven naar de begrotingen van de volgende jaren? Dan zit je de facto met een geconsolideerde problematiek.

2.5. Tussenkost van Valerie Taeldeman

Valerie Taeldeman stelt dat het Renovatiepact in december drie jaar oud zal zijn. Werkgroepen bereiden allerhande acties voor. Een aantal van die acties zullen worden voorgesteld op een studiedag naar aanleiding van drie jaar Renovatiepact. Minister Tommelein antwoordde op een actuele vraag eind oktober dat hij samen met de ministers Schauvliege en Homans binnenkort een stand van zaken van het Renovatiepact zou geven aan de regering, met het oog op het uitwerken van een langetermijnbeleid en op het verschaffen van duidelijkheid aan wie renoveert. Valerie Taeldeman vraagt zich af wanneer minister Tommelein daarmee klaar zal zijn. Zij vraagt om daar in de commissie nog eens bij stil te staan zodra de nota bij de regering is geweest.

Valerie Taeldeman vraagt hoe de minister precies de renovatiestrategie ziet waarvan sprake is in de beleidsbrief. Welke doelstellingen wil hij realiseren, en tegen wanneer? Op welke manier zal er duidelijkheid worden geboden aan diegenen die gaan renoveren? Zullen er naar analogie met nieuwbouwwoningen ook normen worden opgelegd waaraan gerenoveerde woningen moeten voldoen? Wat is het meest geschikte moment om aan te sporen tot renovatie? Dat zou volgens de sector en de actoren het verkoopsmoment zijn. De transactie zou het beste moment zijn. Valerie Taeldeman vraagt de minister of hij die momenten wil aanwenden om de renovatie van oude woningen te bevorderen.

In de beleidsbrief staat dat BE-REEL! een boost zal betekenen voor de verdere concretisering van het Renovatiepact. Kan minister Tommelein daarover wat meer details geven? Op welke manier zal BE-REEL! verder uitvoering geven aan het Renovatiepact? Waarom zal BE-REEL! worden geïmplementeerd in Antwerpen, Gent en Mechelen? Waarom worden de proefprojecten niet meer gespreid over Vlaanderen? Daarbij zou ook kunnen worden gekozen voor proefprojecten in een meer landelijke omgeving. Via 'Dampoort knapt op', het project in Gent, heeft Valerie Taeldeman vernomen dat ze in overleg zijn met minister Tommelein en zijn kabinet om het project te gaan opschalen in Vlaanderen. Hoever staat het daarmee? Of is BE-REEL! een verdere uitrol van 'Dampoort knapt op'?

CD&V is tevreden dat er een actieplan rond het sociaal energiebeleid is en dat er heel concrete maatregelen worden uitgerold. Er is in de commissie al gepraat over de goede praktijk voor betaalplannen; er wordt verwacht dat de energieleveranciers die implementeren. De commissie heeft al gepraat over een eventuele decreetale verankering versus het vrijwillige engagement van de energieleveranciers.

De REG heeft een enquête gevoerd over de energiepremies. De resultaten werden bekendgemaakt op het Bouw- en Inspiratiesalon. Er zijn twee nieuwe premies ingevoerd: de burenpremie of de wijkrenovatiepremie en de totaalrenovatiebonus. Uit die enquête blijkt dat de Vlaming die twee nieuwe premies nog niet goed kent. Welke acties zullen worden gevoerd om dit aan te pakken?

2.6. Tussenkoms van Willem-Frederik Schiltz

Willem-Frederik Schiltz is zeer tevreden met de prioriteiten die de minister in zijn beleidsbrief stelt. De eerste prioriteit is de energie-efficiëntie, vandaar dat het Renovatiepact al zo vaak aan bod kwam in deze bespreking. Dat is heel logisch, omdat men daarmee dubbel wint. De properste en goedkoopste kilowattuur is deze die men niet nodig heeft. Daarom is het goed om daar meer op in te zetten, temeer daar Vlaanderen beschikt over een verouderd woningpark.

Er is dezer dagen ook veel te doen over het aandeel hernieuwbare energie. De minister is zeer energiek om dat aandeel drastisch op te drijven. Gisteren kwam er een punt van discussie bij het Rekenhof aan. Als Vlaanderen zijn doelstellingen niet haalt en groene stroom in het buitenland moet kopen, zal daar dan voldoende geld voor zijn? Het is aardig en wel om nu al te speculeren over de eventuele toekomstige elektriciteitsprijs als dat ooit nodig zal zijn. Willem-Frederik Schiltz wil hierbij aanstippen dat het Rekenhof helemaal niet zo kritisch was over de nieuwe regeling die de minister getroffen heeft rond de energieheffing. Het Rekenhof stelt dat als de maatregelen worden doorgevoerd zoals de minister gepland heeft, de markt van de groenestroomcertificaten een ideale werking zal bereiken. Er is dus veel kans dat Vlaanderen geen extra energie zal moeten kopen of geen extra middelen zal moeten aanwenden om groenestroomcertificaten uit de markt te halen. Vlaanderen kan zijn schulden wegwerken.

Het is de bedoeling om een nationaal Energie- en Klimaatplan in het kader van het Europese 2030-klimaatpakket op te stellen. Hoe ziet de minister dit sporen met het Energiepact? Energie en klimaat zijn zelden helemaal los van elkaar te zien. Wat is de agenda?

CPT is een programma dat ook onder de bevoegdheid van minister Tommelein valt. De minister heeft zijn schouders gezet onder het stimuleren van extra laadpalen. Hij zou er duizend willen laten plaatsen, maar niet alle lokale overheden zijn even enthousiast of efficiënt om mee te werken aan die ambities. In Antwerpen bijvoorbeeld is het zeer moeilijk om laadpalen te plaatsen. Het zou fijn zijn als de minister zijn licht daarover zou laten schijnen.

De nieuwe call groene warmte is zeer belangrijk. De omslag van koolstofgedreven warmte naar groene warmte ontgrendelt een belangrijk potentieel in deze regio. Willem-Frederik Schiltz dankt de minister voor zijn ambitieuze beleidsbrief.

2.7. Tussenkoms van Bart Nevens

Bart Nevens wil dieper ingaan op de strategische middellangetermijndoelstelling van meer energie-efficiëntie. Zoals de vorige spreker al zei, is de properste en groenste energie de energie die men niet moet produceren. Het Renovatiepact werd aangehaald, maar er is nog meer uit te halen, en dat zit spijtig genoeg niet in de beleidsbrief. Bart Nevens denkt daarbij vooral aan het voorkomen of beperken van energieverstopping. Een aantal zaken zijn vandaag nog niet energiezuinig, en de burgers weten dat niet altijd. Een oude plasma-tv bijvoorbeeld verbruikt 402 kilowattuur per jaar, een led-tv 54. Zo'n verschil kan een windmolen schelen als iedereen zich daarvan bewust zou zijn. Iedereen moet een steentje bijdragen, niet alleen door woningen te renoveren maar ook door energieverstopping apparaten te bannen. Er is ook nog energierecuperatie, maar voor Bart Nevens ontbreekt de circulaire economie in de beleidsbrief.

In Vlaanderen heeft men in het verleden al afgezworen om veel restafval te verbranden waardoor er strengere doelstellingen zijn en aandacht gaat naar het verminderen van restafval. Dat wil ook zeggen dat de afvalverbrandingscapaciteit moet verminderen. Bart Nevens zegt dat vandaag veel verbrandingsovens

inzetten op warmtenetten. Volgens hem is de toekomst van de afvalverbranding een afbouwscenario en moet niet worden geïnvesteerd in warmtenetten van afvalverbrandingsovens die in de toekomst waarschijnlijk uit de markt worden gehaald. Dat heeft te maken met de energie-efficiëntie van die ovens die heel veel energie verspillen. Het is net de bedoeling om zoveel mogelijk energie te recupereren en zoveel mogelijk in te zetten op alternatieven waaronder natuurlijk warmtenetten. In Kopenhagen is een afvalverbrandingsoven die 99 procent van de energie recupereert. Vlaanderen scoort met een oven die dan nog wordt uitgebaat door de privé, slechts 42 procent.

Bart Nevens was aangenaam verrast met het initiatief rond Stroomversnelling. Het leeft bij de bedrijven en bij de energiespelers. Wat hem tegen de borst stuit, is het toekomstplan van de luchthaven waarbij men volop inzet op zonnepanelen. Dit gaat echter maar over 1 procent van het totale verbruik van de luchthaven dat de komende jaren gaat verdrievoudigen. Bart Nevens zegt dat we in de toekomst naar energieneutrale bedrijven moeten gaan en vraagt hoe de minister dit zal bereiken. De overheid heeft een voorbeeldfunctie maar mist ook de boot. De overheid moet het goede voorbeeld geven om ervoor te zorgen dat de infrastructuur zo energieneutraal mogelijk is.

2.8. Tussenkomen van Tinne Rombouts

Tinne Rombouts stelt vast dat het Windplan en Zonneplan grote ambities hebben om de doelstelling van hernieuwbare energie te bereiken. Haar stokpaardje is het potentieel van diepe geothermie, dat in de beleidsbrief ook aan bod komt. In het Warmteplan is een doelstelling opgenomen. Bij de eerstesteenlegging van de diepegeothermiecentrale na de eerste boringen op de Balmattsite spoorden de echte believers van geothermie de minister aan om de lat hoger te leggen. De minister heeft een plan gemaakt op basis van kennis en wetenschap. Tinne Rombouts begrijpt dat de doelstelling niet meteen wordt aangepast, maar ze hoopt dat de minister misschien toch met de sector rond de tafel zal zitten om na te gaan hoe het potentieel kan worden vermeerderd. Welke mogelijkheden ziet de minister om dat grote potentieel op het vlak van diepe geothermie daadwerkelijk te realiseren? Hoe zal het plan eventueel in de uitvoering worden bijgestuurd om dat te bereiken?

De minister schreef dat binnen de overige middelen nieuwe accenten worden gelegd, met 1,5 miljoen euro voor diepe geothermie en 2,5 miljoen euro voor proefprojecten inzake hernieuwbare energie en energie-efficiëntie. Diepe geothermie is echter ook hernieuwbare energie. Wil dat zeggen dat er binnen die 2,5 miljoen euro ook nog mogelijkheden zijn voor projecten op dat vlak, of is dat louter en alleen die 1,5 miljoen euro specifiek voorbehouden voor diepe geothermie? Kan de minister ook aangeven waarop hij die 1,5 miljoen euro specifiek wil richten?

Tinne Rombouts is heel blij dat er wordt ingezet op de call groene warmte. In de beleidsbrief wordt ook aangekondigd dat er een nieuwe call zou komen in het najaar van 2017. Ze meent dat die nog niet is gelanceerd. Wanneer precies zal die worden gelanceerd? Er rest immers nog maar anderhalve maand. Ze veronderstelt dat dat toch al wel in stelling staat. Wat is het budget daarvoor? Ze gaat ervan uit dat ook dat ondertussen wel duidelijk is. Ze heeft de minister er al op gewezen, ook in de commissie, dat bij de call groene warmte de ondergrens van 5 megawatt thermische energie eigenlijk te hoog is als men met die bouwstenen dat hele warmtenet wil uitbouwen. Ze heeft begrepen dat de ondergrens zou zijn verlaagd tot 1 megawatt en wil de minister daarvoor bedanken, want dat geeft een heel belangrijke impuls om van kleine projecten uit dat netwerk uit te breiden.

De minister wees er terecht op dat ook Vlaanderen is ingestapt in het Europese Geothermicaproject. In de beleidsbrief staat dat er een oproep is gebeurd om projecten in te dienen. Er werden er 35 ingediend, en er zijn 9 partners die steun hebben gevraagd aan het Vlaamse Gewest. Over welke partners en welk soort projecten gaat het?

De minister heeft verwezen naar de tweede principiële goedkeuring van het garantiesysteem voor diepe geothermie. Wanneer komen de uitvoeringsbesluiten er? Het kader, het ontwerp van decreet is immers heel ruim, en alles zal dus staan of vallen met de uitvoeringsbesluiten.

De minister heeft gesproken over het succes van de zonnekaart. Daar zou zelfs internationaal interesse voor zijn. Het kan alleen maar goed zijn dat mensen ook naar onze goede voorbeelden kijken, aldus Tinne Rombouts, en daar mogen we ook trots op zijn. Er is ook een warmtekaart, via geopunt.be. Die kaart dateert al van 2016. Het interesseert Tinne Rombouts of er uit die kaart daadwerkelijk ook al projecten zijn voortgevloeid, en over welke specifieke projecten het gaat. Het doel van die kaart is om warmtevraag en warmtepotentieel beter op elkaar af te stemmen en mensen te stimuleren om daar echt aan te werken. Dat is zeer goed. Bij de zonnekaart is dat net hetzelfde, maar daarbij is het de individuele burger die kan bekijken wat het potentieel is, welke investeringen voor hem interessant zijn. Die warmtekaart moet eigenlijk bedrijven, lokale besturen, de maatschappij in beweging zetten. Is men daar al voor een deel in geslaagd met de huidige kaart? Ze leest ook dat de minister die kaart wil aanpassen, wil concretiseren door haalbaarheidsstudies op lokaal niveau. Hoe gaat dat gebeuren en wat gaat er dan precies mee gebeuren? Voor lokale besturen kan dat inderdaad een interessante tool zijn, maar als men die vandaag bekijkt, dan kan men daar nog weinig uit halen. Wat mag men precies verwachten van die haalbaarheidsstudies op lokaal niveau?

3. Antwoorden van de minister

Vlaams Klimaat- en Energieplan – Energiepact

Minister *Bart Tommelein* stelt in antwoord op Rob Beenders dat er in het kader van de uitvoering van het Vlaams Klimaat- en Energiepact uiteraard een Vlaams Klimaat- en Energieplan 2021-2030 zal worden opgemaakt. In dat plan zal hij de beleidslijnen uitzetten voor zowel het migratiebeleid en het energiebeleid als het adaptatiebeleid. Aangezien de voornaamste bevoegdheden inzake onder meer klimaatbeleid, energie-efficiëntie en hernieuwbare energie op gewestelijk niveau liggen, past het ook dat Vlaanderen de eigen beleidslijnen uitzet in een Vlaams plan. Dat is in het verleden voor de diverse pijlers ook gebeurd. Het zou bovendien erg moeilijk zijn om op nationaal niveau een voldoende concreet maatregelenpakket te kunnen vaststellen op de diverse domeinen. Het Vlaamse Klimaat- en Energieplan zal de voornaamste Vlaamse insteek zijn voor het nationaal geïntegreerde Klimaat- en Energieplan 2021-2030. Uiteraard is er voldoende afstemming en samenwerking met de andere entiteiten nodig en dat is de Vlaamse Regering ook van plan. Tijdens informele gesprekken in de marge van de bespreking van het Energiepact is dat duidelijk naar voren gekomen. Zeker inzake bevoorradingszekerheid en de integratie van hernieuwbare energie op het net, is optimale coördinatie een noodzaak. Men zal binnen het interfederale Energiepact hiervoor het bredere kader bieden. Bij de opmaak van het nationaal Klimaat- en Energieplan zal de afstemming en integratie gebeuren in de schoot van de stuurgroep die al verschillende keren is samengekomen. Vlaanderen werkt dus absoluut niet in een eigen hoekje, integendeel.

Over de vraag naar het streven naar maximale congruentie met het Energiepact stelt de minister dat er op ambtelijk niveau een ENOVER-werkgroep Energiepact is

opgericht. In deze werkgroep zitten er per entiteit twee vertegenwoordigers die de inhoudelijke voorbereiding en de verwerking van de adviezen en de burgerconsultatie opnemen. Op Vlaams niveau is ervoor gezorgd dat de Vlaamse vertegenwoordiger in de stuurgroep voor de opmaak van het nationaal Klimaat- en Energieplan ook in de ENOVER-werkgroep zetelt. Op die manier wordt gestreefd naar maximale congruentie. Een verdere afstemming zal mogelijk zijn zodra het interfederale Energiepact eind dit jaar is goedgekeurd. De resterende periode tot het indienen van een ontwerp van nationaal Klimaat- en Energieplan kan dan worden gebruikt om het ontwerp van plan verder uit te werken in de geest van het interfederale Energiepact.

In de vragen is verwezen naar de administraties die vooral federaal compleet gescheiden zijn. De minister zal geen uitspraken doen over de manier van samenwerken op andere niveaus. Hij heeft al meer dan voldoende aandacht nodig voor het samenwerken binnen het eigen beleidsniveau. Hij stelt voor dat Rob Beenders ook de andere ministers daarover aan de tand voelt.

De Nationale Klimaatcommissie is een orgaan waarvoor minister Schauvliege bevoegd is. Het mandaat wordt in onderling overleg bepaald. De minister vermoedt echter dat Rob Beenders het mandaat bedoelt van de vertegenwoordigers in het stuurcomité van NEKP. Vanuit de Vlaamse overheid zetelen er twee vertegenwoordigers in die stuurgroep: een vanuit de klimaatfilière en een vanuit de energiefilière. De stuurgroep is sinds de zomer van 2016 zevenmaal bijeengekomen. Binnen de stuurgroep wordt in eerste instantie de opmaak van het nationale Energie- en Klimaatplan gecoördineerd. Er wordt aan de hand van het sjabloon van de Europese Commissie in kaart gebracht welke gegevens noodzakelijk zijn, of die binnen België beschikbaar zijn en hoe die kunnen worden aangeleverd. Daarnaast zijn er per pijler van de energie-unie gespecialiseerde werkgroepen aangeduid. Ook het bezoek van commissaris Šefčovič aan België in april van dit jaar is binnen deze stuurgroep voorbereid. De Vlaamse vertegenwoordigers binnen de stuurgroep werken loyaal en constructief mee aan de opmaak van het ontwerp van plan en streven naar een optimale afstemming en coördinatie tussen de verschillende entiteiten en met de bestaande Vlaamse beleidsplannen.

Voor het opstellen van het Vlaamse Klimaat- en Energieplan en het NEKP ontbreken echter nog cruciale elementen uit het Europese beleidskader, zoals de klimaatdoelstellingen 2021-2030 en de wijze waarop de doelstellingen inzake energie-efficiëntie en hernieuwbare energie kunnen worden geformuleerd. Niet enkel de Governancerichtlijn zelf is nog in onderhandeling, maar ook de richtlijnen inzake hernieuwbare energie en energie-efficiëntie worden momenteel herbekeken. Daarnaast moeten de verschillende entiteiten eerst hun eigen beleidlijnen en -plannen vastleggen vooraleer kan worden gestart met de samenvoeging van de verschillende elementen in het Belgische Klimaat- en Energieplan. Ook het interfederale Energiepact dat in de schijnwerpers staat, zal een belangrijke bouwsteen vormen voor het plan.

In de loop van 2017 zal er al een ontwerp van Vlaams Klimaat- en Energieplan zijn. De bespreking over de timing voor de nationale geïntegreerde klimaat- en energieplannen is op Europees niveau nog lopende en loopt uit. Er is ondertussen een nieuwe timing vooropgesteld en die plant de voorlegging van een ontwerp van plan tegen eind 2018 en een definitief plan tegen eind 2019. Zodra de Vlaamse input voor dit geïntegreerde plan is afgewerkt, is het evident dat dit kan worden toegelicht in het Vlaams Parlement.

Warmteplan

Het is alleszins niet de bedoeling om warmte in het verdomhoekje te stoppen, integendeel. De minister heeft tijdens zijn uiteenzetting heel duidelijk in het gesproken

woord benadrukt dat warmte een heel belangrijke bouwsteen is en dat hij elk warmteproject verwelkomt. In de beleidsbrief is opgenomen dat de warmtekaart in overleg met het warmtenetwerk Vlaanderen zal worden verfijnd en dat nuttige data voor warmteplannen maximaal ter beschikking zullen worden gesteld. In de loop van 2018 zal er verdere uitvoering worden gegeven aan het Warmteplan, waaronder de uitwerking van de warmtetoets. Op kansrijke momenten, bijvoorbeeld bij de aanleg van nieuwe wijken en vernieuwing in lijninfrastructuur van leidingen zal op basis van een afwegingskader beoordeeld moeten worden of de aanleg van warmtenetten of de aansluiting op warmtenetten aangewezen is.

De benutting van de restwarmte is duidelijk een prioriteit in het Warmteplan en zeker in de geplande en reeds uitgevoerde subsidiecalls.

Er werd duidelijk voor gekozen om het gasnet om te vormen. Dat betekent niet dat iedereen zelf die keuze moet maken. Af en toe hangt dat af van de inrichting van nieuwe wijken. De omvorming zal worden gefinancierd via een nationaal fonds en daar moeten nog afspraken over gemaakt worden. In het overlegcomité werd duidelijk gemaakt dat daarover tussen de gewesten en de federale overheid afspraken moeten worden gemaakt.

De omschakeling van laagcalorisch naar hoogcalorisch gas vereist absoluut geen nieuwe investeringen in gasnetten. In principe kunnen alle woningen overschakelen naar groene warmte. De minister sensibiliseert daarvoor de woningeigenaars. Woningeigenaars verplichten om over te schakelen, lijkt hem niet de aangegeven aanpak. Mensen stimuleren en motiveren is de boodschap. Verplichten kan pas op het allerlaatste moment als redmiddel worden ingeroepen.

Wat de vraag van Johan Danen over de extra inzet op warmte betreft antwoordt de minister dat er meer op aparte installaties zal worden ingezet. Dat kan niet altijd één op één, want niet alle warmteprojecten hebben warmtekrachtcertificaten.

Digitale meter

Wat betreft de problemen met Atrias is de minister zeer duidelijk: hij zal geen uitstel dulden van de uitrol van de digitale meter. Hij zal de planning niet wijzigen. De digitale meter is een cruciaal element in de energie-efficiëntie en de omschakeling naar de nieuwe energiepolicies. Als men de uitrol van de digitale meter vertraagt, dan zet men heel de politiek van de energietransitie op de helling. We hebben de digitale meter nodig. Mensen die beweren dat we die niet nodig hebben, zijn volgens de minister niet juist bezig. Hij heeft de verschillende CEO's van Eandis, Infrax en FEBEG bij zich geroepen. Hij kan hen niet verplichten, want hij is geen toezichhoudend minister van deze mensen, maar hij heeft hun wel uitdrukkelijk gevraagd om hem maandelijks op de hoogte te houden en oplossingen uit te werken zodat op geen enkel moment de uitrol van de digitale meter vertraging oploopt.

Energienorm

Er werd gevraagd of er een energienorm zou komen voor gezinnen en kmo's. Het energiebeleid maakt gebruik van allerlei instrumenten. Met de energienorm voert de minister het regeerakkoord uit en zet specifiek in op de competitiviteit van energie-intensieve bedrijven. Het is immers vooral dat segment dat een concurrentienadeel heeft. Dat betekent niet dat de minister geen werk maakt van de betaalbaarheid van de energiefactuur voor de gezinnen en kmo's, integendeel, maar dat gebeurt ook via andere instrumenten. Zoals de beleidsbrief zegt, zal de minister in het kader van het interfederale Energiepact met de federale en de andere gewestelijke energieregulatoren een monitoringsysteem opzetten om de totale energiekosten van gezinnen, kmo's en diverse industriële sectoren op de voet te volgen en bij te sturen waar nodig.

Sectoren waar veel verbruikt wordt, zullen niet alleen verantwoordelijk gesteld worden voor energie-efficiëntie maar ook voor hernieuwbare energie. De 'supercap' zal, aldus minister Tommelein, niet worden ingevoerd voor bedrijven zonder tegenprestaties te vragen. Het gaat hier enkel om bedrijven met een concurrentienadeel. Minister Tommelein vraagt die bedrijven om effectief in te zetten op hernieuwbare energie.

Evaluatie energiearmoedeprogramma

Wat betreft de timing van de evaluatie van het energiearmoedeprogramma, deelt minister Tommelein mee dat het merendeel van de acties van dat programma, dat de Vlaamse Regering in maart 2016 goedkeurde, al in de praktijk is omgezet. Voor resterende aanbevelingen lopen nog trajecten met verschillende partners, zowel op het Vlaamse als het federale niveau. Het VEA en de VREG staan in voor de dagelijkse opvolging en evaluatie van het sociaal energiebeleid. Over het programma wordt jaarlijks gerapporteerd aan de Vlaamse Regering. De volgende rapportage is gepland in het voorjaar van 2018. Aangezien het energiearmoedeprogramma ook deel uitmaakt van de langetermijnstrategie van het Renovatiepact zal ook in dat kader op korte en middellange termijn worden opgevolgd of de bestaande doelgroepgerichte maatregelen leiden tot voelbare verbeteringen van de energieprestatie van woningen van kwetsbare gezinnen.

De minister wil ervoor zorgen dat er op vraag van de VREG en FEBEG bijkomende informatie komt over de betaalplannen van de energieleveranciers. Ook op dat vlak wil de regering de nodige initiatieven en inspanningen leveren.

Communicatie

Rob Beenders heeft opgemerkt dat er massaal wordt gecommuniceerd, en misschien wel te veel waardoor Vlamingen misschien het einddoel missen. Minister Tommelein zegt dat bijna alle sprekers gevraagd hebben om nog meer in te zetten op bekendheid, informatie en communicatie. Op een bepaald moment is de boodschap natuurlijk duidelijk. Wat de minister meer zorgen baart, is de inconsistente manier van communiceren van verschillende actoren. Als Rob Beenders beweert dat de digitale meter een miskleun is, dan richt dat meer schade aan het einddoel aan dan het feit dat de minister te weinig zou communiceren.

De minister neemt er uiteraard akte van dat het parlementslid vindt dat hij niet goed communiceert, maar zelf denkt hij vrij consistent te zijn in het communiceren. Inzake isolatie is er een heel duidelijke communicatielijnen en er is ook een communicatielijnen inzake hernieuwbare energie. De minister verwijst naar zijn heel duidelijke uitspraak van 's morgens, namelijk dat het eerste en belangrijkste punt energie-efficiëntie blijft. Er worden heel duidelijke richtlijnen gegeven dat eerst en vooral isolatie belangrijk is en pas in tweede lijn het aan de orde is om energie te produceren via hernieuwbare energiebronnen. Dat komt voor een groot stuk tegemoet aan wat Bart Nevens vraagt, namelijk dat men daar meer aandacht en interesse voor moet hebben.

Er wordt ook een volgorde vastgelegd inzake het ideale renovatietraject of het ideale benovatietraject. In de brochure 'Ik BENOveer' komt dat traject uitgebreid aanbod. Men moet dus eerst de schil goed isoleren en dan investeren in hernieuwbare energie.

Leesbaarheid van de factuur

De leesbaarheid van de factuur ligt bij een interfederale werkgroep. De VREG neemt wel deel aan deze werkgroep op het kabinet-Peeters. Ondanks het aandringen van het kabinet van minister Tommelein, is er tot nu toe nog maar één vergadering

geweest. Daarin hebben alle deelnemers gezegd dat ze achter de oefening transparantie en leesbaarheid staan. De volgende vergadering is gepland op 22 november, volgende week dus. De bedoeling is om te starten vanuit de aanbevelingen van de Koning Boudewijnstichting die via werkgroepen al een aantal voorstellen heeft uitgewerkt over hoe de factuur kan worden vereenvoudigd.

Energiepact

Over het Energiepact en de wijze waarop verder zal worden gewerkt stelt de minister dat hierover in de media al veel is verschenen, maar dat hij vorige week al heeft gewezen op een aantal elementen die deel van dit pact moeten uitmaken. Hij bevestigt dat er wel degelijk, zoals Rob Beenders heeft gevraagd, wordt ingezet op overleg en samenwerking. Het gaat dan niet enkel om de Vlaamse ministers, maar ook om de federale ministers. Er zijn werkgroepen opgericht, onder meer met betrekking tot burgerluchtvaart en defensie. Er zijn werkgroepen met de gemeenten en de provincies met betrekking tot zonne-energie, windenergie en warmte. Er wordt bijna dagelijks overleg gepleegd.

De minister wijst erop dat zowel Robrecht Bothuyne als Bart Nevens de week voordien Stroomversnelling hebben bijgewoond. Hij heeft toen een aantal punten aangekaart die nog voor verbetering vatbaar zijn. Volgens hem moeten vooral de overheden het voortouw nemen. Indien de overheden het goede voorbeeld niet geven, kan van de bedrijven of van de burgers niet worden verwacht dat zij dit doen. Er is nog een lange weg af te leggen. Er is bij de overheden echter nog heel wat laaghangend fruit te vinden. Er zijn nog ongelooflijk veel opportuniteiten.

Soms maant een minister een andere minister aan om ook inspanningen te leveren. Dit kan als kritiek of ruzie overkomen, maar dat is dan niet de bedoeling. Hij kan enkel vaststellen dat een aantal drempels moet worden weggewerkt. Hij heeft echter begrip voor een aantal bezwaren, onder meer in verband met de veiligheid. Hij kan echter moeilijk begrip opbrengen voor het feit dat de burgerluchtvaart met Belgocontrol aan oplossingen werkt terwijl de FOD Defensie verklaart dat het om de veiligheid gaat. Veiligheid is voor de burgers immers even belangrijk als voor de militairen. De minister maakt dat onderscheid niet. Hij stelt zich vragen bij de voorbeelden die in dit verband worden gegeven. Zo is het aantal F-16's dat op de luchtmachtbasis van Koksijde landt, uitermate beperkt of zelfs onbestaande. Alles moet in de juiste context worden geplaatst. De minister wil er, zonder kritiek te leveren, voor zorgen dat iedereen hieraan meewerkt.

Vervolgens beantwoordt de minister de vraag om transport bij de energie-efficiëntie te betrekken. Dat is een mogelijkheid en dat zal ook gebeuren. Dat mag overigens ook van de Europese Unie.

De minister wil geen uitspraken doen over de stand van zaken in verband met het Energiepact zolang daar geen definitief akkoord over is gesloten. Hij neemt akte van de verschillende rapporten en van alle gegevens die hierin staan vermeld. De studie van Elia is een van de studies waarop de ministers van Energie zich zullen baseren. De minister verwijst ook naar de studies van EnergyVille, het Federaal Planbureau, het Verbond van Belgische Ondernemingen en de Bond Beter Leefmilieu. Als minister luistert hij naar iedereen en houdt hij rekening met alle gegevens.

Wat belangrijk is, is dat alle studies duidelijk stellen dat het tijd is voor actie en voor beslissingen. De studie bevestigt duidelijk dat een kernuitstap mogelijk is. Hoewel daarover meningsverschillen kunnen bestaan, stelt de studie duidelijk dat een kernuitstap mogelijk is en het is voor de minister dan ook duidelijk de keuze die tegen het einde van het jaar moet worden gemaakt. In zijn ogen is een verder uitstel geen optie. Er is beslist over een Energiepact te overleggen. Tegen het einde

van het jaar moet dat Energiepact er zijn. Dat is nodig om alle mogelijke alternatieven op tijd te kunnen starten.

De minister herinnert iedereen eraan dat kernenergie geen gewestelijke materie is. Er wordt overlegd met de andere gewesten en met de federale overheid. Wat het Energiepact betreft, leidt de Vlaamse overheid de werkgroep Productie. De Vlaamse overheid kan niet beslissen niet te participeren of de verantwoordelijkheid af te schuiven. Dit is de verantwoordelijkheid van de vier ministers van Energie. Zij zullen samen een beslissing moeten nemen. Beide andere gewestelijke ministers hebben al zeer duidelijke uitspraken gedaan. Het is belangrijk rekening te houden met alle elementen die naar voren zijn gebracht.

De minister wijst erop dat het federale regeerakkoord duidelijk stelt dat er tegen 2025 een kernuitstap zal komen. De partijen die deel uitmaken van de Federale Regering maken ook deel uit van de regering waarin hij minister van Energie is. Hij respecteert de wet. Indien die wet moet worden gewijzigd, moet hierover een akkoord bestaan en moet een meerderheid die wet willen wijzigen.

Voor de minister is het vooral belangrijk dat een beslissing wordt genomen. Het Energiepact moet voor het einde van het lopende jaar worden afgewerkt. Iedereen moet de situatie kennen. Er moet rechtszekerheid, maar ook investeringszekerheid zijn. Het is voornamelijk dat laatste dat het verschil zal maken in de komende jaren. Niemand wil dat het licht uitgaat, maar het is duidelijk dat er keuzes moeten worden gemaakt, hoe moeilijk die ook zijn. Er zijn verschillende meningen van verschillende groepen in de samenleving. Tot daar het duidelijke standpunt van de minister over het Energiepact. Dat heeft niets te maken met zijn persoonlijke standpunt of dat van zijn partij.

Begroting – financiering diverse projecten

Andries Gryffroy vroeg wat de minister zal doen met het budget van 1,5 miljoen euro voor proefprojecten inzake energie. De minister gaat proefprojecten inzetten voor innoverende, hernieuwbare projecten. Er zijn al voorstellen geweest. De proefprojecten worden op dit moment bekeken. Er zijn ook heel concrete plannen om enkele proefprojecten te installeren op verschillende locaties in Vlaanderen. Daarvoor worden die middelen ingezet.

Wat zal de minister doen met de 1,083 miljoen euro en met de investeringssubsidies voor de windmolens, zo vroeg Andries Gryffroy. De minister is dit verder aan het uitwerken. Samen met de administratie en experts pleegt de minister overleg over kleine windturbines. Daarvoor zal een concrete steunregeling worden voorgelegd aan de Vlaamse Regering.

De investeringssubsidies voor de kleine wkk's zijn opgenomen in het besluit. De verlengingsaanvragen voor groenestroomcertificaten en overige wijzigingen werden op 27 oktober voor de tweede maal principieel goedgekeurd. Nu ligt dat ter goedkeuring bij de Raad van State en daarna kan er verder mee worden gewerkt.

Ook over batterijtechnologie wordt er overlegd met experts en daarover wordt er een concrete steunregeling voorgelegd aan de Vlaamse Regering.

Dotatie van de VREG

De dotatie van de VREG wordt uiteraard aangepast. Er is wel een verschil in timing tussen de opmaak van de begroting en de beslissing van de raad van bestuur. Dat amendement zal worden meegenomen in de amendementen die worden ingediend na opmerkingen van het rapport van het Rekenhof. De minister probeert ervoor te

zorgen dat dat gelijkloopt. Als het nodig is, kan dat nog altijd via een begrotingsaanpassing.

EPC+ en renovatieadvies

Er is geen vertraging opgelopen voor EPC+ en renovatieadvies, aldus de minister. De planning voor de uitrol van EPC+ is voor de start van het project op 1 januari 2019. De methodiek is ondertussen afgewerkt. De softwareontwikkeling start eind 2017 en vanaf halfweg 2018 starten de softwareopleidingen.

Sociale isolatieprojecten

De sociale isolatieprojecten voor privéhuurwoningen worden begin dit jaar uitgebreid van dakisolatie naar plaatsing van spouwmuur en hoogrendementsglas. Tot oktober rapporteerden de netbeheerders voorlopig 581 aanvragen, 302 voor dakisolatie, 21 voor spouwmuurisolatie en 258 voor glas. Daarbij valt wel op dat de plaatsing van hoogrendementsglas nu goed op gang komt. Naast het voordeel van een lagere energiefactuur levert dit ook een tastbare comfortverhoging op voor de betrokken kwetsbare gezinnen. De minister staat achter de maatregel om die uit te breiden. Er moet wel meer werk worden gemaakt van communicatie en sensibilisering van eigenaars-verhuurders. De split incentive is erg hardnekkig. De eigenaars-verhuurders moeten nog meer worden gewezen op de verplichtingen die ze hebben om daken te isoleren volgens de dakisolatienormen, en enkel glas te vervangen volgens de Vlaamse glasnorm. Het VEA zal hierover in 2018 een gerichte communicatie opstarten naar de eigenaars-verhuurders.

Dakisolatie is al een norm in de Wooncode. De vraag is hoe men de laatste groep overtuigt om te investeren. Sommige mensen zijn zeer hardnekkig en doen het niet. De minister begrijpt wel dat oudere mensen met een klein pensioen andere bekommernissen hebben dan de isolatie van hun dak. Die laatste groep zal het moeilijkst te overtuigen zijn.

Er is ook een verhoogde premie voor de condensatieketel, die al 1173 keer is aangevraagd. In het voorjaar zal de minister aan de netbeheerders vragen om de definitieve jaarrapportage over te maken. Op basis van de jaarcijfers zal hij bekijken waar hij verder mee gaat.

Sociaal warmtetarief

Wat betreft de drempel in functie van de uitrol van warmtenetten en het sociaal tarief daarop, stelt de minister dat komende vrijdag 17 november er overleg zal plaatsvinden met het kabinet-Peeters over dat sociaal tarief.

Ontsluiten van data

Andries Gryffroy vroeg ook om de data te ontsluiten. De minister probeert daar volop werk van te maken. De minister heeft het VEA de opdracht gegeven om dat zo snel mogelijk te doen. In het verleden is daar geen prioriteit van gemaakt en is er te weinig voor gedaan. Het vraagt dan ook veel tijd dat in te halen. Men heeft te laat ingezien dat men een energietransitie moest doen. Als er eerst wordt gekozen voor grote biomassacentrales in Genk en in Gent, dan moest er niet veel worden opgevolgd. Als die twee fabrieken gingen draaien, dan was het in orde, dan moesten er geen zonnepanelen en windmolens meer bijkomen. Dan zouden de doelstellingen gemakkelijk worden gehaald.

Dat is de realiteit. Men heeft gekozen voor de gemakkelijksoplossing, voor twee grote projecten en om niemand te mobiliseren voor hernieuwbare energie. Nu moet dat allemaal worden ingehaald, en dat vraagt natuurlijk data.

Energieverbruik per eenheid

De minister is het ermee eens dat er in functie van de economische vooruitgang in een aantal gevallen meerconsumptie zal zijn van elektriciteit. Die discussie zal ook gevoerd worden met Brussels Airport, dat ook een vooruitgang voorziet.

Hij zal de EBO wel verder uitbreiden.

Doelstellingen groene stroom

In tegenstelling tot wat in eerdere mediaberichten werd beweerd, zegt het Rekenhof heel duidelijk wat de minister zelf al maanden zegt. Sinds het verschijnen van het arrest van het Grondwettelijk Hof is er heel wat geschreven over foute berekeningen en onjuiste inschattingen, maar de minister kan alleen maar vaststellen dat het Rekenhof in zijn rapport bevestigt dat de rekening klopt. De minister vindt dat zijn ambities hoog genoeg zijn, maar dat betekent ook dat ze zeer uitdagend zijn. Op een bepaald moment bleek niemand nog achter de biomassa centrales te staan, waardoor er een kloof van 1418 gigawattuur ontstond. Je moet de doelstellingen die in de plannen stonden, ook realiseren. En als je dat realiseert, kun je je bezighouden met de 1418 gigawattuur die in 2020 nog extra zal moeten worden opgehaald, hetzij in het begin van het jaar, hetzij op het einde.

Minister Tommelein beklemtoont dat het niet met een extra pot geld is dat de doelstellingen zullen worden gehaald. Als er in Vlaanderen 280 extra windmolens moeten komen om de biomassa centrales op te vangen, is het geen kwestie van een gebrek aan middelen, maar dan zijn er vergunningen nodig, en positieve adviezen, en een positieve ingesteldheid van iedereen, om te beseffen dat we die hernieuwbare energie nodig hebben. Uit de studie van Elia blijkt dat er één constante is: er zal nog veel meer moeten worden gedaan op het vlak van hernieuwbare energie. Het gaat niet meer over de doelstellingen 2020, maar over de doelstellingen 2030, 2035, 2040, waar we naar meer dan een verdubbeling moeten gaan van wind- en zonne-energie. De minister onderstreept dat, welk scenario men volgende maand ook zal kiezen, volop zal moeten worden ingezet op hernieuwbare energie.

De minister wijst erop dat er nog te veel onduidelijkheden zijn om nu al vast te stellen hoeveel geld er eventueel nodig zou zijn voor een statistische overdracht uit het buitenland. De minister laat bovendien duidelijk verstaan dat hij geen statistische overdracht uit het buitenland wil, ook niet uit Wallonië, waar eventueel goedkoper hernieuwbare energie kan worden aangekocht. Vandaag de energieheffing verhogen en dus aan de burgers meer geld vragen, om dat dan eventueel in 2020 uit te geven, mag bovendien niet volgens de ESR-normen.

Wat betreft het aanmeldingsdossier geeft de minister aan dat dat eind 2017 kasmatisch weg zal zijn uit de begroting. Op dit moment zitten we op schema op de Europese aanmeldingsprocedure. Er is geen enkel signaal dat dat niet zou doorgaan.

De minister onderschrijft dat apparaten energiezuiniger moeten worden. Oude toestellen die te veel verbruiken, kunnen beter vervangen worden. Verder pleit de minister ook voor energierecuperatie, circulaire economie, restwarmte en hernieuwbare energie.

Renovatiepact

Onder de coördinatie van het Vlaams Energieagentschap werd de tweede fase van het cocreatietraject voor het Renovatiepact afgewerkt. De minister zet verder in op de ontwikkeling van de verschillende tools. De meest actuele stand van zaken is vastgelegd in een ontwerp van conceptnota, die momenteel op het niveau van de

kabinetten wordt besproken in IKW's en die in de komende periode op de agenda van de Vlaamse Regering mag worden verwacht. De globale doelstelling van de renovatiestrategie is de opwaardering van de energetische prestaties van het bestaande Vlaamse woningenpark tegen 2050 tot op het niveau van de normen voor nieuwbouw. De energievraag in bestaande woningen zou daardoor met minstens 75 procent dalen. De minister wijst erop dat die langetermijndoelstelling ook compatibel is met de doelstellingen voor het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen door huishoudens.

Met het woningenbestand zal men geleidelijk aan moeten opschuiven in die richting. Er worden initiatieven genomen voor nieuwbouw. Er zullen ook verdere initiatieven moeten worden genomen voor vernieuwbouw en bestaande woningbouw. De mening van de minister is gekend: heel wat bestaande woningen zouden beter worden afgebroken en heropgebouwd. Daarvoor zijn de nodige instrumenten vereist.

Ook inzake schenkings- en erfenisrechten zal de minister de aandacht voor energie-efficiëntie proberen te introduceren.

Bouw- en verbouwwerken moeten aan een bepaalde eis voldoen. Er zijn normen, E-peil en ondertussen ook S-peil. Het is zaak om maximaal in te zetten op de combinatie van een normerend beleid bij vergunning- en meldingsplicht bij renovatie en een stimulerende aanpak voor losse renovatiemaatregelen.

Er wordt volop ingezet op de BENOvatie-campagne. De campagne staat, ook dankzij de media, volop in de belangstelling.

In het kader van het stakeholdersoverleg van het Renovatiepact zal er bij uitbreiding worden gedebatteerd over de mogelijkheid om verplichtingen op te leggen, maar eerst probeert de minister te stimuleren en motiveren.

De minister staat volledig achter de suggestie om het woon- en energiebeleid beter op elkaar af te stemmen. Dat gebeurt trouwens al. Zo zit de opname van de Vlaamse dakisolatienorm en de glasnorm in de Vlaamse Wooncode. Dat zijn concrete realisaties. Er is op dat vlak een goede dialoog tussen minister Tommelein en minister Homans, net als tussen hun administraties, het Vlaams Energieagentschap en Wonen-Vlaanderen. Het Renovatiepact werd ingebed in de bredere transitieprojecten van de Vlaamse overheid.

BE-REEL!

De grote meerwaarde van BE-REEL! is dat de implementatie zowel in Vlaanderen als in Wallonië zal worden versterkt en dat de instrumenten ook daar kunnen worden ingezet, zoals de woningpas en het EPC+.

Waarom wordt er gekozen voor de proefprojecten in Antwerpen, Gent en Mechelen? Deze steden zijn formele partners in het door de Europese Unie gesubsidieerde project. Tegenover de subsidie van 60 procent staat een cofinanciering van de partners van 40 procent. Er werd voor geopteerd om een beperkt aantal lokale partners te nemen die zich konden engageren, wilden samenwerken en binnen dat project operationeel konden zijn.

Wat de Dampoort betreft, klopt het dat de mogelijkheid tot het oprichten van een Renovatiefonds voor woningen van noodkopers grondig wordt bestudeerd. Op dat vlak is er wel geen verband met het BE-REEL!-project.

Energiehuizen

De projecten in verband met de Energiehuizen zullen worden uitgebreid wat betreft energie-efficiëntie en ontzorging. Het takenpakket van de energiehuizen zal niet meer bestaan uit het verstrekken van leningen. De minister spreekt regelmatig met de Energiehuizen. Zij kunnen zich vinden in de nieuwe rol die op dit moment van hen wordt gevraagd. De minister pleit ervoor om dat zoveel mogelijk te concentreren op de sociale leningen en ook de 1 procentleningen voor verenigingen.

De minister kan geen voorafname doen op de begroting van 2019. Er werd principieel goedgekeurd dat de verschillende luiken van het financieringsmodel zullen worden toegepast vanaf 1 januari 2019. Er zal over worden gewaakt dat ze in hun totaliteit kunnen worden gefinancierd binnen de kredieten en de ontvangsten voor de energieleningen. Bij de opmaak van de begroting zullen de nodige voorstellen worden gedaan om in een gepaste en correcte vergoeding te voorzien voor de nieuwe taken die vanaf 1 januari zullen worden opgenomen.

Niet-residentiële gebouwen

Er zijn nog geen cijfers over de voortgang van de verschillende entiteiten in 2017 wat betreft het implementeren van EPC voor niet-residentiële gebouwen. De minister verwacht de resultaten in 2018.

Er moet tegen 2030 2,09 procent worden bespaard bij de overheidsgebouwen. Er werd een subsidieoproep gelanceerd met middelen uit het Klimaatfonds en de ingehouden budgetten van de entiteiten. De projecten zullen zeker worden opgestart in 2018.

De minister zal voorstellen om de huidige EBO's te verlengen. Het origineel geplande engagement van de bedrijven kan daarmee worden verlengd.

PMV heeft in verband met de ESCO-bedrijven op dit moment al één investeringsproject goedgekeurd.

Windenergie

Hoeveel bijkomende windmolens werden er geplaatst? Op basis van de eerste gegevens zijn er op dit moment 449 operationele windturbines, goed voor 987 megawatt vermogen. Op basis van de proefdraaiende turbines en hetgeen dat werd aangekondigd, zal er dit jaar op land, onshore, 1 gigawatt operationeel vermogen zijn.

Er is al uitgebreid discussie gevoerd over de werkgroep Defensie. Die werkgroep komt samen, spreekt af. Helaas werd er een aantal nieuwe beperkingen opgelegd, die een zeer ongunstige impact hebben op de ontwikkelingen van windenergie. De minister betreurt dat. De militaire basis van Koksijde, een van de mogelijke projecten, is vermoedelijk geen lang leven meer beschoren. Dat men uitgerend daar nieuwe beperkingen oplegt, in een zeer windsterke zone, vindt hij zeer betreurenswaardig. Het zou veel beter zijn mocht er worden samengewerkt om te bekijken hoe de radarimpact kan worden geneutraliseerd en hoe men op dezelfde manier als de burgerluchtvaart kan kijken waar het wel kan in plaats van waar het niet kan. Er wordt in de werkgroepen voortgewerkt. Er is voor de burgerluchtvaart een zeer goede samenwerking met Belgocontrol.

Minister Tommelein steekt niet weg dat er nog andere knelpunten zijn op het gebied van windenergie. Ze zijn genoegzaam bekend. Hij kan enkel de Vlamingen en allen die verantwoordelijkheid dragen in Vlaanderen en in België oproepen om mee te

werken aan oplossingen in plaats van te zoeken naar nieuwe knelpunten. In het kader van de Eliastudie die nu in de belangstelling staat, is dat meer dan actueel.

Zonneplan

Wat betreft het Zonneplan, is het overduidelijk dat er resultaten zijn. De zonnekaart heeft ongelooflijke resultaten opgeleverd, volgens de recentste cijfers zijn er in Vlaanderen 304.000 installaties van zonnepanelen. De minister wijst erop dat er een verschil is tussen het informeren, het beslissen, het plaatsen en het aanmelden. Men vraagt hem voortdurend naar evaluatie en resultaten. Hij is anderhalf jaar minister van Energie en men dicht hem soms toe dat hij kan toveren, maar ook wat betreft de zonnepanelen moeten de doorlooptijden gerespecteerd worden. Het is niet omdat iemand interesse heeft in zonnepanelen, dat die daar ook meteen liggen. Dat vergt soms enige reflectie en dat vraagt tijd. De minister hoopt dat hetzelfde zich nu zal voordoen bij de bedrijven. Hij wijst Bart Nevens en Robrecht Bothuyne erop dat hij de bedrijven op hun verantwoordelijkheid heeft gewezen tijdens de Stroomversnelling.

Wat betreft de zonnekaart, is de minister ook volop bezig met ontzorging. Dat blijkt ook uit de berichten in de media. Er zijn momenteel geen middelen om de Energieadministratie fors uit te breiden, maar de minister kaart dat wel telkens aan als iets waar hij bezorgd om is. Bij een grote transitie, die in de komende decennia moet worden voortgezet, zullen daar wellicht toch meer mankracht en middelen aan gegeven moeten worden.

Call groene warmte

De minister bevestigt dat de nieuwe call groene warmte is bijgestuurd om kleine projecten daadwerkelijk te kunnen realiseren. Die nieuwe call zal in januari gebeuren, voor ongeveer 10 miljoen euro.

Zero-emissievoertuigen – oplaadpunten

Het aanbod van zero-emissievoertuigen is inderdaad beperkt. Er zijn duizend oplaadpunten gepland tegen het einde van dit jaar. Er zijn oplaadpunten voorzien in elke gemeente en er moet een goede mix zijn van oplaadpunten en snellaadpunten, maar de minister rekent wel op de privémarkt om op dat gebied initiatieven te nemen evenals op de producenten, die aankondigen dat ze met een doorbraak zullen komen op het vlak van automodellen en verschillende versies van elektrische voertuigen. Er is geen bijsturing gepland aan de zero-emissiepremie, maar de minister wil vooral inzetten op goede samenwerking met de andere gewesten van het land. Een Vlaamse regio die vol staat met laadpalen en aangrenzende regio's waar geen enkele paal staat, zal immers niet leiden tot groot succes.

Project Geothermica

Het project heeft als doel om de kennis en financiële bijdragen van 14 verschillende Europese landen samen te brengen om de ontwikkeling van diepe geothermie te versnellen. De projecten moeten opgesteld worden vanuit de behoeften van de industrie om geothermische energie beter en goedkoper in te passen in het energiesysteem. Bij de sluiting van de oproep tot indienen van preproposals waren er 9 projecten ingediend met partners die steun aan het Vlaamse Gewest vragen op een totaal van 35 ingediende preproposals.

De Executive Board, waar VEA lid van is, beoordeelt de preproposals en nodigt de indieners van een goedgekeurde preproposal uit om tegen eind november 2017 een 'full proposal' in te dienen. Niet alle preproposals werden goedgekeurd (waar-

onder bijvoorbeeld het project 'Légumes wallonnes' met een Waalse investeerder); er zullen dus geen 9 projecten een full proposal indienen.

Overzicht: 9 projecten ingediend voor steun bij Vlaamse Gewest

	Naam project (acronym)	Hoofdindiener Vlaamse Gewest	Co-indiener of partners Vlaamse Gewest
1.	HEATSTORE		1/ VITO 2/ SPIE Belgium 3/ Kempens Warmtebedrijf
2.	INSIGHT	Janssen Pharmaceutica	1/ Fluxys 2/ VITO 3/ Provincie Antwerpen 4/ Sustainable PArtnership gReenhouses Koekhoven
3.	CAGE		1/ VITO
4.	TEM4GEUSI		1/ Geological Survey of Belgium – Royal Belgian Institute of Natural Sciences 2/ University of Antwerp
5.	WaterBeD		1/ VITO 2/ Studiecentrum voor Kernenergie
6.	CAL'MAX		1/ Légumes Wallons
7.	DISEGER		1/ VITO
8.	IMAGES	K.U. Leuven	1/ Confederatie Bouw Limburg
9.	CLEIN		1/ VITO

Warmtekaart

Op de vraag of er al warmteprojecten zijn gestart of gerealiseerd door het bestaan van de warmtekaart stelt de minister dat noch het kabinet, noch het VEA weet heeft van projecten die een rechtstreeks gevolg zijn van de warmtekaart. Dit is ook moeilijk vast te stellen en te 'meten'. Naar aanleiding van de conceptnota Warmteplan 2020 (*Parl.St.* VI.Parl. 2016-17, nr. 1196/1) wordt bekeken hoe men de warmtekaart bruikbaar kan maken door verfijning of additionele data.

4. Discussie

Rob Beenders herinnert minister Bart Tommelein eraan dat hij de slimme meter niet zal uitstellen. Maar wat met het capaciteitstarief als in 2018 de problemen met Atrias niet zijn opgelost?

Johan Danen vraagt meer uitleg over het federale fonds. Hij heeft begrepen dat er heel wat moeilijkheden zijn om het gasnet om te vormen. Hij vraagt daarom de minister wie de factuur gaat betalen als deze omvorming er niet snel komt.

Andries Gryffroy vindt dat minister Bart Tommelein vaag was over de proefprojecten. Hij vraagt of de windmolens kleiner dan 10 kilowatt ook in aanmerking komen voor het investeringsmechanisme. Die hebben geen ondersteuning maar moeten wel de prosumententaks betalen. Minister Tommelein zegt dat het voor de micro-wkk's wel kan, maar hij spreekt zich niet uit over de kleinste windmolens, aldus Andries Gryffroy.

Robrecht Bothuyne vindt het belangrijkste element in het betoog van de minister hoe ver we staan met de Energie-efficiëntierichtlijn. Er is een cijfer vooropgesteld inzake energiebesparing tegen 2020. Maar hoe ver staan we vandaag? *Robrecht Bothuyne* vindt dat essentieel, ook in het licht van de Eliastudie. We hebben het voortdurend over gas- en kerncentrales, maar de basis is dat we minder en flexibeler en meer hernieuwbare energie moeten gebruiken. Minister *Tommelein*, aldus *Robrecht Bothuyne*, zegt in zijn beleidsbrief dat hij dit najaar beschikt over cijfers over de EBO's. Hij had die cijfers graag gekregen, ook in relatie met de voorgestelde verlenging met twee jaar.

Minister *Bart Tommelein* zegt, aldus nog *Robrecht Bothuyne*, dat hij, als we het met de hernieuwbare energie niet halen, een afspraak heeft met zijn Waalse collega om daar aan een goedkoper tarief dan elders te worden bediend. Welke vorm heeft die afspraak? Hoe wil minister *Tommelein* dat concreet aanpakken, indien de nood zich zou stellen?

Robrecht Bothuyne vraagt ook nog of er afspraken zijn gemaakt met de regulatoren over de energienorm. Het Vlaams Parlement kan volgens hem met betrekking tot de VREG een nuttige rol spelen.

Bart Nevens vraagt wat meer toelichting bij het energieneutraal bouwen en verbouwen. De Stroomversnelling gaf het voorbeeld van bedrijven die hun elektriciteitsfactuur verdrievoudigen en daar geen investering in alternatieve energie tegenover stellen. Wat gaan we daarmee doen?

Minister *Bart Tommelein* zegt geen uitstel voor Atrias te zullen dulden. Maar het capaciteitstarief is de verantwoordelijkheid van de regulator, van het parlement dus, en niet die van hemzelf. *Rob Beenders* moet, aldus minister *Tommelein*, derhalve de vraag stellen aan zijn regulator.

Volgens de minister staat in het regeerakkoord dat er een financiering moet zijn van de omschakeling van laag- naar hoogcalorisch gas. De federale overheid moet hier dus een initiatief nemen. Zo is dat overeengekomen. De omschakeling van laag- naar hoogcalorisch gas komt niet in het gedrang.

Minister *Tommelein* mikt in eerste instantie op de middelgrote windmolens. Hij is niet tegen kleine windmolens, maar met duizenden kleine windmolens zullen de doelstellingen niet worden gehaald. De middelen zullen dus worden ingezet op middelgrote windmolens, en voor de kleine windmolens zal worden onderzocht wat er kan worden gedaan.

De cijfers over energie-efficiëntie van 2016 zijn nog altijd prognoses. Zodra ze definitief zijn, zullen ze worden meegedeeld. De cijfers over EBO komen er na volgende vrijdag. Het samenwerkingsakkoord van de 'burden sharing' staat op de agenda van het overlegcomité van 22 november, zoals een tijd geleden aangekondigd. Dat akkoord werd meer dan een jaar geleden gesloten met minister van Energie *Paul Furlan*. De afspraken over de energienorm zullen worden gemaakt met ministers, nog niet met regulatoren.

Bart Nevens heeft volgens minister *Tommelein* gelijk: we moeten de bedrijven aansporen tot energie-efficiëntie en tot energieneutraliteit. Dat kan natuurlijk niet voor alle bedrijven zomaar van vandaag op morgen. Het voorbeeld van Brussels Airport Company maakt duidelijk dat we al een eind verder staan als er initiatieven worden genomen. Nog liever dat dan helemaal niets doen, besluit minister *Tommelein*.

5. Indicatieve stemming

Het aan de commissie toegewezen gedeelte Energie van de algemene uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 2018 wordt indicatief aangenomen met 8 stemmen tegen 2.

III. Deel Dierenwelzijn, bevoegdheid van Ben Weyts, Vlaams minister van Mobiliteit, Openbare werken, Vlaamse Rand, Toerisme en Dierenwelzijn

Het deel Dierenwelzijn werd op 29 november 2017 besproken.

1. Toelichting door de minister

1.1. Beleidsbrief

Voor de beleidsbrief wordt vertrokken van de originele beleidsnota en de strategische doelstellingen.

1.1.1. *Beleid gezelschapsdieren*

Zorgen voor een betere omkadering en controle van de fokkerij en handel in gezelschapsdieren

Voor het beleid inzake gezelschapsdieren stelt minister *Ben Weyts* de ambitie te hebben om te zorgen voor een betere omkadering en controle van de fokkerij en handel in gezelschapsdieren. Er is een protocol afgesloten met het FAVV voor wederzijdse informatie-uitwisseling inzake controles van handel in honden- en kattenkwekerijen en dierenhandelszaken. Het FAVV brengt de inspectiedienst Dierenwelzijn op de hoogte bij vaststellingen in verband met schendingen van dierenwelzijn.

De contractdierenarts heeft een belangrijke rol in het verzekeren van dierenwelzijn in kwekerijen, handelszaken en asielen. Ze zijn verplicht om een contractdierenarts te hebben. Er is ook een opleiding georganiseerd voor die contractdierenartsen met focus op de taken die ze heel specifiek moeten verrichten en met aandacht voor de veel voorkomende problemen met katten en honden.

De dienst Dierenwelzijn heeft een ontwerp van position paper opgesteld over de hondenhandel waarbij men de problematiek op Europees niveau wil tillen. Er is overlegd met de andere gewesten, met de federale overheid en met Europese voortrekkers. De position paper is bezorgd aan de Europese Commissie. Inhoudelijk wordt er gefocust op de traceerbaarheid en de informatie-uitwisseling. Vlaanderen heeft op dat vlak een vrij degelijk systeem. Het enige probleem is dat die handel in gezelschapsdieren natuurlijk grensoverschrijdend is en dat de andere EU-lidstaten nog niet zo ver staan als Vlaanderen.

Een ander element uit de position paper gaat over de welzijnsvoorwaarden voor kwekers en handelaars, die de minister hetzelfde wil op Europees niveau.

De Vlaamse Raad voor Dierenwelzijn heeft een aparte werkgroep opgericht, specifiek om zich te buigen over de evaluatie van de dierenwelzijnsregelgeving rond het kweken en verhandelen van gezelschapsdieren. Het is een heel omvattende oefening. Het gaat over hondenkwekerijen, kattenkwekerijen, dierenhandelszaken, asielen, pensions en handel in dieren. Zodra de raad een advies uitbrengt, zal minister Weyts een voorstel doen voor aanpassing van de regelgeving. Verder blijft hij het voortouw nemen op Europees niveau inzake hondenhandel.

Garanderen van de continuïteit en de performantie van het registratiesysteem voor honden

Daarnaast moeten de continuïteit en de performantie van het registratiesysteem voor honden worden gegarandeerd. De overeenkomst met de beheerder van de databank liep af. Samen met de andere gewesten werd er een nieuwe gunning in de markt gezet. Dat is ondertussen afgerond. De nieuwe beheerder is aangeduid. Het is de bedoeling om te komen tot een verhoging van de performantie en een vermindering van de kans op fouten. Daarbij zal vooral worden gebruikgemaakt van de registratie van het rijksregisternummer. Dat zou totaal nieuw zijn, maar wel veel efficiënter.

Voorzien van een betere ondersteuning en omkadering van asielen

Er moet een betere ondersteuning en omkadering van asielen komen. Er werd op hogeschoolniveau een gratis opleiding voor asielmedewerkers georganiseerd. Er is vaak heel veel enthousiasme bij asielmedewerkers, maar de kennis en kunde zitten vaak niet op hetzelfde niveau als dat enthousiasme. Om die kloof te dichten, werd er samen met enkele hogescholen een gedegen opleiding uitgewerkt voor asielmedewerkers. Die wordt mede gefinancierd vanuit de Vlaamse overheid. Jaarlijks stromen er een 50- à 60-tal asielmedewerkers uit die de cursus met vrucht hebben afgelegd.

Daarnaast kunnen alle erkende asielen gebruikmaken van een geïnformatiseerd databeheersysteem, ontwikkeld op maat van dierenasielen. Enerzijds is het de bedoeling om via dit systeem een tool aan te bieden waarbij de asielen kunnen voldoen aan alle administratieve verplichtingen. Anderzijds moet het ook zeer gebruiksvriendelijk en tijdsbesparend zijn. Ook op dat vlak zijn asielen heel verschillend. Veel asielen hebben al een website en een degelijk boekhoudkundig systeem. Andere werken bijna letterlijk met pen en papier en met goede bedoelingen. Dit beheerssysteem is een zegen voor velen. De asielen worden nu uitgenodigd voor een introductie en opleiding. Daarop is er goede reactie gekomen. Er waren een 70-tal inschrijvingen van mensen om een opleiding te volgen en vervolgens dat systeem gratis te installeren in hun asiel.

De prognose is dat die opleiding voor asielmedewerkers zeker wordt voortgezet, gelet op het grote succes. Die opleiding wordt ook uitgebreid, bijvoorbeeld met een EHBO-cursus. Zo leert men om snel op te treden wanneer dieren in nood zijn, wanneer ze in levensgevaar zijn.

Dat geïnformatiseerd databeheersysteem wordt gepromoot. Het wordt ook meegenomen in de opleiding van de asielmedewerkers. Zodra er voldoende asielen zijn ingestapt, komt er een centrale website. Vanaf het moment dat er genoeg kritische massa is, wordt er ook online gegaan, met één centrale website waarop de consument die uitkijkt naar de adoptie van een dier, heel het aanbod zal zien van alle asielen in heel Vlaanderen. Het is de bedoeling om te komen tot het connecteren van de verschillende bestaande initiatieven, zodat er een platform is waarop men zicht krijgt op alle voor adoptie aangeboden dieren van alle asielen in Vlaanderen. Dat zou een mooie realisatie zijn. Zo kun je als consument naar het aanbod op het geïnformatiseerd platform kijken, vooraleer naar een dierenhandel te gaan.

Voor de evaluatie van de asielen werd een methodiek ontwikkeld door een Italiaans instituut. Dat Istituto Caporale heeft een methode ontwikkeld om het welzijn van honden in asielen te meten. Dat wordt nu bestudeerd. Er wordt nagegaan of dat ook kan worden toegepast in het protocol ten aanzien van Vlaamse asielen. Het wordt ook bekeken met vier hogescholen die de asielopleiding organiseren. Daarbij wordt een soort van welzijnsanalyse ontwikkeld die rekening houdt met specifieke

kenmerken van elk individueel asiel, om zo ook asielen een advies op maat te kunnen verlenen.

Het probleem van de overpopulatie van katten aanpakken

Inzake het aanpakken van de overpopulatie van katten is er een centrale databank opgericht. In 2015 was er al een regelgevend kader gecreëerd voor de oprichting van zo'n centrale databank. Samen met de andere gewesten werd de databank opgericht en werd het beheer toegewezen. Er waren wat problemen met de Privacycommissie, maar ondertussen is dat op 1 november van start gegaan.

De Vlaamse Raad voor Dierenwelzijn bracht een advies uit met betrekking tot het ruimere kader, namelijk de verplichte sterilisatie van katten. Op basis van dat advies zal er op korte termijn een voorstel worden gedaan aan de Vlaamse Regering. Er zit daarvoor een ontwerp van besluit in de besluitvormingsprocedure. Zoals beloofd, zal een en ander in het kader van de besluitvorming nog voor het jaareinde worden besproken in de schoot van de Vlaamse Regering.

1.1.2. Beleid Landbouwdieren

Streven naar een voortrekkersrol binnen Europa

Ook wat betreft de landbouwdieren heeft minister Weyts de ambitie om een voortrekkersrol te spelen binnen Europa. Er is op Europees niveau een voortrekkersgroep gevormd op het vlak van dierenwelzijn, waarin Vlaanderen het voortouw neemt samen met Nederland, Duitsland, Denemarken en Zweden. Onder impuls van die voortrekkersgroep heeft de Europese Commissie een 'Animal Welfare Platform' opgericht. Voordien zat men met de problematiek dat de Europese Commissie steeds minder aandacht had voor dierenwelzijn. Ook de budgetten inzake dierenwelzijn daalden. Men heeft dat proberen te counteren door met die voortrekkers op Europees niveau te pleiten voor opnieuw meer aandacht voor dierenwelzijn. Dat heeft de oprichting van het 'Animal Welfare Platform' als positief gevolg gehad. Het doel daarvan is vooral om aanbevelingen te doen aan de Europese Commissie en aan de lidstaten op allerhande vlakken ten voordele van de verbetering van het dierenwelzijn. Een eerste vergadering heeft inmiddels plaatsgevonden.

Vanuit die voortrekkergroep heeft men ook een 'position paper' bezorgd in verband met het welzijn van poeljen omdat dat een categorie van kippen is die tussen de mazen van het net valt. Men heeft dit aangedragen als een discussiethema voor het dierenwelzijnsplatform.

De Europese export van levende dieren is een andere grote bekommernis van minister Weyts. Die export neemt toe, met natuurlijk een verhoogd risico inzake dierenwelzijn. Anderzijds is er ook een discussie op het vlak van de Europese verordening waarbij er wel wat onduidelijkheden en tekortkomingen zijn op basis waarvan er al juridische procedures zijn gevoerd. Die draaiden niet altijd uit in het voordeel van het dierenwelzijn. Men heeft aangedrongen bij de Europese Commissie om die verordening te herzien. De minister heeft daarover zelf overleg gehad met Europees commissaris Andriukaitis.

De minister meent dat Vlaanderen zijn voortrekkersrol ook waarmaakt met onder andere de regelgeving voor het diervriendelijk huisvesten van vleeskonijnen. Daar heeft Vlaanderen echt het voortouw genomen in Europa. De Europese Commissie heeft zelfs een studiebezoek gebracht aan Vlaanderen heel specifiek rond de problematiek van de vleeskonijnen en de Vlaamse regelgeving daarrond. Men heeft meer bepaald bekeken in welke mate het huisvestingssysteem als een Europese best practice naar voren zou kunnen worden geschoven.

Verbieden van het onverdoofd slachten buiten een slachthuis

In verband met het onverdoofd slachten buiten het slachthuis, heeft de minister in aanloop van het Offerfeest gedetailleerde instructies gestuurd naar de burgemeesters, de zonechefs en de organisatoren van tijdelijke slachtvloeren. De gouverneurs werd gevraagd een coördinerende rol op te nemen, zoals ook voorheen het geval was. Daarbij hebben het FAVV en de inspectiedienst Dierenwelzijn gezorgd voor een gecoördineerd toezicht en controle.

Naar aanleiding van het advies van de Raad van State over twee voorstellen van decreet in dit kader, heeft de minister Piet Vanthemsche aangesteld als tussenpersoon (*Parl.St.* VI.Parl. 2016-17, nr. 1134/1). Als finaal gevolg daarvan is een decreet goedgekeurd (*Parl.St.* VI.Parl. 2016-17, nr. 1213/2). Men gaat naar een ondersteuning voor een goede organisatie van het Offerfeest, ook in de toekomst, en naar het opvolgen van het wetenschappelijk onderzoek naar de ontwikkeling van betrouwbare, reversibele verdovingsmethoden voor runderen met een financiële ondersteuning waar nodig. Nu loopt dat onderzoek, waarbij men positieve stappen zet. Men heeft in het kader van de decretale regeling over het verbod op onverdoofd slachten heel duidelijk gezegd dat de reversibele slachtmethode, de elektronarcose, nog niet op punt staat voor de runderen. Nu kunnen we al spreken van een evolutie waarbij op basis van proeven blijkt dat dat voor de kalveren wel al bijna op punt staat. Maar specifiek rond de runderen wordt onderzoek gefinancierd om ervoor te zorgen dat zo snel mogelijk ook daar de reversibele techniek van verdoofd slachten op punt staat zodat men dat ook kan verplichten voor de runderen. Vanuit Nederland heeft men heel sterke interesse getoond voor onze decretale regeling en men denkt er sterk over na om in onze voetsporen te treden en onze regeling te kopiëren.

Verbod op chirurgische castratie van varkens

Wat betreft het verbod op chirurgische castratie van varkens, zijn volgens de minister belangrijke stappen vooruitgezet. Bij varkens bestemd voor de binnenlandse markt wordt voor het grootste deel immunocastratie gebruikt of dieren worden vetgemest als intacte beren, wat een zeer goede evolutie is. Het probleem zit nog altijd op de buitenlandse markten. Er is wantrouwen en gebrek aan kennis, bijvoorbeeld als het gaat over de techniek van immunocastratie. Men verwacht dat vaak met chemische castratie, met als gevolg dat bepaalde markten, zelfs grotere marktspelers, nog altijd weigerachtig staan om dergelijk varkensvlees aan te kopen. De minister is blijven investeren in het ketenoverleg. Er is regelmatig overleg geweest. De vooruitgang wordt echter gehypothekerd door de aarzeling van buitenlandse afnemers om vlees van niet-chirurgisch gecastreerde varkens af te nemen. Er is nog steeds vrees voor berengeur en een wantrouwen ten aanzien van immunocastratie. Vooral de Duitse afnemers, die voor de Vlaamse markt belangrijk zijn, staan nogal weigerachtig tegenover immunocastratie. Er is wel een positieve evolutie aan de gang. Een wijziging van de Duitse wetgeving, namelijk het verbod op het onverdoofd castreren, verplicht hen om die strategie minstens te herzien.

Daarnaast is er de 'Expert group on alternatives to pig castration', die door de Europese Commissie is opgericht om de stopzetting van chirurgische castratie te faciliteren en het onderzoek naar alternatieven te stimuleren. Het probleem is dat de Europese Commissie die groep destijds wel heeft opgericht, maar die en cours de route niet meer heeft ondersteund. Die groep leidde enkel nog een papieren bestaan, maar de minister heeft het initiatief genomen dit weer te activeren. Dat is gelukt. De experts zitten weer samen.

Het struikelblok in geval van afmesting van intacte beren is dat de detectie van berengeur aan de slachtlijn moet plaatsvinden. Om die reden is bijkomend geïn-

vesteerd in wetenschappelijk onderzoek. Er is meer dan 100.000 euro geïnvesteerd in wetenschappelijk onderzoek dat net van start is gegaan.

De Vlaamse overheid blijft investeren in overleg op het niveau van de Europese Unie en binnen het Vlaamse Gewest en blijft de evoluties in het buitenland opvolgen. Er zijn positieve evoluties in Denemarken en in Duitsland, waar ten aanzien van de immunocastratie een wijziging in de houding tot stand komt. Dat is goed voor de Vlaamse markt.

Een einde maken aan het onterecht afleveren van medische attesten voor het blokstaarten van paarden

Wat het blokstaarten betreft, heeft de minister een voorontwerp van decreet voorgesteld. Dit voorontwerp van decreet zal zijn weg vervolgen. Op het advies van de Strategische Adviesraad voor Landbouw en Visserij is een tweede goedkeuring door de Vlaamse Regering gevolgd. Het voorontwerp van decreet bevindt zich nu bij de Raad van State.

Aanpakken van de welzijnsproblemen in de pelsdierhouderij

Wat de pelsdierhouderijen betreft, heeft de minister de juridische ontwikkelingen ten gevolge van het verbod in Nederland natuurlijk nauw opgevolgd. Er zijn ter zake heel wat juridische procedures gevoerd, tot en met een procedure bij het Hof van Justitie van de Europese Unie. Het verbod is vorige week goedgekeurd.

Voor de Vlaamse overheid is dit zeker een belangrijke stap. Zoals beloofd, zal de minister de Vlaamse Regering een voorstel ter bespreking voorleggen. Dit bevindt zich nu ongeveer in die fase. Nog voor het einde van dit jaar zal hij een concreet voorstel indienen.

Convenant aangaande de aanpak ter bevordering van het dierenwelzijn in de slachthuizen

De minister geeft nog een stand van zaken met betrekking tot het convenant met de slachthuizen. Hij heeft een convenant afgesloten met FEBEV. Hierin staan een hele reeks maatregelen die verder gaan dan de Europese verordening. Het gaat voornamelijk om de onafhankelijke doorlichting van alle betrokken slachthuizen door de Thomas More Hogeschool, om een betere opleiding van het personeel, om camerabewaking en om een beter statuut van de functionaris voor het dierenwelzijn. Hij moet zich ten aanzien van de directie en de eigenaars in een onafhankelijke positie bevinden.

De minister wil natuurlijk ook zorgen voor de uitvoering van het convenant. Hij stelt met genoegen vast dat warenhuizen als Colruyt het convenant positief vinden, maar niet willen dat dit enkel voor Vlaanderen geldt. Om die reden zullen ze het zelfs toepassen op al hun leveranciers, inclusief de leveranciers buiten het Vlaamse Gewest. Het gaat dan om leveranciers uit Wallonië, Brussel en daarbuiten. De minister vindt dit een positieve zaak.

Volgens de minister hebben bepaalde media gesuggereerd dat nog meer zou worden geëist dan in het convenant is vooropgesteld. Dat klopt niet. Colruyt zal enkel de bepalingen en engagementen uit het convenant verwerken in het eigen lastenboek ten aanzien van de leveranciers die buiten het Vlaamse Gewest zijn gevestigd of die niet ressorteren onder het convenant dat met FEBEV is afgesloten. De minister hoopt dat andere warenhuizen dit ook zullen doen.

De afspraak is dat alle slachthuizen eind 2017 door het team van de Thomas More Hogeschool moeten zijn geanalyseerd. Op basis van alle doorlichtingen van slacht-

huizen moet in maart 2018 een gemeenschappelijke analyse tot stand komen. Desgevallend kunnen dan ook maatregelen worden genomen om het dierenwelzijn in de slachthuizen te verbeteren.

1.1.3. Beleid exotische dieren

Garanderen van de continuïteit in de verplichte adviesverlening bij het vastleggen van erkenningsvoorwaarden en het beoordelen van erkenningsaanvragen

Wat het beleid ten aanzien van exotische dieren betreft, heeft de minister de Vlaamse Dierentuinencommissie opgericht. Die commissie verleent advies inzake de erkenningsvoorwaarden voor dierentuinen, de aanvragen van dierentuinen voor het houden van soorten waarvoor in de regelgeving niet in normen is voorzien, de aanvragen van particulieren voor het houden van soorten die niet op de positieflijst zijn opgenomen en aanvragen om soorten aan de positieflijst toe te voegen.

Afstemmen van het dierentuinenbeleid op de huidige realiteit en kennis

De erkenningsvoorwaarden worden geactualiseerd. De casus van de Olmense Zoo heeft duidelijk aangetoond dat de dierentuinwereld sterk is geëvolueerd. Er is vastgesteld dat een dierentuin van een iets oudere generatie niet meer aan de huidige normen voldoet. De minister wil echter verder gaan. De huidige minimumnormen zijn zelfs ook al gedateerd. Daarom is de Dierentuinencommissie bezig met een actualisering van de algemene erkenningsvoorwaarden, in lijn met de huidige wetenschappelijke inzichten. De minister wacht op het advies in dat verband. Hij heeft vernomen dat dat vooruitgaat, maar hij denkt dat er gefaseerd zal moeten worden gewerkt, omdat het domein zo uitgebreid is. De aanpassingen worden beter pakket per pakket goedgekeurd en omgezet, om stapsgewijs vooruit te kunnen gaan.

Zorgen voor een duidelijk kader voor het houden van roofvogels in gevangenschap

De minister wil zorgen voor een duidelijk kader voor het houden van roofvogels in gevangenschap. Door de invloed van media allerhande kent het houden van roofvogels in gevangenschap een toenemend succes, met de daarmee gepaard gaande moeilijkheden inzake dierenwelzijn. Bij de asielen stelt men een toename van het aantal aangeboden dieren vast, omdat mensen zonder al te veel kennis van zaken dieren aankopen, vervolgens geconfronteerd worden met de omvattende verantwoordelijkheid, en uiteindelijk die dieren in de natuur vrijlaten. Die dieren maken uiteraard geen kans, maar gelukkig worden er nog veel dieren opgevangen in de asielen.

De federale Raad voor Dierenwelzijn had al een advies uitgebracht over het houden van roofvogels in gevangenschap. De Vlaamse Raad voor Dierenwelzijn heeft dat opnieuw bekeken en dat overgenomen. Op basis daarvan wordt een regelgeving uitgewerkt. De minister hoopt in het voorjaar aan de Vlaamse Regering een concreet voorstel te kunnen voorleggen.

Het houden van reptielen beperken

Er bestaat een gelijkaardige problematiek inzake het houden van reptielen. Ook dat kent een toenemende populariteit. Reptielen stellen eveneens heel specifieke eisen, waarbij niet stilgestaan wordt op het moment van de aankoop. Reptielen zijn niet gemakkelijk te houden zonder de nodige kennis en ervaring. De minister heeft aan de Vlaamse Raad voor Dierenwelzijn gevraagd om een positieve lijst op te stellen. De Raad heeft dat dossier geagendeerd. Er bestaan bijna 10.000 soorten reptielen. Het is dus een redelijk uitgebreide taak, die wel wat tijd in beslag zal nemen. De minister verwacht dus niet onmiddellijk een antwoord. Hij hoopt dat

punt nog te kunnen afwerken binnen de huidige regeerperiode, maar los van het feit dat de raad meester is van zijn eigen werkzaamheden en zijn eigen agenda, is er de grote omvang van die taak.

1.1.4. Beleid proefdieren

Garanderen van een strikt kader voor het gebruik van proefdieren

Wat het gebruik van proefdieren betreft, werd een Vlaamse Proefdierencommissie opgericht, die advies moet verlenen aan de Vlaamse overheid en aan de ethische commissies over onder andere de aanschaf, de huisvesting, de fok, de verzorging en het gebruik van dieren in procedures. De minister heeft ook de opdracht gegeven voor de ontwikkeling van een voortgezette opleiding Proefdierkunde, waarbij onder andere de focus wordt gelegd op het herkennen van pijnsignalen bij dieren. Er bestond een manco op het vlak van het juist inschatten en beoordelen van pijnsignalen. Er wordt ook geïnvesteerd in de ontwikkeling en de promotie van alternatieven. Enerzijds werd een subsidie verleend aan een studie van VITO omtrent de oogirritatietest. Dat is een verplichte test waaraan jaarlijks miljoenen dieren, vooral konijnen, als proefdier worden onderworpen. De minister heeft een studie besteld om te zoeken naar een alternatief voor de oogirritatietest. Die studie wordt momenteel gevoerd door VITO.

Daarnaast werd RE-Place opgericht. Dat is een platform voor alternatieven. Nederland is al toegetreten tot dat platform, maar het is de bedoeling om op Europees niveau tot een platform te komen. Het is de bedoeling dat alle wetenschappers naar dat platform kunnen worden geleid en dat elke wetenschapper nog voor hij of zij er ook maar aan denkt te werken met proefdieren, eerst goed bekijkt of wat men wenst te bestuderen al dan niet al bestudeerd is en daarnaast, of er geen alternatieven bestaan voor het gebruik van proefdieren.

Wat is de prognose ter zake? De ontwikkeling van de opleiding wordt voortgezet. Met de voortgezette opleiding wil men 1900 personen die met proefdieren werken, bereiken. Het is ook de bedoeling die cursus online te zetten, zodat hij toegankelijk is voor iedereen. Daarnaast verwacht de minister veel van de verdere ontwikkeling van RE-Place. Het is de ambitie om dat platform niet alleen op Benelux-niveau, maar ook op Europees niveau tot stand te kunnen brengen. RE-Place moet het referentiepunt worden waar onderzoekers op een eenvoudige manier alle informatie over alternatieven kunnen vinden. De doelstelling is dat RE-Place in een Europees systeem wordt geïntegreerd.

1.1.5. Ondersteuning van het beleid

Zorgen voor een degelijk adviesorgaan, gedragen door alle betrokken belangengroepen en op maat van de dierenwelzijnsproblematiek, door de oprichting van een Vlaamse Raad voor Dierenwelzijn

De minister stelt dat er door de oprichting van de Vlaamse Raad voor Dierenwelzijn voor een degelijk adviesorgaan werd gezorgd. Die raad werkt goed en zit nu op kruissnelheid. Er zijn verschillende werkgroepen actief. De eerste adviezen werden afgeleverd. De raad ondersteunt ook de inspectiedienst bij de evolutie naar een meer proactief beleid. Volgens de minister moest er op dat vlak een inhaalbeweging gebeuren. Niet alleen moest de getalsterkte worden verhoogd maar ook een professionalisering van het team was aan de orde.

Oprichting van een Dierenwelzijnsfonds

Het Dierenwelzijnsfonds is iets nieuws. Het wordt gespijsd met de inkomsten van de hondenregistratie en van de administratieve boetes die worden geïnd op basis

van schendingen van de dierenwelzijnswetgeving. Nu worden die boetes regelrecht geïnvesteerd in initiatieven die moeten zorgen voor meer dierenwelzijn. Daardoor kan een historisch hoog bedrag worden geïnvesteerd in wetenschappelijk onderzoek, controles, sensibilisering en communicatie.

1.1.6. *Controle*

Door optimalisatie en efficiëntie evolueren naar een goed georganiseerd en gericht controleorgaan

Er wordt gewerkt aan een verbetering van het controleorgaan. Het aantal inspecteurs is verdubbeld. Maar er wordt nu ook gewerkt met een controleplan, waarbij alle categorieën van dierenhouders worden gespecificeerd. Er wordt niet alleen reactief maar ook proactief gecontroleerd. Op jaarbasis wordt een ambitieniveau bepaald: hoeveel controles er moeten worden verricht bij welke categorieën van dierenhouders. Dat kan fluctueren, onder meer onder invloed van mediagestuurde trends en vaststellingen in verband met bijvoorbeeld reptielen en roofvogels.

De uitbreiding van de inspectiedienst vereist ook een aanpassing op het vlak van structuur en organisatie. Er komen striktere controleprocedures met bijhorende richtlijnen, met – na een grondige evaluatie en bijsturing – meer uniformiteit. Vroeger kregen de inspecteurs een eigen territorium en er waren veel verschillen in de gehanteerde methodieken.

De praktijk wees uit dat het huidige controlesysteem in de slachthuizen onvoldoende garanties biedt. Daarom heeft de minister de opdracht gegeven om het grondig door te lichten en om een praktisch werkbaar controlesysteem uit te tekenen, met een focus op dierenwelzijn. De stijging van de budgettaire middelen moet onder meer daarvoor dienen.

Er komt, volgens minister Weyts, veel meer bewustwording inzake controle, handhaving en vervolging. Vroeger ging alles naar de parketten. Sinds kort gaan de inkomsten van de administratieve boetes als gevolg van kleinere schendingen naar het Dierenwelzijnsfonds en worden enkel nog de zwaardere inbreuken door de parketten behandeld. Nu kunnen we er zeker van zijn dat alle klachten die wel nog naar de parketten gaan, ernstig worden genomen. En dat is ook zo. Er zijn een paar baanbrekende vonnissen geweest. Justitie heeft dus meer aandacht voor dierenwelzijn. Zo worden er specialisten in dierenwelzijn aangeduid per parket en per politiezone. Volgens de minister is er al in vele politiezones iemand aangeduid voor dierenwelzijn. Hij wil dat tot alle politiezones uitbreiden. Hij wil op dat vlak ondersteuning en opleiding bieden aan politiediensten. Er is binnenkort een studiedag waarvoor een handboek is gemaakt, met een handleiding voor politiediensten en lokale besturen over hoe om te gaan met dierenwelzijn.

Wat de prognoses betreft, meldt de minister dat er gestreefd wordt naar een volledige uitrol van het controleplan. De inspectiedienst moet proactiever worden. Er zal ook een efficiënt controlesysteem voor slachthuizen worden uitgewerkt, met een focus op dierenwelzijn. En er zal verder worden geïnvesteerd in een performante controledatabank.

De professionalisering gaat niet alleen over de uniformisering van technieken en inspectiemethodes die gehanteerd worden door de inspecteurs voor dierenwelzijn, maar ook over de diensten in de backoffice. Vandaag wordt nog gewerkt met een databank die is overgekomen van de federale overheid. Ze werd destijds met de beste bedoelingen ontwikkeld maar beantwoordt niet meer aan de huidige vereisten. Er is een nieuwe controledatabank geïnstalleerd, die nu aan het proefdraaien is.

1.1.7. *Sensibilisering*

Voor de sensibilisering wordt een nieuwe strategie ontwikkeld. Meteen na de ambtsaanvaarding van minister Weyts is hij gestart met een dag voor de schepenen van Dierenwelzijn, waar elk jaar een verschillend thema wordt belicht. Dit jaar was dat paarden op de weide, met aandacht voor de huisvestingsnoden en verzorgingsvereisten voor paarden. Er werd ook een project voorgesteld om de lokale besturen te begeleiden in landschapsontwikkeling in combinatie met dierenwelzijn en het houden van dieren, in casu paarden, in de weiden. Soms botst dat met bepaalde ruimtelijke voorschriften en daarom is het goed om de lokale besturen daarin te adviseren.

Er was een jaarlijkse studiedag over alternatieven voor dierproeven, die focust op projecten van Vlaamse laboratoria. Daar werd het startschot gegeven van RE-Place.

Er werd een algemeen communicatiebeleid gevoerd over zowel eenmalige als terugkerende onderwerpen.

Daarnaast werd ook doelgerichte communicatie gevoerd, zoals een studiedag voor contractdierenartsen van honden- en kattenkwekerijen en asielen over specifieke ziekten. Voor de lokale politie was er een informatie-event over de inbeslagname in het kader van dierenwelzijn.

De prognose is dat verder zal worden gegaan naar een actief communicatiebeleid op verschillende fronten. De dag van de schepenen van Dierenwelzijn en de jaarlijkse studiedag worden voortgezet. De thema's voor 2018 moeten nog worden vastgelegd, maar de ingeslagen weg blijkt succesvol te zijn en wordt dus verder gevolgd.

1.2. Uitgavenbegroting 2018

Minister *Ben Weyts* wijst op de stijging van de beleidskredieten van 1,2 miljoen euro naar 4,2 miljoen euro. Het is een budgetstijging met 240 procent. Zowel in de beleids- als in de betaalkredieten veruitwendigt zich die stijging.

In het begrotingsartikel over de groepering van de middelen inzake dierenwelzijn ziet men vooral de uitgaven voor studies, wetenschappelijk onderzoek met betrekking tot dierenwelzijn en het protocol met het FAVV. Vanaf 2018 komt er dus 3 miljoen euro bij.

Daarnaast is er het Dierenwelzijnsfonds waarvan men voor de inkomsten uitgaat van een status quo, namelijk 567.000 euro inkomsten. Het uitgavenritme wordt opgetrokken naar het inkomstenniveau, wat maakt dat er 77.000 euro meer is.

2. **Vragen van de leden**

2.1. Tussenkost van Hermes Sanctorum-Vandevoorde

In de algemene bespreking merkt *Hermes Sanctorum-Vandevoorde* op dat het positief is dat er bijkomende middelen gekomen zijn voor Dierenwelzijn. Zijn commentaar zal dus vooral gaan over de beleidsbrief. Algemeen stelt de spreker vast dat heel wat politieke knopen nog niet zijn doorgesneden. Na lezing van deze laatste beleidsbrief die slaat op een volledig jaar zit hij met de vraag wat er precies nog gaat gebeuren. Er wordt ook veel verwezen naar de Raad voor Dierenwelzijn en naar adviezen die nog moeten komen of die op zich laten wachten. Soms is het advies er al en moet het initiatief nog worden voorgelegd aan de regering en het parlement. Zo is het moeilijk om inzicht te verwerven in wat er concreet het komende jaar zal gebeuren.

Het viel Hermes Sanctorum-Vandevoorde op dat de minister in de strijd tegen problemen bij hondenkweek en -handel verwees naar een intensere samenwerking met het FAVV. Voor de slachthuizen werd dit ervaren als een probleem. Geldt dat dan niet voor hondenkweek en -handel? Verlopen de contacten tussen het FAVV en de inspectiediensten voor dierenwelzijn vlot? Verloopt de controle zoals het hoort of zijn daar ook problemen?

De minister verwees in de toelichting naar de nakende aanpassing van de regelgeving rond de kweek en handel in gezelschapsdieren. Zal dat nog in 2018 gebeuren? Of behoort dat tot de categorie van de positieflijst voor reptielen waarbij de Raad voor Dierenwelzijn de agenda bepaalt?

Wat de katten betreft, is het advies van de Raad voor Dierenwelzijn wel degelijk al klaar, maar in de beleidsbrief wordt niet duidelijk gesteld of dat advies al dan niet wordt gevolgd. Wordt er overgegaan naar onder meer een algemene verplichte kattensterilisatie?

Met betrekking tot de landbouwhuisdieren onderschrijft de spreker de bezorgdheid van de minister over de toenemende Europese export, maar intussen maakt de federale minister wel afspraken met niet-EU-landen in verband met transporten van levend vee, die bijzonder kwalijk zijn op het vlak van dierenwelzijn. Hermes Sanctorum-Vandevoorde hoopt dat de minister ook daar de druk zal verhogen en wil daar iets duidelijkere uitspraken over horen.

Hermes Sanctorum-Vandevoorde wijst erop dat de joodse gemeenschap naar het Grondwettelijk Hof trekt tegen het verbod op onverdoofd slachten. Kan de minister meer informatie geven over de timing? Wanneer kan daar een uitspraak over komen? Dat zou immers weleens kunnen duren tot na eind 2018, terwijl de regelgeving zou ingaan vanaf 2019, wat tot een eigenaardige situatie zou kunnen leiden. Kan de minister bevestigen dat het ook de bedoeling is om voor runderen de reversibele verdoving toe te passen vanaf 2019? Zit dat nog op schema? Moet daar nog een decretaal initiatief voor worden genomen, of kan dat via een regeeringsbesluit?

Het verbod op chirurgische castratie van varkens staat in het regeerakkoord, maar in de beleidsbrief staat niet expliciet dat het in 2018 wordt ingevoerd. Gaat het er nu komen of niet?

De minister zou voor het einde van het jaar een voorstel indienen bij de Vlaamse Regering met betrekking tot de nertsenkwekerijen, maar voor Hermes Sanctorum-Vandevoorde is het niet duidelijk waarover dat dan precies gaat. Wordt het een uitdoofscenario, of echt een verbod, zoals in Nederland?

Hermes Sanctorum-Vandevoorde stipt aan dat er bij dierenrechtenorganisaties bezorgdheid bestaat over de Vlaamse Dierentuinencommissie. Wie zetelt daarin? Kunnen dierenrechtenorganisaties daar ook in zetelen? Zo niet, waarom niet?

Wat het proefdierenbeleid betreft, heeft het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest recent de eerste stappen gezet richting een concrete afbouw. Hermes Sanctorum-Vandevoorde ziet geen voornemen in die zin in de beleidsbrief van de minister. Zou dat er toch nog kunnen komen?

De spreker maakt zich zorgen over de nieuwe personeelsleden en de taakverdeling binnen de inspectiedienst. In het convenant met de slachthuizen wordt nog altijd de nadruk gelegd op de dierenartsen met opdracht. Er wordt zelfs gespecificeerd dat hun rol als toezichthouder op dierenwelzijn moet worden versterkt, maar de spreker heeft vernomen dat er in de praktijk eigenlijk nog niets is veranderd. Mag daar nog iets van verwacht worden? Krijgen die DMO's aangepaste richtlijnen

vanuit het FAVV, op basis van de contacten van de minister met hen? Twee mensen meer om de slachthuizen te bezoeken, zou al een gevoelig verschil kunnen betekenen voor het toezicht op de slachthuizen. Zal dat ook daadwerkelijk gebeuren? Welke opleiding krijgen die mensen? De focus ligt vandaag vooral op de controle bij gezelschapsdieren.

2.2. Tussenkoms van Gwenny De Vroe

Gwenny De Vroe stelt dat er het afgelopen jaar veel is gebeurd op het vlak van dierenwelzijn. Er is in de media veel verschenen over de sluiting van een hondenkwekerij. Er was de Olmense Zoo. Er waren de undercoverbeelden en mistoestanden in de slachthuizen. Het valt ook niet te ontkennen dat de acties een katalysator zijn geweest om op korte termijn een en ander in beweging te zetten en het beleid te veranderen.

De minister noemt zijn beleid zelf een kordaat beleid met als speerpunt de versterking van de controlediensten. *Gwenny De Vroe* wil twee nuances maken. De versterking van de controlediensten heeft zich het afgelopen jaar nog niet ten volle laten voelen, want de extra controleurs werden pas halfweg 2017 in dienst genomen. Ze hebben nog maar net de opleiding achter de rug. Ook de reorganisatie van de controlediensten is nog volop aan de gang. Vanaf 2018 zullen ze op volle toeren renderen.

De undercoverbeelden hebben niet alleen wantoestanden in enkele subsectoren blootgelegd maar hebben ook aangetoond dat de controlediensten aan een update inzake effectiviteit toe waren. Bovendien was er de weinig hoffelijke communicatie tussen de diensten van het FAVV en de diensten van Dierenwelzijn, zelfs zodanig dat de minister aankondigde het heft zelf in handen te willen nemen en te zorgen voor Vlaamse controleurs. *Gwenny De Vroe* vraagt of minister Weyts het FAVV en de bevoegde minister Ducarme al op de hoogte heeft gebracht van het voornemen van Vlaanderen om niet langer een beroep te doen op de BMO's voor het controleren van de dierenwelzijnswetgeving in slachthuizen. Wanneer wil de minister die controle overnemen en moet hiervoor het protocol met het FAVV worden opgezegd? Welke meeruitgaven houdt dit plan in en vanwaar komt dit budget? Hoeveel extra controleurs moeten er worden aangeworven en zal er in het Vlaams systeem ook worden gewerkt met BMO's?

In de regelgevingsagenda rond dierenwelzijn ziet *Gwenny De Vroe* een beleid dat vooral verbaal ambitieus is. Van de veertien aangekondigde initiatieven zijn er momenteel twee volledig afgewerkt en zijn er nog twaalf in voorbereiding. Er is dus nog heel wat werk aan de winkel.

De spreker hoopt dat de versterkte controlediensten bij machte zullen zijn om mistoestanden op te sporen. Ze blijft het een verkeerd signaal vinden dat organisaties beelden moeten maken om bepaalde mistoestanden aan te klagen.

Ze wacht vol ongeduld op het advies van de Vlaamse Raad voor Dierenwelzijn over de aanpassing van de regels inzake professionele honden- en kattenkwekers en de verkopers. Ze pleit voor een rationele besluitvorming die louter is gericht op het dierenwelzijn. Tegelijk moeten ook de particuliere fokkers en andere kanalen die honden verkopen of honden binnenbrengen, met eenzelfde strengheid worden gecontroleerd. Het valt *Gwenny De Vroe* op dat in de beleidsbrief niets wordt gezegd over de vzw's die asielhonden uit het buitenland halen. Ze vraagt naar controle hierop. In de beleidsbrief staat: "Wanneer de Vlaamse Raad voor Dierenwelzijn zijn advies aflevert, zal ik voorstellen om de regelgeving aan te passen zodat de dieren het welzijnsniveau krijgen dat ze verdienen.". Wat gebeurt er dan in afwachting? Zal de inspectie extra toekijken dat de dieren in afwachting volgens het boekje worden behandeld?

De minister wil de zaak ook op Europees niveau blijven aankaarten op basis van de position paper van de Vlaamse dienst Dierenwelzijn. Is er al reactie gekomen van de Europese commissaris? Hoe zal de minister deze aangelegenheid verder op de Europese agenda trachten te zetten?

Wat het registratiesysteem voor honden betreft, stelt de minister dat er naar wordt gestreefd om het rijksregisternummer van de verantwoordelijke op te nemen in de databank, voor identificatie en registratie van de honden, met als doel de performantie te verhogen. In de beleidsbrief klonk dat nogal vrijblijvend. Is er een specifiek probleem dat verhindert om dat rijksregister effectief op te nemen? Zo ja, welke belemmering is er dan? Wat moet er gebeuren om dit ongedaan te maken?

De minister maakte melding van de gratis opleiding voor asielmedewerkers. Er zouden een zeventigtal inschrijvingen zijn. Er wordt ook verwezen naar het gebruik van het databeheersysteem. De minister zou naar een centraal systeem willen gaan. Hoeveel asielen maken er momenteel al werk van het gebruik van het databeheersysteem? De minister zei ook dat, indien er voldoende asielen online zijn, hij naar een centrale website wil gaan. Maar wat is voldoende?

Open Vld is tevreden dat er wordt gewerkt aan specifieke voorschriften voor paardenasielen. Mag men ervan uitgaan dat er specifieke aandacht zal worden gegeven aan ezels en paardachtigen? Vorige keer antwoordde de minister dat dat zou gebeuren. De spreker gaat ervan uit dat dat nog altijd zo is. Ze hecht er veel belang aan.

Wordt er ook nagedacht over specifieke regels voor andere asielen, zoals voor vogels en andere wilde dieren?

In verband met het kattenplan wil de minister op korte termijn met een ontwerp van besluit naar de regering gaan. De registratie van de katten zelf zal amper een drietal euro kosten, maar in feite zal het de mensen toch wel duurder uitkomen, aangezien zij uiteraard ook de consultatie bij de dierenarts zullen moeten betalen. Het is nog wachten op de aanpassing in de regelgeving op basis van het advies van de Raad voor Dierenwelzijn. Kan de minister hiervan al de krachtlijnen geven?

Wat de landbouwdieren betreft, wordt er traditioneel verwezen naar het level playing field dat in het regeerakkoord is afgesproken en de stelling dat strengere regels enkel kunnen met instemming van de betrokken subsector. De minister verwijst zelf naar de position paper over het welzijn van poeljen, die door de Europese voortrekkersgroep werd bezorgd aan de Europese Commissie. Wat bepaalt die paper? Werd de inhoud afgecheckt met onze pluimveesector? Kwam er al enige reactie van de Europese Commissie?

Op 28 november is er in de media verschenen dat de joodse koepelorganisaties binnenkort een klacht zullen indienen tegen het Vlaamse verbod op onverdoofd slachten. Wat is de reactie van de minister hierop? De spreker benadrukt nogmaals het belang van de dialoog en de ondersteuning om juridische procedures te vermijden. Ze verwelkomt dan ook de aanstelling van Dirk Lips om die dialoog met de geloofsgemeenschappen blijvend aan te gaan en kijkt uit naar de verdere evolutie.

Inzake de erkenning van offeraars is er in Vlaanderen momenteel het alleenrecht van de Executieve van de Moslims van België. Piet Vanthemsche had in zijn advies aangeraden om ook offeraars erkend door andere autoriteiten uit andere EU-lidstaten toe te laten. Op de schriftelijke vraag nummer 110 van 17 oktober jongstleden antwoordde de minister dat het probleem in 2018 zal komen te vervallen, meer bepaald omdat offeraars niet langer moeten beschikken over een attest dat wordt afgeleverd door een religieuze autoriteit. Geldt dat dan ook voor het slachten

van runderen? Open Vld is uiteraard tevreden dat elektronarcose bij kalveren bijna op punt staat. Hopelijk is dat ook snel het geval voor runderen. Maar in afwachting daarvan is de spreker benieuwd wat er daarmee verder zal worden gedaan. Want tot dan blijft de 'post-cut stunning' nog toegelaten, en zo niet blijft de situatie zoals ze nu is, namelijk dat enkel de offeraars met de erkenning van de Moslimexecutieve dit soort slachtingen kunnen verrichten.

Open Vld is meegaand wat de uitdoving van de nertsenkweek betreft. Maar Open Vld wijst er wel op dat de ondernemers die daar dag in dag uit, met alle goede bedoelingen, in hebben geïnvesteerd, nu zouden worden gestraft in hun activiteit ten gevolge van de stopzetting. Gwenny De Vroe vraagt hoe het zit met een correcte vergoeding voor de nertsenhandelaars en hoe de minister die schadevergoeding precies ziet.

Wat betreft de slachthuizen verwees de minister naar het overzichtsrapport dat in maart 2018 wordt verwacht. Hoe zit het momenteel met de inspecties bij de slachthuizen? Hoeveel slachthuizen moeten er nog voor het einde van het jaar worden gecontroleerd? Zijn er sinds de spraakmakende beelden nog nieuwe klachten binnengekomen of overtredingen geconstateerd?

Wat betreft de Olmense Zoo is het nog wachten op het advies van de Vlaamse Dierentuinencommissie. De minister heeft geen zicht op de timing van de adviesverlening van de Vlaamse Raad voor Dierenwelzijn, maar is dat bij de Vlaamse Dierentuinencommissie ook het geval? Tegen wanneer verwacht de minister dat advies? Hoe ziet hij de timing om de reglementeringen verder aan te passen? De minister heeft immers al duidelijk en meermaals in de commissie gesteld dat hij de erkenningsvoorwaarden wil actualiseren.

Het was al bekend dat de minister opnieuw aan het werken is aan de positieflijst van reptielen. Het zou enige tijd duren vooraleer het advies van de raad mag worden verwacht omdat er veel soorten zijn en het veel tijd in beslag neemt. Gwenny De Vroe vraagt waarom niet wordt gekeken naar de bestaande reglementeringen inzake reptielen die in het buitenland bestaan en of er wordt gestreefd naar een zo analoog mogelijke reglementering.

De minister onderstreept volgens de spreker meer dan terecht het belang van de lokale politie bij de eerstelijnscontroles van klachten en benadrukt ook dat het belangrijk is dat de nodige opleidingen worden aangeboden. Heeft de minister een zicht op hoeveel mensen die opleiding gaan volgen of gevolgd hebben? Het is immers belangrijk dat wanneer mensen met klachten over dieren mishandeling naar een politiekantoor stappen, ze met de nodige ernst en vakkundigheid worden onthaald en ze ervan op aan kunnen dat de politie hun klacht effectief kan opvolgen. Is het niet aangewezen dat de minister ook eens samenzit met federaal minister Jan Jambon van Binnenlandse Zaken, of is dat al gebeurd?

De minister stelt bijkomende eisen aan de controledatabank. Hij verwees naar het feit dat hij zit met een geërfde databank waar men destijds met goede bedoelingen aan heeft gewerkt. Momenteel is een nieuwe databank aan het proefdraaien. Over welke bijkomende eisen gaat het precies? Welke investeringen zullen er nog worden gedaan?

Wat betreft sensibilisering heeft de minister er van in het begin werk van gemaakt om samen te zitten met de lokale besturen. Gwenny De Vroe heeft telkens benadrukt dat dat een goede zaak is. Wat betreft het vuurwerk met oudjaar, heeft de minister in het verleden al de nodige acties ondernomen zodat de gemeentebesturen wat dat betreft zo veel mogelijk zouden sensibiliseren. Wat is het standpunt van de minister over het zogenaamde stille vuurwerk dat als alternatief kan

gelden? Wil de minister hier ten volle op inzetten bij de overlegmomenten met de lokale besturen?

Over de problemen met het elektrische waterbad bij het verdoven van kippen wachtte de minister de resultaten af van de studie van de Universiteit Gent. Die zou in het najaar beschikbaar zijn. Het parlementslid vraagt naar de stand van zaken wat dit betreft.

2.3. Tussenkomsst van Sofie Joosen

Sofie Joosen dankt de minister voor de toelichting. Ze noemt de begroting een positief verhaal en wil daar dan ook niet verder over uitweiden. Afgelopen jaren zijn er al veel veranderingen verwezenlijkt en inspanningen gebeurd op het vlak van beleid, enorme inspanningen op het vlak van controles en heel wat inzet op het vlak van sensibilisering. Ook de lokale besturen zetten daar heel erg op in en leveren grote inspanningen. Dat komt ook aan bod in de beleidsnota. Het resultaat daarvan kunnen we niet onderschatten.

De spreker vindt het heel positief dat in de beleidsbrief een aantal keer de Europese insteek wordt aangehaald. Vlaanderen is inderdaad voortrekker op het vlak van dierenwelzijn. We moeten onze rol daar ten volle spelen.

Met betrekking tot de houderij van en handel in dieren komt het level playing field tussen de Europese lidstaten vaak aan bod. Er moet een gelijk speelveld zijn, maar *Sofie Joosen* stelt duidelijk dat dit voor haar fractie niet inhoudt dat de lat lager moet worden gelegd zodat iedereen er vlot over kan. De Vlaamse Regering moet er net naar streven de lat hoger te leggen.

De Vlaamse Raad voor Dierenwelzijn heeft heel wat mogelijkheden om advies en input te leveren. Dat is een goede zaak. In het beleid moet rekening worden gehouden met de kennis en de expertise op het terrein. *Sofie Joosen* stelt zich echter vragen bij de draagkracht van de Vlaamse Raad voor Dierenwelzijn. Er komen heel wat taken op de raad af en de werkstukken die van de raad worden verwacht, zijn niet klein. Dat zal een enorme tijdsinvestering vergen. *Sofie Joosen* vraagt zich dan ook af of dit in de huidige vorm wel haalbaar is.

De spreker verwijst naar het door de minister vermelde bedrag van 100.000 euro voor een onderzoek naar biggencastratie. Ze vraagt wie dat onderzoek zal uitvoeren en wat de precieze vraagstelling is.

Op de agenda staat een doorlichting van alle slachthuizen door de Thomas More Hogeschool tegen het einde van 2017. De beleidsbrief is al een tijdje eerder geschreven. Aangezien het einde van 2017 in zicht komt, vraagt *Sofie Joosen* of die timing nog haalbaar is. Zal de Thomas More Hogeschool die bezoeken tegen het einde van 2017 kunnen afronden?

2.4. Tussenkomsst van Björn Rzoska

Björn Rzoska deelt mee dat de beleidsbrief zijn fractie enigszins ontgoochelt. Er staan weinig concrete zaken in. Het laatste volledige jaar van de legislatuur nadert, en er ligt nog veel werk op de plank. Er moeten nog een tiental beleidsmaatregelen worden genomen of beleidsinitiatieven in concreet beleid worden omgezet.

Björn Rzoska vindt dat met de begroting onmiskenbaar stappen vooruit zijn gezet. Daar heeft hij geen probleem mee. Hij kan enkel blij zijn met een budget dat op deze manier stijgt. Er ligt echter nog heel wat werk op de plank. Aangezien de meeste van zijn vragen al door anderen zijn gesteld, zal hij ze enkel nog punctueel overlopen.

De eerste vraag betreft de pelsdieren of de nertsen. Op sommige plaatsen in de beleidsbrief wordt over een uitdoving gesproken. Op andere plaatsen gaat het om een verbod. Wat is de concrete timing en wat zal de minister nu precies op tafel leggen? Gaat het om een verbod of een uitdoofscenario? Een uitdoofscenario houdt in dat het stopt bij de pensionering van de bedrijfsvoerder. Ondertussen kunnen bedrijven nog uitbreiden. Dat is al gebeurd. Gezien de gebeurtenissen in Nederland en de Europese reactie hierop is dit een zeer concrete vraag.

De tweede vraag betreft de varkenscastratie. De stelling van de minister dat hij alternatieven voor de berencastratie zal onderzoeken, doet bij Groen wat wenkbrauwen fronsen. Björn Rzoska vraagt zich af waarom ook voor de Belgische markt nog steeds wordt gecastreerd. Een aantal belangrijke spelers, die hiermee ook in de media zijn gekomen, hebben nochtans verklaard enkel vlees van niet-gecastreerde varkens te leveren. Er wordt regelmatig naar de Duitse markt verwezen. Björn Rzoska blijft wat op zijn honger. In het Vlaamse regeerakkoord staat immers duidelijk dat de chirurgische castratie tegen 2018 zal worden verboden. Hij had verwacht in de beleidsbrief een concreter discours te vinden. Het blijft wat te vaag en te vrijblijvend.

De derde vraag betreft de dierenruinen. Hij herhaalt de vraag waarom er geen onafhankelijken in de Vlaamse Dierenruinencommissie kunnen zetelen. De dierenrechtenorganisaties vragen hier immers om. Een bijkomende vraag is aan wie de Vlaamse Dierenruinencommissie zal rapporteren. Gaat het om de Vlaamse Raad voor Dierenwelzijn? Uit de beleidsbrief blijkt dit niet duidelijk.

De vierde vraag betreft de dierproeven. Björn Rzoska vraagt de minister expliciet waarom hij het voorbeeld van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest niet volgt en met betrekking tot een vermindering van de dierproeven een duidelijke doelstelling vooropstelt.

De vijfde vraag betreft de verre veetransporten. Björn Rzoska vindt het een goede zaak dat de minister hier in zijn beleidsbrief sterk op inzet en hieraan wil werken. De federale minister maakt echter afspraken met Europese lidstaten en met andere landen. De spreker vraagt de minister hoe hij zal proberen de federale minister van Landbouw mee op de kar te krijgen. Dit zou moeten leiden tot een gestroomlijnd beleid ten aanzien van het buitenland op alle bestuursniveaus.

Björn Rzoska heeft nog een bijkomende vraag over het verbod op onverdoofd slachten, dat natuurlijk in de media aan bod komt. Hij is verwonderd dat de joodse organisaties naar het Grondwettelijk Hof zijn gestapt, vooral omdat in het akkoord dat tot stand was gekomen, en waar hij nog steeds ten volle achter staat, was ingeschreven dat in de tussentijd de dialoog met alle betrokken organisaties en geloofsgemeenschappen zou worden open gehouden. Hoe verloopt de dialoog? Wordt daarin werk gemaakt van de doelstelling ervoor te zorgen dat ook de geloofsgemeenschappen meegaan in wat werd afgesproken? Heel concreet wil hij weten hoeveel keer en met wie de minister aan tafel heeft gezeten in de tussentijd? De spreker dacht dat het de bedoeling was om niet terecht te komen in de situatie waarin we nu dreigen terecht te komen, namelijk dat er naar het Grondwettelijk Hof wordt gestapt om de regelgeving aan te vechten.

2.5. Tussenkoms van Els Robeyns

Els Robeyns sluit zich aan bij de vaststelling dat er nog redelijk wat belangrijke knopen op het vlak van Dierenwelzijn door te hakken zijn, zeker op het vlak van de pelshouderij en de chirurgische castratie van biggen. Over dat laatste was het regeerakkoord zeer duidelijk: chirurgische castratie wordt verboden vanaf 2018, zoals in de Europese verklaring voor alternatieven voor chirurgische castratie van varkens was afgesproken. Die Europese verklaring dateert van 2010. Intussen

zijn we bijna 1 januari 2018. Alle goede intenties en veel overleg ten spijt, staan we concreet niet veel verder en is er nog altijd geen verbod in het vooruitzicht, hoewel het nadrukkelijk in het regeerakkoord met datum staat vermeld. De spreker betreurt dat op dat punt van het regeerakkoord wordt afgeweken. Ze hoopt dat op het vlak van de pelshouderijen wel eindelijk duidelijke stappen worden gezet, zodat alleszins de bestaande bedrijven niet verder kunnen uitbreiden en er een termijn wordt gesteld om een volledig einde te maken aan de pelshouderij. Ze veronderstelt dat daarvoor in budget zal moeten worden voorzien, als ze het standpunt van de verschillende partijen in het verleden goed heeft onthouden. Uit de studies bleek nog altijd niet duidelijk in hoeveel budget er moet worden voorzien.

Els Robeyns heeft ook nog een vraag over de roofvogels. Ze vindt het positief dat de minister een regelgevend kader zal uitwerken op korte termijn. Het is in eerste instantie nog altijd het beste om het houden van roofvogels in gevangenschap te ontmoedigen, maar de realiteit is dat er mensen zijn die wel degelijk zulke dieren in huis hebben. Er worden dus best regels rond afgesproken. De vraag zal zijn hoe de minister denkt die regels te handhaven. Ze kan zich voorstellen dat de minister minimumnormen zal opleggen over bijvoorbeeld de afmetingen van voliè-res, maar hoe zullen die afmetingen bij de mensen thuis kunnen worden gecontroleerd? Wanneer mag zulke regelgeving worden verwacht? Wie is er betrokken bij de uitwerking ervan?

Vervolgens brengt Els Robeyns het verbod op dwangvoederen ter sprake. Er is maar één bedrijf in Vlaanderen dat nog dwangvoederen toepast. Het kan dan ook niet zo moeilijk zijn om daar een einde aan te stellen, om daarvoor in financiële middelen te voorzien. Daarvoor zijn wellicht minder financiële middelen nodig dan voor de afschaffing van pelshouderijen. Hoewel de minister had aangekondigd dat er een onderzoek zou worden gevoerd naar alternatieven voor dwangvoederen, is daarover niets terug te vinden in de beleidsbrief.

2.6. Tussenkoms van Bart Dochy

Bart Dochy heeft een vraag over het gebruik van het rijksregisternummer. De minister had dat toegelicht bij de inventarisatie en registratie van honden. Is er al een akkoord vanuit de Privacycommissie met betrekking tot het gebruik van die gegevens?

Het blokstaarten van paarden is in België in se al verboden sedert 2001. Enkel om diergeneeskundige redenen kan een afwijking van het verbod worden verkregen. Bart Dochy heeft het advies van de SALV over het voorontwerp van decreet daaromtrent gelezen. De SALV vindt het zeer eigenaardig dat er een regelgevend kader zou worden gemaakt dat 'end of pipe' een aantal zaken regelt, in dit geval het verbod om geblokstaarte paarden nog te laten deelnemen aan tentoonstellingen en dergelijke, terwijl eigenlijk moet worden gewezen op het feit dat de controle op het verbod misschien wel faalt. De dierenartsen dragen daarin verantwoordelijkheid. In het verleden werden daaromtrent procedures gevoerd. De vraag is of de nieuwe mensen die beschikbaar zijn voor de controle op dierenwelzijn voor de controle op het blokstaarten kunnen worden ingezet. De SALV alludeert daarop. Hoe staat de minister daartegenover? Heeft hij ook het gevoel dat de controles op dat vlak beter zouden kunnen en er een oplossing kan worden geboden voor het probleem van het blokstaarten?

Bart Dochy herinnert de minister ook aan de passage in het regeerakkoord waar staat dat wij ons qua duurzaamheid op het vlak van milieu, dierenwelzijn en voedselveiligheid aligneren met de Europese wetgeving, teneinde een level playing field te garanderen.

Ten slotte geeft Bart Dochy nog mee dat de landbouwers heel wat inspanningen leveren voor de landbouwhuisdieren. De laatste tijd werd de hele sector door mistoestanden door het slijk gehaald. We mogen niet ontkennen dat die er soms wel zijn. Maar we mogen niet denken dat de hele sector zo is. De spreker ziet bijvoorbeeld dat landbouworganisaties dieren-scans promoten bij de landbouwers. Hij vraagt de minister om zijn appreciatie te uiten voor de vele inspanningen die worden geleverd door de landbouwers, die het zeer goed menen met het dierenwelzijn van hun landbouwhuisdieren, en om zo voor een positieve boost te zorgen.

2.7. Tussenkoms van Tinne Rombouts

Tinne Rombouts stelt vast dat minister Weyts het niet alleen had over de maatregelen ten aanzien van de slachthuizen, maar ook dat hij verwees naar de onderhandelingen met winkelketens of afnemers die zelf ook van plan zijn om slachthuizen te laten doorlichten. Het zou daarbij niet over nieuwe voorwaarden gaan. Tinne Rombouts vraagt of de minister heeft overlegd met de afnemers of met de deelnemers aan het ketenoverleg. Er moet controle zijn, maar die moet op een zo efficiënt mogelijke wijze worden georganiseerd. Er moet worden vermeden dat vanuit verschillende hoeken verschillende parameters op de ondernemers worden losgelaten. Er mogen geen dubbele controles zijn en de verschillende voorwaarden moeten op elkaar worden afgestemd.

Er zijn nieuwe controleurs, en de minister moet een goed controleplan uitwerken. Ze is blij dat de minister erkent dat er vroeger op veel verschillende manieren werd gecontroleerd. Er was onvoldoende uniformisering binnen de controleursgroep, maar omgekeerd is het ook zeer belangrijk dat als de gecontroleerde sector zelf de omgang met dierenwelzijn controleert, hun controles goed zijn afgestemd op die van de overheid. De controleurs van de overheid krijgen opleiding. Gebeuren die opleiding en de gehanteerde methodes in overleg met de sector? Op die manier stuurt iedereen op het werkterrein het dierenwelzijn vanuit hetzelfde begrip aan.

Tinne Rombouts stelt vast dat in het goedgekeurde decreet op het onverdoofd slachten is opgenomen dat de Vlaamse minister bevoegd voor het dierenwelzijn een persoon zal aanwijzen die de dialoog met de geloofsgemeenschappen zal begeleiden en ondersteunen tijdens de overgang naar de inwerkingtreding van dit decreet, zodat die overgang voor alle betrokkenen zo vlot mogelijk kan verlopen. Er is volgens haar op dat vlak vooruitgang in de technieken en in de opvolging. Zij vraagt of die persoon al is aangeduid en welke opdracht hij heeft meegekregen.

In verband met de paardenproblematiek had de minister het over een merkwaardige situatie. We willen wel in schuilhokken of stallen voorzien, maar de gemeenten weten niet altijd hoe ze daaraan moeten beginnen. De spreker vindt dat hier moet worden verwezen naar de wijziging van de regelgeving. Daarover waren er heel wat discussies over de partijgrenzen heen. Maar er is via de Codextrein toch een regeling gekomen die duidelijkheid moet creëren. Vroeger werd dat geregeld door een omzendbrief. De voorgestelde regeling staat op 29 november in de plenaire vergadering op de agenda en zal dus hopelijk begin 2018 haar uitvoering krijgen via het Belgisch Staatsblad. Tinne Rombouts is van oordeel dat de mogelijkheden inzake schuilhokken duidelijk zijn. De regelgeving moet correct zijn en moet dus, als men dingen oplegt, ten aanzien van de eigenaars voor voldoende zekerheid zorgen. Het moet ook mogelijk zijn.

3. Antwoorden van de minister

Minister *Ben Weyts* antwoordt dat hij inzake dierenwelzijn al veel gedaan heeft en een aantal bakens heeft verzet. Er is nog veel te doen en daarvoor is in een budgetstijging van 240 procent voorzien. Er zijn duidelijke doelstellingen vooropgesteld om nog meer vooruitgang te boeken inzake dierenwelzijn, maar er moeten

inderdaad nog knopen worden doorgehakt en daarover zullen nog politieke discussies moeten worden gevoerd. De minister is daar niet bevreesd voor en gelooft in de opgenomen engagementen. Aan het eind van de rit mag hij daarop worden afgerekend.

Om te weten wat er precies zal gebeuren het komende jaar, dient net de beleidsbrief. Daarin is heel concreet aangeduid wat de minister nog wil realiseren in deze regeerperiode en welke engagementen hij ter zake aangaat.

Samenwerking met het FAVV

Wat betreft de samenwerking met het FAVV met betrekking tot de hondenhandel, die als het gaat over de slachthuizen niet zo goed verloopt, is er wel degelijk een verschil. Voor de slachthuizen, die heel grote bedrijven zijn, ligt de nadruk bij het FAVV op de sanitaire voorwaarden, de voedselveiligheid en de volksgezondheid. Voor de minister gaat dat, vooral vanwege de DMO's, in de praktijk ten nadele van het dierenwelzijn. Het is begrijpelijk dat hun hoofdopdracht ligt op het vlak van de volksgezondheid, maar vanuit dierenwelzijn wil men voorzien in een alternatief. In het kader van de hondenhandel verloopt de samenwerking veel vlotter. Er is al intensieve controle op het terrein door de eigen inspectiediensten, en de aanvullende controle door het FAVV is een goede zaak.

Timing herziening regelgeving

Met betrekking tot de vraag over de timing voor de herziening van de regelgeving betreffende de hondenkweek en de voorwaarden voor asielen en hondenhandelaars en dergelijke meer, is de minister van mening dat de Vlaamse Raad voor Dierenwelzijn op dat vlak uitstekend werk doet. Hij heeft zich geëngageerd om dat binnen deze regeerperiode af te werken, en dat zal ook zo gebeuren.

Inzake de timing voor de beheersing van de kattenpopulatie, met als uitgangspunt de verplichte sterilisatie, zal de minister nog voor het jaareinde een concreet voorstel voorleggen aan de Vlaamse Regering.

Transport landbouwhuisdieren

Er zijn al contacten over export en transport van dieren met het kabinet van minister Ducarme. Dit is een zaak van Europees belang, omdat vanuit Vlaanderen de verre exporten beperkt zijn. Volgens de minister is het vooral een problematiek van de Europese Unie. Dat belet niet dat hij er probeert voor te zorgen dat in alle contacten omtrent dierentransporten met het federale niveau de factor dierenwelzijn als belangrijk wordt beschouwd en dat daarbij niet alleen gekeken wordt naar de economische baten.

Onverdoofd slachten

Inzake onverdoofd slachten werd eerder al aangekondigd dat een intermediair persoon zou worden aangeduid om mensen uit de religieuze gemeenschappen te sensibiliseren voor de nieuwe slachtmethodes en ook voor het feit dat ze het reversibele karakter van de verdoving garanderen. Daarom heeft de minister nu Dirk Lips aangeduid, die zijn job als voorzitter van de Raad voor Dierenwelzijn zeer goed doet en bovendien specifieke expertise bezit inzake onverdoofd slachten, niet alleen in eigen land, maar ook in het buitenland. Hij kan deskundigheid met diplomatieke vaardigheden combineren en kreeg daarom de opdracht om die contacten te leggen met de religieuze gemeenschappen.

Minister Weyts betreurt dat er een procedure is gestart bij het Grondwettelijk Hof tegen het verbod op onverdoofd slachten. Hij meent dat men een kans mist om

mee te gaan in een evolutie naar meer dierenwelzijn en dat men afstand neemt van wat toch een meerderheid van de Vlaamse samenleving voorstaat inzake dierenwelzijn. Intussen lopen er ook nog andere juridische procedures, onder andere tegen het verbod op onverdoofd slachten op tijdelijke slachtvloeren. De minister heeft gelijk gekregen van de Raad van State, maar men is dan nog een procedure gestart voor de rechtbank van eerste aanleg in Brussel. In het kader van die procedure zijn er verschillende prejudiciële vragen gesteld aan het Hof van Justitie. Er zouden binnenkort antwoorden komen op die prejudiciële vragen. Die zullen volgens de minister niet alleen een licht werpen op de regelgeving met betrekking tot de tijdelijke slachtvloeren, maar zullen misschien ook inzage verschaffen in de houding van het Hof van Justitie ten aanzien van het veralgemeend verbod op onverdoofd slachten.

De erkenning van de offeraars en de verplichting om een attest te hebben van een religieuze autoriteit, is decretaal volledig afgeschaft voor houders van zowel runderen, schapen als andere dieren.

Biggencastratie

Vlaanderen neemt resoluut het voortouw met betrekking tot biggencastratie, ook op Europees vlak. Minister Weyts wijst erop dat er in Duitsland en Denemarken heel positieve evoluties zijn en dat de weerstand tegen de immunocastratie afneemt. Daarnaast wil de minister er zo veel mogelijk voor zorgen dat op de eigen, binnenlandse markt maximaal wordt ingezet op immunocastratie of alternatieven of intacte beren, zodat er minstens voor de binnenlandse markt komaf kan worden gemaakt met de chirurgische castratie, wetende dat het niet eenvoudig is om aparte methodieken te hanteren voor dieren die bestemd zijn voor de binnenlandse markt en dieren voor de buitenlandse markt.

Pelsdierkwekerijen

Wat de nertsen betreft, herhaalt de minister zijn engagement om voor het einde van het jaar de besprekingen te starten in de schoot van de Vlaamse Regering. Hij laat zich daarbij vooral inspireren door het Nederlandse systeem, omdat dat de juridische toets heeft doorstaan. De ambitie is hoe dan ook om dat stop te zetten in Vlaanderen. Er moet een regeling komen die juridisch standhoudt, in de wetenschap dat deze of gene wel in verleiding zal komen om dat juridisch aan te vechten.

Samenstelling Vlaamse Dierentuinencommissie

De minister bevestigt dat in de Vlaamse Dierentuinencommissie dierenrechtenorganisaties mogen zetelen. Het criterium is expertise. De openstelling was voor iedereen. Het is niet zo dat alle leden van de Vlaamse Dierentuinencommissie rechtstreeks gelieerd zijn aan een dierentuin. De minister schat dat dat voor ongeveer de helft van de leden geldt; de andere helft zijn externe experts.

Inspectie van de slachthuizen

Voor de inspectie van de slachthuizen was er een protocol met het FAVV en met de DMO's, dat zij ook zouden toezien op het dierenwelzijn. Omdat is gebleken dat dat systeem niet optimaal werkt, laat de minister bekijken welk sluitender controlesysteem op poten kan worden gezet. Dat kan met DMO's, maar ook met een extern certificeringsorganisme. Minister Weyts heeft iemand belast om ter zake voorstellen te doen, om dan in het voorjaar tot een concreet voorstel te komen. In de begroting zijn er al middelen uitgetrokken voor extra controle ten aanzien van de slachthuizen. De controle is nu al opgevoerd door een verdubbeling van het inspectieteam. Het is de vaste ambitie om elk slachthuis minstens eenmaal

per jaar te inspecteren. Ze voeren nu al extra inspecties uit. Eén slachthuis heeft sindsdien een capaciteitsbeperking opgelegd gekregen.

Er is overleg met de sector, onder meer over de labeling, zoals Certus en Belplume, en de vereisten ter zake. De sectorgids wordt momenteel herzien door FEBEV in samenwerking met de administratie.

Initiatieven op Europees niveau

Minister Weyts zegt dat hij harder zal moeten roepen op Europees vlak. Hij heeft op het volgende Europees Platform het effect van zijn initiatieven op de agenda laten plaatsen. Het effect van de position papers is vooralsnog beperkt. De reactie van de Europese Commissie is niet bepaald overweldigend te noemen.

Paardenasielen

Wat de paardenasielen betreft, heeft minister Weyts de ambitie om alle paardachtigen hieronder te vatten.

Databeheersysteem asielen

Er zijn nu al 44 asielen die willen instappen in het databeheersysteem. In totaal zijn er ongeveer 120 asielen in Vlaanderen. Minister Weyts gaat ervan uit dat men kan starten met 60 asielen en dat de rest later wel zal instappen.

Opvangcentra voor wilde dieren

De opvangcentra voor wilde dieren zijn een bevoegdheid van minister Schauvliege.

Positieflijst voor reptielen

Minister Weyts zegt dat er bij zijn weten nergens in de buurlanden een positieflijst voor reptielen bestaat. Vlaanderen neemt hier dus het voortouw.

Samenwerking met politie

De contacten met de politie zijn goed. Bijna alle politiezones hebben een verantwoordelijke voor dierenwelzijn aangeduid. Ze krijgen specifieke opleidingen aangeboden. Er is een tweede handboek op de markt dat een echte gids is voor lokale besturen en politiezones. Er staan heel bevattelijke, specifieke richtlijnen in voor alle diercategorieën. Over enkele weken is er ook nog een studiedag over.

Controledatabank

Er werd ook gevraagd welke extra vereisten worden opgelegd aan de controledatabank, de backoffice van het inspectieteam. Beter samenbrengen van de gegevens, meer uniformiteit, beter opzoekwerk kunnen verrichten, data kunnen trekken aan de hand van specifieke criteria, met specifieke opzoektermen werken kan momenteel allemaal niet. Het is nu een gewone Accessdatabank met beperkte mogelijkheden.

Sensibiliseren lokale besturen

De minister heeft alle lokale besturen opnieuw aangeschreven in verband met vuurwerk. Daarbij heeft hij drie zaken gevraagd aan de burgemeesters en schepenen voor Dierenwelzijn. Ten eerste, om na te denken over een algemeen verbod op vuurwerk. Ten tweede, om, als het lokaal bestuur een algemeen verbod niet haalbaar acht, het vuurwerk dan te organiseren op een centrale plaats. Ten derde,

om ook oog te hebben voor het geluidsarm vuurwerk, dat 60 procent geluidsreductie geeft.

Verdoving kippen

De studie in verband met het elektrisch waterbad voor kippen wordt in het voorjaar opgeleverd.

Dierproeven

Waarom zijn er geen concrete doelstellingen, bijvoorbeeld dat men zou zeggen dat een contingent van x aantal dieren nog mag worden gebruikt bij dierproeven, geformuleerd met betrekking tot dierproeven? De minister gaat ervan uit dat dierproeven een noodzakelijk kwaad zijn. In het kader van wetenschappelijk onderzoek, in het kader van de strijd en zoektocht naar medische behandelingen van ziekten zoals kanker, kan men niet zonder dierproeven, hoe spijtig dat ook is. De minister vindt het dan ook niet aangewezen om te gaan contingeren, omdat er niet geweten is welke wetenschappelijke doorbraken er nog kunnen worden gerealiseerd. Het is tegen zijn zin dat dierproeven moeten worden toegestaan, maar het moet wel worden toegestaan in de strijd tegen heel wat ziekten. Er wordt maximaal ingezet op alternatieven. Vlaanderen neemt ter zake het voortouw op Europees vlak. Alle wetenschappers worden naar een platform geleid. Er wordt hun gevraagd te kijken naar dat platform, naar de alternatieven die er zijn en om te kijken of wat ze willen bestuderen al niet bestudeerd is, vooraleer nog maar te denken aan dierproeven. De minister vindt het invoeren van quota geen goede piste.

Gebruik rijksregisternummer bij registratie honden

De Privacycommissie heeft altijd het principe gehanteerd dat de verplichting om het rijksregisternummer te registreren eerst moet worden opgenomen in de regelgeving en dat pas nadien de noodzakelijke machtiging kan worden aangevraagd. De machtiging voor de registratie van de rijksregisternummers in de databank voor honden, werd, samen met de machtiging voor de databank voor katten aangevraagd. In eerste instantie heeft de Privacycommissie geweigerd en verwezen naar de praxis dat eerst de regelgeving in orde moet zijn. Maar na discussie heeft de Privacycommissie uiteindelijk toch de machtiging afgeleverd. Zo is de databank voor katten op 1 november van start kunnen gaan.

Blokstaarten

Het advies van de SALV in verband met het blokstaarten was inderdaad kritisch. Er waren twee punten van kritiek. Ten eerste, moet er eerst worden gezorgd voor meer sensibilisering. Ten tweede, moet er worden gezorgd voor handhaving. De minister benadrukt dat volgens hem sensibilisering het probleem niet is. Diegenen die inbreuken plegen tegen het verbod op blokstaarten weten perfect dat dat verboden is. De sector van trekpaarden is niet al te groot en is perfect op de hoogte van het verbod dat al jaren bestaat. Maar het tweede punt van kritiek, in verband met de handhaving, is wel terecht. Men kan namelijk, nadat een paard geblokstaart is, dus nadat het staartbeen geamputeerd werd, niet meer bewijzen of dat al dan niet medisch nodig was. Dat is het probleem van de handhaving. Het probleem is dat er valse medische attesten werden gebruikt en dat er malafide dierenartsen zijn die zich ertoe lenen om te amputeren.

Er is lang nagedacht over welke regeling werkbaar en sluitend is om dat verbod op blokstaarten af te dwingen. Wat er nu werd uitgewerkt, beantwoordt daaraan. Daarom heeft de Vlaamse Regering nu voor de tweede keer een principiële goed-

keuring gegeven aan het voorontwerp van decreet in kwestie. Daardoor kan het nu naar de Raad van State.

Dit is een sluitende regeling waarmee de overheid de handhaving en de controle voluit kan voeren. Alle dieren die nog worden geblokstaart na 31 december 2017, kunnen niet langer deelnemen aan wedstrijden, tentoonstellingen en dergelijke. Zo kan men heel eenvoudig de controle uitoefenen bij de organisatoren van die wedstrijden en tentoonstellingen. De dieren die vandaag geblokstaart zijn, vallen buiten die regeling. Minister Weyts wil geenszins dat deze dieren worden geëuthanaseerd.

Inspanningen van de landbouwsector inzake dierenwelzijn

Tot slot erkent minister Weyts de positieve inspanningen van de sector. Hij probeert hen maximaal via dialoog ertoe te bewegen om inzake dierenwelzijn, ook op het vlak van de nutsdieren, het voortouw te nemen in Europa, zodat men kan zeggen dat de productie in Vlaanderen meer dan elders gebeurt met maximaal respect voor het dierenwelzijn. Dat is zijn ambitie. Verschillende actoren in de sector doen op dat vlak heel goed werk. Minister Weyts probeert iedereen mee te krijgen.

4. Discussie

Volgens *Hermes Sanctorum-Vandevoorde* wil niemand van de commissie overgaan tot een onmiddellijk verbod op dierproeven. In Brussel heeft men een onderscheid gemaakt tussen verschillende types van dierproeven en daar verschillende doelstellingen voor geformuleerd. Voor de veiligheidstesten en onderwijs zijn dat heel scherpe doelstellingen, voor de rest veel minder scherp. In Vlaanderen wordt die oefening gewoon niet gemaakt. Dat tijdschema, die piste, wordt gewoon niet gevolgd. *Hermes Sanctorum-Vandevoorde* betreurt dit ten zeerste.

De commissie heeft al gedebatteerd over de bevoegdheid Dierenwelzijn en de wettelijke verankering daarvan. Minister Weyts heeft toen gezegd dat de regering een decreetgevend initiatief zou nemen. Dat staat niet in de beleidsbrief. Wordt daar nog iets rond gedaan? Het gaat dan ook over de controlebevoegdheid, de verwijzing naar de FOD, de vervanging door de Vlaamse inspectiediensten enzovoort. Er moet een aantal details wettelijk worden uitgeklaard. Komt dat wettelijk initiatief er nog of niet? *Hermes Sanctorum-Vandevoorde* heeft zelf een voorstel van decreet ingediend (*Parl.St. VI.Parl. 2016-17, nr. 1269/1*). Als de minister een ontwerp indient, zal hij dat intrekken, anders laat hij het op de agenda zetten.

De spreker heeft nog een vraag in verband met de verhoogde controle in slachthuizen. Minister Weyts heeft indertijd aangekondigd dat hij een Vlaamse inspectie zou opstarten specifiek voor de slachthuizen. Hij zou enkele mensen daarvoor aanduiden binnen zijn team. Klopt het dat de minister nu enkel verwijst naar de mogelijke herziening van de opdracht van de DMO's? Klopt het dat hij verwijst naar externe certificering? Hij heeft zelfs een aantal labels vernoemd die daar misschien bij kunnen worden betrokken. Klopt het dat het idee van de eigen Vlaamse inspectie rond slachthuizen wordt verlaten?

Minister *Ben Weyts* stelt dat wat de inspectie van de slachthuizen betreft, het hem niet uitmaakt hoe die gebeurt, als ze maar gebeurt. Het principe van deze regering is een zeer sterke besparing op het aantal Vlaamse ambtenaren. Hij heeft daar al een serieuze uitzondering op gekregen, dus zal hij iets creatiever moeten zijn om ervoor te zorgen dat er zo een extra inspectie komt.

Inzake de verankering van Dierenwelzijn in de Vlaamse regelgeving stelt de minister dat hij een ontwerp van decreet heeft uitgewerkt. Dat is nu voor advies naar de Inspectie van Financiën.

5. Indicatieve stemming

Het aan de commissie toegewezen gedeelte Dierenwelzijn van de algemene uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 2018 wordt indicatief aangenomen met 8 stemmen bij 2 onthoudingen.

Tinne ROMBOUTS,
voorzitter

Bart NEVENS
Rob BEENDERS
Johan DANEN
Gwenny DE VROE
Hermes SANCTORUM-VANDEVOORDE,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

ANB	Agentschap voor Natuur en Bos
Benelux	België, Nederland, Luxemburg
BE-REEL!	Belgium Renovates For Energy and Efficient Living
BMO	zelfstandige bio-ingenieur, industrieel ingenieur, master of bachelor belast met opdracht
BOFAS	Bodemsaneringsfonds voor tankstations
BPA	bijzonder plan van aanleg
BRV	Beleidsplan Ruimte Vlaanderen
cng	Compressed natural gas
CPT	Clean power for transport
DMO	dierenarts met opdracht
E-peil	kengetal dat de energieprestatie van een gebouw en de vaste installaties ervan in de standaardomstandigheden aangeeft
EBO	energiebeleidsovereenkomst
EHBO	eerste hulp bij ongelukken / eerste hulp bij ongevallen
ENOVER	Energieoverleg
EPB	energieprestatie en binnenklimaat
EPB	energy performance of buildings
EPC	energieprestatiecertificaat
ESCO	energy service company
ESR	Europees Systeem van Nationale en Regionale Rekeningen
EU	Europese Unie
FAVV	Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen
FEBEG	Federatie van de Belgische Elektriciteits- en Gasbedrijven
FEBEV	Federatie van het Belgisch Vlees
FoCI	Fonds Culturele Infrastructuur
FOD	Federale Overheidsdienst
FRGE	Fonds ter Reductie van de Globale Energiekost
gft	groente-, fruit- en tuinafval
GRUP	gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan
ICT	informatie- en communicatietechnologie
IKW	interkabinettenwerkgroep
MAP	Mestactieplan
MER	milieueffectrapport
Minaraad	Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen
NEC	national emission ceiling
NEKP	nationaal energie- en klimaatplan
NO _x	stikstofoxiden
OD	operationele doelstelling
OVAM	Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij
PDPO	Programmeringsdocument voor Plattelandsontwikkeling
pmd	plastic flessen, metaalverpakkingen, drankkartons
PMV	ParticipatieMaatschappij Vlaanderen
REG	rationeel energiegebruik
RUP	ruimtelijk uitvoeringsplan
S-peil	indicator voor de energie-efficiëntie van de gebouwschil
SALV	Strategische Adviesraad voor Landbouw en Visserij
SERV	Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
VEA	Vlaams Energieagentschap
Velt	Vereniging voor Ecologische Leef- en Teeltwijze
VITO	Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek
VLAIO	Agentschap Innoveren en Ondernemen
VLAREM	Vlaams reglement betreffende de milieuvergunning
VMM	Vlaamse Milieumaatschappij
VREG	Vlaamse Regulator van de Elektriciteits- en Gasmarkt
vte	voltijdsequivalent / voltijddequivalent

VVSG	Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten
vzw	vereniging zonder winstoogmerk
wkc	warmtekrachtcertificaten
wkk	warmte-krachtkoppeling